No. 4 kn. 5. M. I.

DIRVA.

LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED AT
108 W. Cherry str., Shenandoah, Pa., by Rev. A. M. Milukas.

Lietuviszkai Trakiszkos Studijos,
Dr. J. Basanaviczians.

SPALIU (OCTOBER) 1898

Entered as second class mail matter at the Post-Office of Shenandoah, Pa.,

Gerb. p. Drui A. Doričui
autorius

LIETUVISZKAI - TRAKISZKOS STUDIJOS.

I.

Parasze

D-R J. BASANAVICZIUS.

„Kur paukszteliun tupeta, ten plunksneliun likta".

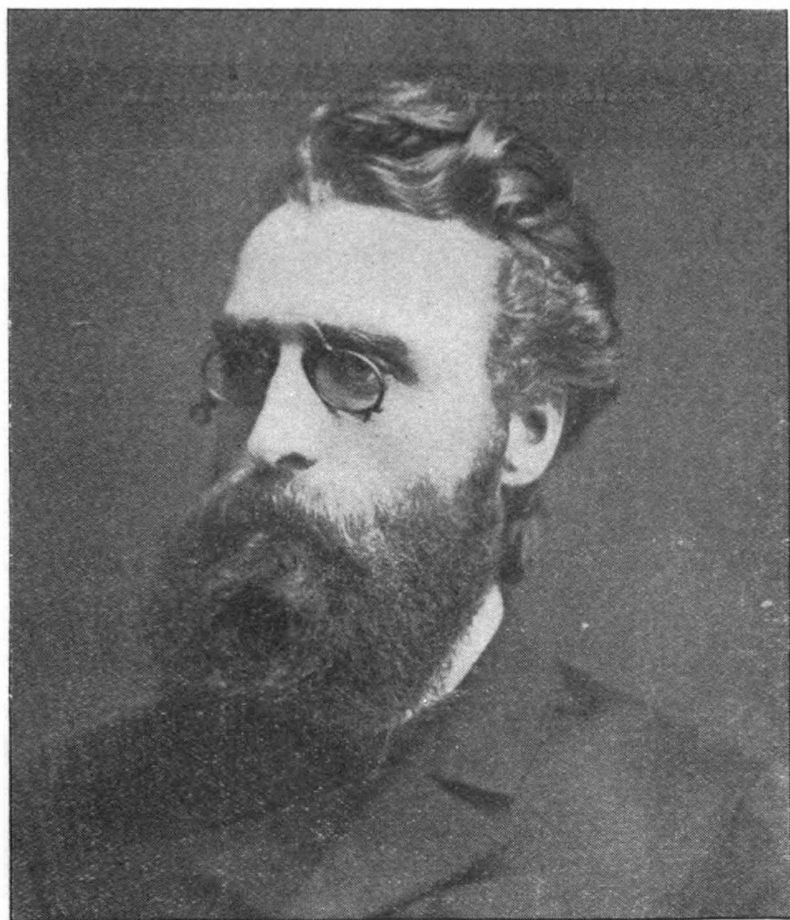
SHENANDOAH, PA.
1898.

AUTORIUI

„ANYKSZCZIUN SZYLELIO“

SZIRDINGAS PASVEIKINIMAS

ISZ TOLIMO KRASZTO.

DR. J. BASANAVICZIUS LAIKE INSTEIGIMO „AUSZROS".

Pirmoje laidoj' szitun „lietuviszkai-trakiszkun studijun" telpa keli seniaus raszyti, „Auszroje", „Varpe" ir k. laikraszcziuose spaudinti, straipsniai. Vieni - kiti jun tapo dabar perveizeti, vietomis dapyldinti bei placziau paraszyti, tik ne labai atspejent nuo kitun darbun, arba vel ant greitunjun raszant, ne visur galima buvo surinktan czion sausokan etnologiszkan medegan in daidaliszkai-tobulesnias, skaitytojui patinkanczias, formas sutaisyti.

Vislab', kan asz czionais, kaip ir kituos' rasztuose inneszu — ar noru innesztie — naujo ing musun etnologijan, jai taps ir per kitus mokslingus virus patvirtinta ir su laiku priimta, man rodos', praszvies mums ne tik tamsokan dar klausyman apie paeigan Lietuviun, bet, isz dides dalies, ir kitun szios dienos europejiszkun tautun. Kadangi praeiga tautos musun, o ipacziai klausymas apie jos seniausen teviszken, isz k u r ir k a d a ji in szios dienos krasztan atvykusi, yra tuom'tarpu dar teip menkai isztardyta, viliuos', ir szit's mano veikalelis, prisidedantis prie paaiszkinimo to akyvo klausymo, ne bus veltui atliktas.

Varnoje. Vasario m. 1898. B.

I. Prie „Etnologiszkun smulkmenun."

Pavasarije 1892 m. atspaudintos tapo mano „Etnologiszkos smulkmenos". Tuomet', man sunkiai ant „neurasthenijos" sergant, ne galima buvo jas kitaip, kaip tik fragmentiszkai, paraszius in żmonias paleistie, idant nors tokiu budu lietuviszkai visuomenei seniai użmirsztus, bet historijoj' likusius, dalykus tautos omenije vel atgaivintie, nurodant vietas, kur senoveje ant Lietuvos żemes gyventa tulun gencziun su t r a k i s z k a i – t a u t i - s z k a i s v a r d a i s, kurie veliaus pragaiszen, bet kurie — kaip man rodesi — ne galejen kitaip Lietuvoj' atsirasti, jaigu ne butu tapen per ateivius isz Maż. Asijos, Trakijos ir t.t. atneszti, trakiszkomsioms gentems sziaureslink persikelent. Ar nuomones mano apie identiszkuman Trakun su Lietuviais ir per kitus m o k s l i n g u s virus, pażinstanczius g e r a i abidvi — Lietuviun bei Trakun — tauti tap's patvirtintos, ateitei palikdamas, asz tuomet norejau „Etnol. smulkmenose", terp kito ko, ir savo prioritetan szeme dalyke apsaugotu turetie.

Kas link mano tvirtinimo apie trakiszkuman Lietuviun tautos, arba v i c e v e r s a lietuviszkuman Trakun, tai — turu pripażintie — jau ir seniaus apgarsinti keli mano rasztai buvo susilauken negativiszkos quasikritikos, ne kokiun mokslo virun, bet tulun dilettantun 1–2], kurie patys isz s a v o tardymun su etnologijan

---

1] slg. F r i e d e b e r g. Bilder von der Ostgrenze Tilsit 1886. S. 91.

2] slg. Mitteilungen d. lit. litterar. Gessel. Bd. II. S. 381

Trakun bei Lietuviun ne apsipażinen, apie tiedvi tauti labai menkai kan nuvokia. Prie szitos kritikun kategorijos pasterame laike dar prisitelke su savo recensija „Etn. smulkmenun" („Varpe" 1894 N.2) ir p. Jonas Obelaitis, pażinstamas lietuviszkai visuomenei tik isz keliun menkun straipsniun „Kalbos dalykuose", tame pat' „Varpe" patalpintun, kur jisai tulan svetiman raszyban, kaipo savanjan, propaguodamas, użmirszo pasisakytie, jog jis jan su visoms klaidomis nuo kn. K. Jaunio pasisavinens.

Nors p. Obelaiczio balsas, kaipo ne trakologo, ir ne gal' akise specialistun jokio svarbumo turetie, tacziau atsiżvelgent ant nepilnumo „Etnol. smulkmenun", ne bus, rodos, pro szalin atsiliepus ant tulun jo priesztaravimun, nes tokiu budu viena–kita to veikalelio vieta tap's, isz dalies, dapyldinta.

* * *

Kaip jau skaitytojai żinos, asz pripażindamas giminysten trakiszkunjun Getun (*Γέται*, Getae *Γετηναί*) su tais Getais („Getae", „Gete", „Gethae"), kuriun Lietuvoje dar viduramżije gyventa, iszvedżiau etymologiszkai tan jun vardan nuo liet. g e t i s, żodżio — kiek żinau — Mielckes 3) żodyne pirmucziause użraszyto, szeip kalboje, regimai, suvis użmirszto, tik, varduose żmoniun bei kaimun użsilikusio ir kaip man rodosi — nuo g y t i e („treiben", „jagen", Vieh auf die Weide treiben") paeinanczio. Noris p. Obelaitis savo kritikoje ir „ne randa ne kokio (ne jokio) pamato, del kurio po vardu Getai,

---

3] Littauisch - deutsches Wörter - Buch, Königsberg 1800. I. 72

Getviai reiketu suprasti giminen, turejusen daug ganyklun ir gyvuoliun", tai ir asz ne regiu jokios priežasties atsimestie nuo paduotos jau etymologijos, kuri teip gerai tos gentes kulturan senoviszkan iszreiszkia, ipacziai dabar ir ant autoriteto vieno mokslingo trakologo atsiremdamas. Prof. W. Tomaschek, tame pat' mete, kaip ir „Etnol. smulkmenos", iszleistame veikale apie „Senoves Trakus", raszo apie etymologijan Getun vardo: „Um gleich mit dem Namen zu beginnen, so lässt sich derselbe, gleichwie jener des edonischen Königs *Γέτας*, nur schwer deuten: am besten als „Gänger, Schreiter, Hirten"; von der Wurzel gê: ge „gehen"; vergl. griech. *βου-βῆτις*, lit. getis, gatwis, gatwe „Viehtrift, Weide". 4) Token jau etymologijan Tomaschek'as ir antrôje, 1894 m. atspaudintoje, dalije savo veikalo paduoda: *Γέτας*, *Γέται* stellen wir zu gê: gô — „gehen, weiden, treiben", lit. getis" 5). Prie szitos pat' szaknies prigules, regimai, ir randamasis graik. žodynuose *γήτης* – ukininkas, „Landbauer". Ne reiketu, rodos, abejotie, jog gilioje senoveje ir trakiszkiejie Getai, kaip ir musun laike tulos ant primitiviszko kulturos laipto stovinczios tauteles, buvo nomadai ir tik isz medžiokles bei gyvuliun naminiun — ipacziai aviun — prilaikymo maitinosi. „Nomadum Getarum plurimi *γαλακτόποται* dicuntur", sako apie trakiszkuosius Getus Columella (VII. 2); ir isz kitun historiszkun liudijimun žinome, kad pas juos agrikultura menka buvusi. Kuo ne tokias žinias turim' ir apie Getvius arba Getvingus, in tukstantin metun veliaus jiems jau Lietuvoje apsigyvenus.

4] Tomaschek. die alten Thraker, Wien 1892, I S. 92.
5] idem. II S. 77.

P. kritikas dar ne vienam' dalyke su apreiksztomis „Etnol. smulkmenose" nuomonemis nesutardamas, — terp kitun ir su tautiszku vardu formoje „Getvingi" — tvirtina buk „substantivo su priesaga — i n g a s (mascul.) ir pabaiga — i daugskaitoje ne gali but' lietuviszkoj' kalboje". Teip kategoriszkai ir, tarytum, su kokiu moksliszku autoritetu tvirtindamas p. Obelaitis, gaila, kad ne parode priežasties k o d e l „ne gali but' ", nors jisai isz privestun „Etnol. smulkmenose" substantivun: K r e v i n g i ir P i l v i n g i butu galejens ko kito pasimokintie. Kad jis, kaip ir kiti, persiliudintu, jog su suffiksu - i n g a s, - i n g i s - i n g i substantivai g a l i b u t' lietuviszkoj' kalboje, priduriu czionais dar sekanczius kaimun vardus: R u t i n g i ir N i e d z i n g i 6) kaip ir P i l v i n g i — Merkines parakvijoj', 7) du kaimu P o r y n g i e 8) — Daugeliszkio par., Vilniaus vyskupystes, k. P o r i n g i 9) Szauliun pav. V a r i n g i 10) - Vidukles valst.; k. k. B a l i n g e n, G a l i n g e n, K o r w i n g e n, W a r e n g e n, S t a b i n g e n arba S t o b i n g e n — Prusuose 11), k. L e i p a l i n g i s ir R u s i n g i - Seinun pav.. Tas pats suffikas randasi, nors retokai, ir žmoniun pravardese, kuriun kelias czion paminesim': M o r i n g a — k. Teleczkiemiuos', Stalupiehun pav. 12); S. V e d l i n-

6] V. Stagaras szitan kaimo vardan raszo Niedzinge. „Ukinįkas" 1895 p. 127. — 7] Z i e n k o w i c z Constitut. synodi dioeces. Vilnens. p. 89. — 8] idem p. 82. — 9] Alfavitnyj spisok zemlevlad. Kovensk. gub. str. 43. —

10] S p r o g i s . Geograficz. slovar drevnej žomoitsk. zemli. Vilna. 1888. str. 35. — 11] W e b e r Preussen vor 500 Jahren. S. 488, 499, 514, 531; Adressbuch d. Kreis. Niederung, Tilsit 1890 S. 102. — 12] Adress - Buch fur Gumbinnen, Pillkallen, Schirwindt. Stalupönen Gumbinnen 1895 S. 48 —

g a 13), P e c z e n g i s 14), K. M e d i n g i s (N. liet. Ceitunga 1898 N. 37), N. O v e r l i n g a s (Lietuva 1896 N. 4.), S m i l i n g i s (Lietuv. 1896 N. 18), S t e b i n g i s 15), presidentas draug. S. Jurgio Shenandoah, A. E r i n g i s 16), isz k. Smilgeliun, Panevežio pav. — Amerikoje, K i r s z m i n g i s 17) isz Bartukaicziun, Tilžes pav., U b b o E. P o p p i n g a, redaktorius „Tilsiter Nachrichten" ir k. Tiesa, kad terp daugybes tukstancziun lietuviszkun vardun — žmoniun ir kaimun — szitas suffiksas randasi gana retai, bet vis gi jie rodo, kad p. Obelaitis visai su juomi apsipažinens ne buvo tvirtindamas, buk jis ne asans lietuviszkas. Užtemytina, kas szisai suffiksas jau randasi ir tarmese Trakun kalbos, butent varduose: *Κοσίγγας, ἱερεύς τῆς Ἥρας καὶ ἡγεμὼν Κεκβρηνίων καὶ Σκαιβοῶν* 18) - Mysijoj', *Δυδίγγος* 19) — Makedonijoj', C o s i n g i s 20) — pati Bitynun karaliaus Nikomedžio I, *Παρπολίγγις* 21) sunus *Κανδόσου* — Prygijoj'. Ir tautos vardus su tuomi suffiksu turime. Teip vokiszkomsioms gentems po vardu – kaip rodos lietuviszku — Ausztragotun ir Visigotun, su kuriais daugybe Getun susimaisziusi buvo, in Padunojin persikelent, atrandame terp jun tulus P r o t i n g u s *Προθίγγους* sziaures link nuo Dunojaus (*ὑπὲρ τὸν Ἴστρον*)

13] „Lietuva" 1897 N. 30. — 14] „Vienybe" 1897 N. 41. — 15] „Garsas Amer. Liet." 1895 N 48. — 16] „Lietuva" 1897 N. 52. — 17] „Auszra" 1897 N 34 ir „N. liet. Ceitunga" 1897 N. 42 — 18] slg. T o m a s c h e k. Die alten Thraker, II, 2. S. 50 — 19] *Δημίτσας. Ἡ Μακεδονία ἐν Ἀθήναις* 1896. p. 1036. — 50] T o m a s c h e k. l. c. s.49 — 21] H e b e r d e y and K a l i n k a.

paminetus, 22) kurin tai jun vardan, — kadangi jis ne graikiszkos ir ne vokiszkos kilmes — už trakiszkan ir kaipo synoniman žodžio „Dakai" arba „Dokai" pripažintie butu galima.

Toliaus kritikas abejoja ir apie lietuviszkuman vardo: G e t a i, G e t v i a i. „Galejo jug ir teip buti — raszo p. Obelaitis — juog „Getviun" tauta po szituo vardu tiktai savo kaimynams tebuvo žinoma, o ji pati rasi ir kitaip saven vadino". Ant kitos vietos jis vel sako: „isz visun mums žinomun tos tautos vardun mes gerai dar ne žinome, kaip t i k r a i jie p a t y s saven vadino, arba kaip k i t i juos t i k r a i vadino". Man rodos, kad abejojimas kritiko czionai — kaip ir szitie jo klausymai — visai ne reikalingas ir ne gal' turetie „ne kokio" pamato. Jug suprantamas tai daiktas, jeigu tas vardas ne butu getiszkas arba lietuviszkas buvens, mes jo neturetume Lietuvoje, ne rastume jo varduose žmoniun bei kaimun; jeigu žodis „Getas" butu svetimas lietuviszkai kalbai, tai, asz ne numanau, kokiu budu p. Obelaitis galetu jo atsiradiman ir ne menkan iszsiplatiniman Lietuvoje iszreiksztie? Teipo gi butu sunku iszaiszkintie priežastin, kodel ivairiausiun tautun rasztininkai vadina lietuviszkas gentias Getais ipaczíai dar, kad tasai vardas ne su vienos kitos europeiszkos kalbos — atskyrus lietuviszkanjan — pagelba ne gal' butie etymologiszkai iszaiszkintas?

———

Bericht über zwei Reisen in Südwestlichen Kleinasien, Wien 1896 S. 11. — 22] Z o s i m u s, IV. 38; slg. ir Z e u s s. Die Deutschen 407. 422. —

Galimas daiktas, kad „Etnol. smulkmenun" kritikas pasirupins ir ant szitun klausymun su laiku priderencziai atsilieptie; tuom' tarpu ne użkenktu, rasi, nurodżius ant tulos prieżasties abejojimui p. Obelaiczio: j i s – kaip rodos — y r' l a b a i m e n k a i a p s i p a ż i n e n s s u o n o m a t o l o g i j a l i e t u v i s z k a.

Skaitome pas p. Obelaitin: „Nurodydamas pravardias Getas, Geczius, Giecewicz p. B–us remesi ant „Alfav. spisok zemlevad. Kov. gub. (Kaunas 1882 m.); vienok toj' pat' knygoje, spaustoje antru kart (1889 m), nors ji daug pilnesne uż iszejusian 1882 m., radau tiktai pravarden Gecewicz, pravardżiun gi G e t a s, G e c z i u s joj' visai nera". Teipogi vardun kaimun G e c i a i etc. jis ne radens paminetoje kningoje, isz ko jis ima progan man użmetinetie, buk asz „su szaltiniais ne visur pasielgens teip, kaip tat' prideretu rimtam ir atsargiam mokslininkui, jieszkancziam vienat teisybes". Ant szitokio d i c t u m a c e r b u m, nepriderancziai maniep paleisto, atsiliepti turedamas, pirmucziause użtemytie norecziau, jog asz nedasiprotejau, atsirasent tulam lituanologui - szitan titulan ir p. Obel. isz dalies użsipelno — ipacziai dar Lietuviui, kursai nežinotu, kad polonisuotose lietuviszkose pravardese atmetus svetiman priekaban — w i c z, s k i, visados apturima tyran lietuv. pravarden. Szitos prieżasties delei asz nurodżiau tiktai ant pravard. Gecewicz, pasitikedamas, jog koźnas żinos, ta pravarde paejusi nuog liet. Gecis ar Geczius, ar Getas, kuren ne tik Kauno, bet ir Suvalkun gub., teipogi Prusuose atsitinka iszgirstie, bet ji, kaip rodos, p–ui Obelaicziui, kaip ir kitiems visai dar ne pażinstama. — Noris asz jaunisteje

savo buvau pažinojens tulan Getan, teipogi ir prusun liet. laikraszcziuose dar seniau buvau ne kartan radens minetus tulus: Gecin, Getaitin, raszant „Etnol. smulkmenas", asz ġalejau tik ant polonisuotos pravardes kningoje „Alfavit. spisok" użraszytos nurodytie. Dabar netikincziam p. Obelaicziui paduotie ketinu ir kitas versmias, kur tos pravardes atrandamos.

Pradesim vel nuo to „Alfav. spisok", kuriame p. Obel. ne mokejo nieko gero surastie. Teip po NN 1331 — 1340 randame 8 polonisuotas pravardias G e c e w i c z, viena su rusiszku suffiksu G e c z e v s k a j a, ir kitan — G e c z e v a isz Pukiun kaimo, Telsziun pąvieto; Petras G e c z a s 12) ir tulas G e c z i u k a s 13) isz Tenenun parak. teipogi F. G e c z a s, isz k. Balandiszkiun Resein. pav. gyvena Amerikoje. Anot vieno apgarsinimo „Lietuvoje" (1897 N 12), tulas Martiszius jięszkǫjo, teipogi Amerikoje, Jeronimo, Pranciszkaus, ir Anieles: „jun pravarde G e c a i isz Kaunȯ red., Resein. pav."; ten jau Amerikoje gyvena ir vienas G e c e v̇ i c z i u s 14); kitan G e c e v i c z i u n isz Suvalk. red. turejau kollegu universitete. Gryneides kaime Prusuose gyvenans kunįgas G e c u n a s 15); butelninkas ir ukininkas G e c i s gyvenan Kantszaicziun kaįme; pravarde G e t k a n t a 17) randasi Gudasziun ir Gecziun kaime, Ragaines ir Pilkalnio pav. — Vietun vardus, kuriun p. Obel. atrastie ne mokejo kningoje „Alfav. spisok", pami-

12] „Vienybe Liet." 1893 pag. 602. — 13] „Saule" 1895 N. 20. — „Lietuva" 1898 N 5. — 14] „Vienybe" 1894 N. 15. — 15] „N. liet. Ceitunga" 1894 N 34. — 16] „N. liet. Ceit." 1895 N 10. — 17] Adressbuch d. Kreises Ragnit. 1891. S. 78 146; Adress-Buch für Gumbinnen etc. S. 15.

netus randame po N 3 ir 1332 k. G e c z a n y ir po N. 88 ir 1471 — Z u i k i s z k i G e t k a i c i e. Czion dar prie pag. 14 „Etnol. smulkmenun" reikia pridurtie, kad ir Prusuose, Varnijoj' buvens kaimas G e t k e n d o r f 18); kaimas G e t t s c h e n 19) randasi Ragaines pav., k G e t t s c h e n ir G e t t k e n t e n 20) — Tilžej, Ragaines, ir Pilkalnio pav. Nereik ir to užmirsztie, kad Prusuose dar viduramžije Senprusun kapus (tumuli) G e t e n vadinta 21), regimai nuo vardo tautos, kaip Naugardo Did. gubernijoje dar ir szendien kapus, czion senovėje gyvenusiun Lietuviun „litovki" vadinama.

Ar užteks p. Obelaicziui aukscziaus paduotun vardun, ne galima žinoti; bet jeigu jis, ar kas kitas, užsinorėtu ginczytis, tůn vardun per mažai asan del nusprendimo prigulmes jun prie Getun tautos, ant to galima butu jam atsakytie, jog ir nuo vardo „Lietuvis", „Lietuvninkas", kursai nuo tiek szimtun metun yra pas mus vartojamas, — kiek asz žinau, o asz asmi perveizejens kuo ne visus vardus vietun seniau, kaip ir dabar, per Lietuvius apgyventun — dar menkiau randasi vardun vietun ir žmoniun pravardžiun, neng nuo vardo senoves Getun! Kaip pas mus Lietuvoje, teip ir senoves Trakijoje, kur Getun gyventa, buvo žmoniun vardai *Γέτας*, *Γέτα*, GETA 22); ant salos Taszo (*Θάσσος*), senoveje Trakun apgyventos, randame vardan *Γήθυλος* 23) net paczioje Graikijoj' velesniame laike, regis trakiszkiejie vergai tankiai vardus *Γέτας* turejen 24). Nuo trakiszko laiko to-

---

18] W e b e r. Preussen. S. 489. — 19] Adressbuch d. Kr. Ragnit S. 146 – 20] Adressbuch für d. Landkreis Tilsit S. 85, 146; Adresbuch d. Kr. Ragnit. 146, Adress-Buch für Gumbin. S. 15. – 21] T o e p p e n Einige Reste d. altpreuss. Sprache. Altpreuss. Monatschrift Bd IV. S. 516: P i e r s o n Altpreuss. Woerterschatz. S. 14 – 22] T o m a s c h e k. Die alt. Thrak. II 2, S. 51 – 23] *Λημίτσας ἡ Μακεδονία* pag. 1036 — 24] F i c k: Die griech. Personennamen. Goettingenn 1894. S. 334.

ki vardai ir pas Bulgarus, su senoves Trakais susimaisziusius, liko: asz pažinstu Bulgarijoj' daugyben žmoniun, kurie dar szendien — virai: G e t o, G e t k o, G e c z o, G e c o moters — G e c a, G e t a, G e c z k a — vadinasi. Ir vardai vietun, ipacziai senoves Dakijoj' Getun apgyventoje, regis, ne vienas buvens. Teip sostapylis Dakun *ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ* arba *Ζαρμιζεγεθουσα*, *Ζερμιζεγεθούση*, lotin. Sarmizegethusa vadinama, ne abejotinai, yra sudurta isz dviejun žodžiun S a r m i s ar S a r m i c z i a i (Żarmicziai, Żermicziai?) ir locativo nuo Getai — G ê t u o s e, G e t u o s a. Ant viso to ploto Dakijos — szend. Vengrijoje — liko nuo senoves k. Gezse 25) Transylvanijoj', kitas k. G e c s e palei geležinkelin nuo Raab. in Fehring, terp stacijun Gyömöre ir Saszar; Zalos (Zalaer) komitato visas kampas vadinasi G ö c s e j. Ir pas Vengrus liko pravardes G h e t i e 26)

Toliaus — p. Obelaitis ne sutaria ir su mano iszguldymu vardo S a m o g e t e, S a m o g i t e; jam rodos žodis asans identiszkas su S a m a y t e = Žemaitija. Kiek asz apie szin dalykan suprantu, tuodu vardu ne reiketu identifikuotie. Vitautas, toje pat' gromatoje, pas manen pag. 17 cituotoje, terp kitun dar raszo: „Samagitte quoque homines se Lythwanos ab antiquis temporibus et nunquam Samaytas appellant" 27) — isz ko matyt', jog tuodu vardu atskyrtinu buvusiu.

Kreipkimes dabartes prie kitun „palaidun ir smulkiun nužvelgimun p. Obelaiczio" — „daugiausiai filolo-

25] N e i g e b a u e r. Dacien. Kronstadt 1851. S. 217. — 26] Allgem. Bibliographie 1896, N 8, S. 125. — 27] Codex epistolar. Witoldi N 861. –

giszko charakterio". Isz prieżasties isztarimo vardo *Μασσαγέται*, lot. M a s s a g e t a e, kuriame, kaip asz sakiau, dvi *σσ*, ss „tur but' isztariami kaip sz ar ż", p. Obelaitis raszo: „To mes vel nekokiu budu ne galime sakyti, greicziaus galima butu manyti, kad savo ss, *σσ* Rymiecziai ir Grekai isztardavo ne teip kaip mes savo sz arba ż. Prireikus iszreikszti musun balsus, pażenklinamus dabar raidemis sz, ż jie negaledavo vartoti tokiun raidżiun (ss, *σσ*) kurios jun kalbose reiszkia visai kan kitan". Ir szituos żodżius p. Obelaitis, kaip rodos, be gilesnes pażinties „philologiszko" dalyko parasze.

Savo kalboje garsmun c, d ż, s z, ż ne turedami, Graikai isz svetimun kalbun paimtuos' varduose — o toki del jun ir *Μασσαγέται* buvo — paminetus garsmus labai keistai raszo, kaip ant kitos vietos bus placziau parodyta. Czionais użteks pasakius, kad jie — ant paveikslo — kiliaraidemis (Keilschrift) iszreikasztan tautos vardan A s z u r, A s z s z u r raszo *Ἀσσύριοι*, K a s z u *Κοσσαῖοι* ir k. Dar aiszkiau galima szitan transkripcijos regulan matytie daugybeje ne graikiszkun 28) geografiszkun vardun Maż. Asijos, Balkanun pussalio, butent isz kalbos Trakun, Prygun, Karun, Lydun ir k. trakiszkun genczіun su suffiksais: — *ασσα*, — *ησσος*, — *ισσος* — *οσσος* (kaip *Ἁρμασσός*, *Ἀβασσός*, *Καβασσός*, *Θυσσός*, *Πρι-*

28] slg. F l i g i e r. Beitraege zur Ethnograph. Kleinasiens. Breslau 1875 S. 27–9; G. M e y e r Die Karier. B e z z e n b e r g e r' s Beitraege zur Kunde d. indoger. Sprachen Bd. X, 173 ff.; P a u l i. Eine Vorgriech. Inschrift von Lemnos. L e i p z i g 1886. S. 44; F i c k. Altgriech. Ortsnamen. Bezzenberger's Beitraege Bd. XXI. S. 274.

νασσος, Κρησσός, Κάρισσα, Λαρίσσα, Κικισσος, Μουκισσος etc. etc.), kurie tai suffiksai yr' identiszki su lietuviszkais: –a s z i u s, – a s z i s, – i s z i u s, –a s z e – i s z e (slg. Balaszus, Talaszus, Raduszis, Martiszius, Samuszis, Vilniuszis, Vilaiszis, Abraszys, Kabaszys, Rebeszys, Baguszis, Toleisza, ir daugel k., kaip ir vardai liet. vejun: Punduszas Tarteuszas, Jovuszas etc.). Teipogi ir isz sulyginimo — ant paveikslo — tulun graikiszkun su lietuviszkais żodżiais: κάσσα = keksze, δράσσω = drożiu, πράσσω, πρήσσω = praszau, ταράσσω = tersziu, μάσσω = maiszau ir k., kaip ir isz iszaiszkinimo tulun żodżiun (glossun) trakiszkunjun tarmiun, persiliudytie galima, jog Graikai tan svetiman jun lieżiuviui garsman sz, o kaip kada ir ż, terp dviejun savbalsiun asantin kuo ne visur su σσ raszo, bet pradżioje żodżiun, ir priesz sanbalsias vidurżodije — tik su viena σ–iszreiszkia. Teip lygiai ir szios gadynes Naujagraikai svetimuose żodżiuose s z isztaria kaip pailgintan, arba dviguban σσ, ant paveikslo: turkiszkan k a r d a s z = kardass, s z i n d i = ssindi, g e s z t i = gessti, p i s z m i s z = pissmiss ir t. l., raszo jin – ipacziai gazietose vieni tik su σ, kiti su σσ, labjause terp dviejun savbalsiun vidurżodije. Teipogi ir garsman ż trakiszkai–lietuviszkuose żodżiuose randame ivairiai iszreikszta, tai su ζ (slg. trak. Ζηρύνθια nuo ż e r e t i e), tai tik su σ ipacziai pradżioje żodżiun: teip liet. dieves Ż e m y n o s trakiszkasis 29) vardas deminuti-

29] F l i g i e r. Zur praehistor. Etnologie d. Balkanhalbinsel. Wien 1873 S. 35: „Semele, die boeotische Erdgöttin, fuehrt einen echt thrakischen Namen von zem –' etc; V i c t o r H e h n, Kulturpflanzen und Hausthiere in ihrem Uebergang aus Asien etc. Berlin 1887. S. 465: „Es ist nicht allzukuehn Semele als thrakisches Wort in der Bedentung Erde, Erdgöttin zu fassen".

viszkoj' formoje yra Σεμέλη (= Żemele); liet. ż y m e = gr. σῆμα, liet. ż y n e = gr. σύνη (żodżiuose σωφροσύνη, ἱερωσύνη, φιλημοσύνη, ἱπποσύνη, φιλοσκωμμοσύνη etc.). Użtemytina dar, kad ir Vokiecziai XV szimtmetije senprusiszkuose, lygiai kaip ir Graikai trakiszkuose, żodżiuose tan s z ir ż terp dviejun savbalsiun stovintin daugiausiai su ss (aszis = prus. a s s i s, ażeras = prus. a s s a r a n, aszerys = prus. a s s e g i s) raszo, recziau tik su viena s (duszia = prus. d u s e), o vel pradżioje żodżiun priesz savbalsias ir vidurżodije priesz sanbalsias — visur tik su viena s (aszvas, aszvine = prus. a s w i n a n, szylas = pr. s y l o, szlaunis = pr. s l a u w e n, żeme = pr. s a m e ir k.).

Apie etymologija vardun „Trakai",*) „Lydai" ir k. p. Obelaitis — kaip tai ir lauktie reikejo — atsiliepe labai autoritetiszkai: „Isz to, kas knyguteje paraszyta toliaus matyti, kad vardan T r a k a i, autorius „Smulkmenun" surisza su grekiszku Θρῇκες, o żodin L y d a i

*) Pas mus Lietuvoje — kaip jau „Etnol. smulkmenose" [pag. 25] parodyta tapo — yra daugybe vardun vietun: T r a k a i, T r a k e n a i, T r a k i n e, T r a k i n i n k a i, T r a k i n i a i, T r a k u c z i a i, T r a k s e d a i, T r a k l a u k a i, T r a k v i e t i s, T r a k s z y l i a i ir k., kurie praminti yra nuo żodżio t r a k a s [„ein Ort, wo Holz ausgebrannt ist, eine durch Ausbrennen urbar gemachte Heideflaeche", Ness,] su ilga a, kuomi tas żodis atsiskiria nuo t r a k a s [„ein unnuetzer, alberner Mensch, der sich von Jedem zausen und umherstossen laesst" Ness.] su trumpa a. Ar kur nors tarmese lietuviszkos kalbos żodis t r a k a s ir su dyphongu ai, kaipo t r a i k a s isztariamas butu, ne galima tuom' tarpu żinotie, tik isz vardo kaimo T r a i k y n a i, Telsziun pav., Skuodos parakv. [„Ukininkas" 1898 p. 93] manytie reiketu, kad tas żodis pas mus ir su dyphthongu iszsitare.

su žinomu nuo Grekun vardu Λυδοί. Man rodos, kad toks suartinimas su grekiszkais žodžiais szituo tarpu visiszkai negalimas: žinant, kad Grekun raidems ϑ. υ. ῳ. musun kalboje atsako d, u, ai (sulyg. ϑρασύς = drasus πλατύς = platus, dat. χώρᾳ turi ᾳ kaip liet. v a r n a i, ž m o n a i, turi a i) isz Θρᾷκες, Λυδοί reiketu laukti „Draikai", „Ludai", arba „Vildai" (sulyg. λύκοι = vilkai)". Ant szitokiun „filologiszkun nužvelgimun" p. Obelaiczio atsakant, reiketu pirmucziause iszsitartie, jog jisai l a b a i m e n k a i nuvokia apie trakiszkan etnologijan, jeigu vardus Θρᾷκες, Λυδοι per „grekiszkus" laiko. Kas link isztarimo pirmojo vardo – tai ar jis turetu butie isztariamas su t ar d, szin klausyman iszgvildena lotiniszka jo transkripcija ir szios dieninis jo isztarimas. Teisybe, kad – kaip jau mokslingas Rask'as pirm kokiun 80 m. kad užtemijo — tuluose kainuose (bendruose) lietuviszkai ir graikiszkai kalbai žodžiuose (ϑρασύς, πλατύς, ϑεός = dievas, ϑύρα = duris, μεϑύ = medus, midus, ϑυγάτηρ = dukte, ϑύμος = dumas, πίϑος = puodas ir k.) gr. litera ϑ = lietuviszkai d, bet randasi vel kiti žodžiai (slg. πόσϑη, πόσϑιον su liet. pistie = coire cum foemina, dor. μασϑός liet. mastis, καϑαρός = tyras, πλίνϑος = plyta, σκυϑίζω = skutu slg. ir S t e p h. B y z a n t. ed. Westermann. s. v. Σκύϑαι — ὅϑεν τὸ ἀποσκυϑίσαι, τὸ τῷ σιδήρῳ τὰς τρίχας τεμεῖν ir k.) kuriuose gr. ϑ = lietuviszkai t. Ne gana to mes žinome, kad gr. literan ϑ tik senoves helleniszkiejie Lakonis 30) isztare kaip s; kituose dialektuose randame tankiai tuos

30] A h r e n s, De graec. ling. dialectis II. 66. –

pat' žodžius raszytus tai su ϑ, tai vel su τ, isz ko matoma, kad skirtumas terp tun dviejun literun ne galejo didelis butie. Teip ant paveikslo randame raszyta 31); μαστός ir μασθός, κίστος ir κίσθος, πίθος ir πίτθος, Τίτθη ir Τίθη, τίμιος ir θέρους, ἄργετος ir ἄρκευθος, πύτιος ir πύθιος etc. Ir szios dienos Naujagraikai literan ϑ isztaria — sunkiai pažènklintinu garsmu — t su priedu s, bet ne d. 32) Rymenai savo transkripcijoje tan literan raszo daugiause th, bet ne retai ir tik viena t (slg. trak. vardus: Σεύθης — Seuthes ir Seutos, Βιθύς ir Bitus etc.) isz ko numanytie galima, kad gr. ϑ ir Rymenun ausise skambejus ne kaipo d, bet kaip t, to delei jie raszo ir T h r a c i a, T h r a c e s. Szitas isztarimas liko nuo senoves pas vietinius gyventojus ir iki szei dienai: pietineje Bulgarijoj' ir Makedonijoj' gyvenantiejie Graikai, isz didesnes dalies hellennisuoti Trakai, žemes vardan raszo θρᾴκη ir isztaria „Traki''; terp Graikun randasi pravardes θρακίδης ir θρακόπουλος, θρακοόγλου (turk. o g l u, o l u — sunus); Bulgarai Trakijos, kurie tan vardan czion ateidami atrado, ir szendien „Trakija'' isztaria, patys saven „Trakijci'' vadindami. Todel negalima butu — man rodcs — abejotie, kad isztarimas vardo θρᾷκες tur' but'ie su litera t, ne su d, kaip p. Obelaitis noretu. 33) — Kas kita su dyphthongu ai varde θρᾴκη, θρᾷκες,

31] H e l b i g. Questiones de dialect. cretica p. 24–26. – 32] slg. M u e l l e r, Historische Grammatik der hellenisch. Sprache Bd. I. S. 27. —

33] Tik sensloveniszkai Trakijan „Draku" vadinta [D i e f e n b a c h. Völkerkunde Osteuropas. I. 105]; trakiszkas vardas pritaikintas prie sloveniszkos szaknies [slg. rus. d r a k a, d e r u, etc.] —

kurin kaipo tarmiszkan kalbos ipatyben pripažintie reikia. Pas graikiszkus raszytojus randame trejopan to vardo raszyban: be dyphthongo raszo: Homeras — Θρήκη, Skylaks — Θράκη, Dukas XV szimtmetije — Θρᾶκαι; kita gruppa autoriun, kaip Toukidydis, Strabonas, Pausanius, St. Byzantinas ir k. raszo su ᾳ (jota subscriptum), kuri isz αι paeina, taigi: Θρᾴκη, Θρᾷκες. Szitiedvi raszybi rymeniszkiejie autoriai: Titus Livius, Plinius, Pomp. Mella ir k. savo transkripcijoj' visados Thracia Thraces raszo: Prie treczios gruppos raszytojun su pilnu dyphthongu αι priguli Herodotas. Szitas historikas savo joniszkoje tarmeje, kurioje, anot Ahrens'o, „η ex α natum est", žemes vardan raszo Θρηΐκίη, tautos — Θρήϊκες, kur η in α perkeitus, apturesime: Θραϊκία, Θράϊκες: szitan raszyban randame ir varde Θραικοκωμήτης nuo pylies Θραικῶν κώμη pas Antiocheian 34), kurin vel vardan St. Byzantinas s. v. Θράκων κώμη, πλησίον Ἀντιοχείας. Τὸ ἐθνικὸν κατὰ ἔχνην Θρακοκωμήτης raszo, czion jau priguli ir vardas tulo vergo Θραικίδας*); Rymenun autoriai szitan su pilnu dyphthongu vardan raszo: Threicius (Ovidius), Thraecia, Thraeces (Tacitus ir k.). Žodyne patriarkos Photiaus 35) randame Θρᾷκες ir ραίκης. Nuo pasterosios formos paeina ir bulgariszkas — ipacziai Makedonijoj' tankiai vartojamas — vardas Traiko su pravarde Traikovicz. Ne reiketu, man ding, abejotie, kad visos szitos ivairios ra-

34] Bezzenberger's Beitraege XXIII. 13. — 35] Photii lexicon ed. R. Porsonus. s. v. ζεῖλα ir Κεροοβλέπτης.

*) Fick Die griech. Personennamen. Göttingen 1894 S. 341: slg ir Etymologicon Magnum s. v. Θράξ, Θράϊξ.

szybos ne graikiszkun raszytojun pramanytos, bet ant dialektiszkun ipatybiun Trakun kalbos pamatuojasi, nors mums szendien ir ne teip lengva vietas pażenklintie, kur vienos ar kitos tarmes buta. Kiek man iki sziol' pasiseke isztyrtie, sziaurvakarineje dalije Maż. Asijos (Troja!) buta dialekto su pametimu jotos dyphthonguose ai, ei ir perejimu in ilga a, e, teip jog szeme inżvilgije tas dialektas prilygsta Pilkalnio apygardos tarmei 36), Prusuose, ir tai butent tarmei, kurioje Kurszaczio żodynas paraszytas. To trakiszkai–asijatiszko dialekto intekmen matome ir aioliszkoje Graikun tarmeje, kurioje teipogi randasi iszmetimas j, isz dyphthongun ai, ei, (slg. *κλαΐδες* = aiol. *κλάδες*; slg. ir k a i m a s, k a i m a = gr. *κώμη* ir *κώμη*, a i d o t i e — homer. *'αείδω*, *'αίδω*. ir *ό 'άδων*, dor. *'αδών*; liet. l e i d m i — l e i s t i, p a l e i s t u v i s = gr. *ληστής*, *ληστεία*, *ληστεύω* etc.).

Aukszcziaus mateme, jog pavertimas „Trakun" in „Drakus" yra klaidus, ne moksliszkas; tan pat' dabar reiketu isztarti ir apie Obelaiczio „Vildus". Tiesa, kad graik. litera *υ* — kaip tai persiliudytie galima isz daugybes lietuviszkai ir graikiszkai kalbai kainun żodżiun: *νύν* = nunai, *σύν* = su, san, lot. cum, *πλατύς* = platus, *θρασὺς* = drasus, *κύων* = szuo, *θυός* = dumas, sanskr. dhumas, *θυγάτηρ* = dukte, *βομβλυίς* = bumbulys, *λευκός* = laukas, *καυχάομαι* = kaukiu, szaukiu, *κοκκύζω* = kukuoju, *καυκαλίας* = kaukale, *κυυζάω* = kungstu, *καυλος* = kaulas, lot. caulis, etc. — seniausioje gadyneje lyginosi ir isztariama butie turejo kaip trumpa u, todelei Kiepertui 37) ir k., rasi, galima butu pritartie — jeigu ne butu priesztaravimo kitun mokslincziun 38) — jog

---

36] slg S c h l e i c h e r. Handbuch d. lit. Sprache I 33 ir B e z z e n b e r g e r. Beitraege VIII. 138, IX. 253. — 37] Lehrbuch d. alten Geographie S. 112. — 38] K n o b e l. Die Völkertafel der Genesis Giessen 1850. S. 94, 198 f, 213; S a y c e; Fresh light from the ancient monuments. 1888, p. 42; The races of the old Testament 1891 p. 64. ——

paminetasis Biblioje terp „Semo sunun" vardas L u d identiszkas yra su vardu trakiszkosios gentes Λυδοὶ. Ale czion tuojaus ir tai użtemytie reikia, jog litera υ — u, laikui begant, pavirto kaip ir lotiniszka u (slg. d e c u m u s — d e c i m u s pas Tacitan ir k.) in prancuziszkan u, ir pradejo kaip ilga y, iszsitartie 39). Analogiszkan tos literos, sakycziau, susiminksztinimo processan galima dar użtemytie sloveniszkoje (slg. liet. sunus — s y n, suris — s y r, muilas — m y l o etc.) ir paczioje lietuviszkoj' kalboje: kada vienur i n f u t u r o s i n g. isztaria d a r y s u, matysu, girdesu, etc. arba vel in praes. sing. n o r u, t u r u etc., kitur isztariama, d a r y s i u, m a t y s , g i r d e s i u, n o r i u, t u r i u, etc; Mażvividis dar XVI szimtmetije rasze i n d a t i v o plur mumus — szendien m u m i s; slg. dar m u k t i e bei m y k t i e ir k.] Graikai, ne turedami atskyraus żenklo savo graphikoje iszreiszkimui ivairiun garsmun: u, ir y, veliaus tan pat' raiden υ, gr. vartojo ir del pażenklinimo lietuviszkos y, kaip galima ir isz sekancziun żodżiun matytie: κότυλος — kátylas, θηλύς — telys, ὕλη — ὕλη — szylas, lot. sylva, trak. καλύβη — kalyba, λυκος (isz Fυλκος) — vilkas, σκύλλω — skylu, skeliu, su pravarde Karaliaus Σκύλης 40), prav. Σκύλαξ, Σκυλάκη, πόλις περὶ Κύζικον; Σκύλλιον.ὄρος Κρήτης; Σκύλλαιον, ἄκρα 41), ir homer. Σκύλλη, pas Svidan Σκύλλα — tula baidykle nuo liet. s k y l e praminta 42); nuo g y r t i e, p a g y r t i e

---

39] M u e l l e r. Histor. Gram. d. hellen. Sprache I. 29. — 40] Herodot. IV. 78 — 41] S t e p h. B y z a n t. s. v — 42] slg. Odyssea XII. 85 seq.; S u i d a e lexicone s. v. Σκύλλα skaitome [lotin. iszguldyme]: In Tyrrheno mari monstrum esse fabulae ferebant, ad oculos usque formam pulcherrimae mulieris habens: utrinque sena capita canina: reliquo vero corpore serpentem referens.

gr. *πανηγυρικὸς* ir *Μεναγύρται*, nuo t y r a s — upe *Τύρας* pas Nesselmann'an T y r u l e, ir vardas trakiszkos, palei upen gyvenusios, gentes *Τυραγέται*, *Τυραγγέται*; nuo m u k t i e, m y k t i e mykcziotie — *μυκέσθαι*, *μύκη* ir k; slg. ir vardan *Παγυρῖται* „Etnol. smulkmenose". — Jeigu mes neturetumem' jokiun liekanun isz Lydun kalbos, galima dar butu, drauge su p. Obelaicziu, użsiimtie visokioms' phantastiszkom' kombinacijomis; bet tos tai kalbiszkos liekanos, vardai vietun ir żmoniun rodo mums labai artyman giminystan Lydun su Lietuviais ir patvirtina, kaip rodos, mano paduotan „Etnol. smulkmenose" isztariman jun vardo, kurin ir Rymenai savo transkripcijoje visados „Lydi" raszo.

P. Obelaitis — kaip jau aukszcziau mateme — netik ne pasikakdina ne suteikens man tulas „filologiszkas" lekcijas, ale, tarpais, ne pasitikedamas, regis ant mano „mokslo", — tiesiok ne tiki mano żodżiams, nors jo skeptikismui tvirto pamato ne galima butu atrastie. Teip ir su etymologija „Dakun" vardo ne sutikdamas, jisai manens klausia; „noretume żinoti, isz kur, p. B–us surado minetose prasmese (d o k t i, iszmanyti,, suprasti, d o k a — iszmintis, supratimas) żodżius d o k t i, d o k a. Nesselmann'as ir Kurszatis jun nezino". Atsakau: żodynuose Ruhig'o, Mielckes, kaip ir tuluos' kituose jun n'er, bet gyvoj' kalboje, tarmese, kurios dar ne isztardintos. „Dokan", „dokti", asz atrandu mano, „medicin. Kalendoriuje" 1878 m. pag. 111 użraszyta, kaip rodos, Ożkabaliun kaime, teipogi sakinin: „nieko nenudokia" = nieko ne nuvokia, nesupranta, neiszmano. Man rodos, kad litera d, szaknije d o k–bus in v żodije

v ó k t i, nuo v o k a — ar vice versá — persikeitus, o pats žodis d o k t i daugiur pamirsztas; analogiszkas literos d in v persikeitimas man tuom-tarpu yra dar žinomas žodžiuose d a m b r o s = v a m b r o s, d e b r a s = v e b r a s, b e b r i u s 43). Patsai p. Obelaitis, kaipo „filologas" — man ding — ne butu „pažeidens kalbun mokslo", sulygindamas per manen paduotan d o k a n – d o k t i e su pažinstamais jam gr. *δοκέω*, *δόκος* ir lot. d o c e o; czion jau prilyginimop galima buvo pritrauktie ir rumeniszkan d a c o s — „eigensinnig" (Barcianu) bei istriorumeniszkan d u k e s k u – „verstehe" (Weigand.). Gaila man, kad p. Obelaitis ir Nesselmann'an bei Kurszatin patingejo akyliau peržiuretie: pas pirmanjin (pag. 114) stovi: „Savo dokia — freiwillig (?)", o pas Kurszatin (pag. 77) — „Savo daku eiti — seinem eigenen Kopfe folgen" ir (pag. 90): „Savo dokia — nach eigenem Belieben". Kaip rodos, prasme tun žodžiun ir paminetiems czion leksikographam's ne labai buvo aiszki. Nuo szito mažai žinomo: d o k i u – d o k t i, formoje p a r t i c i p i i p r a e s e n t i s, turime sudurtus vardus: lietuviszkose pasakose — Ugniedokas ir Rustybedokas 44), o pas senoves Trakus — vardus karaliun *'Αμαδόκος* ir *Σπαραδόκος*; Maž. Asijoj' varde gentes *Καππαδόκαι*. Nuo Trakun ir pas Bulgarus liekti vardai: viriszki D a k o, D ó k o, moteriszki D a k a, D o k a. Prie tos pat' szaknies, d a k-, d o k-, regis, prigules ir žodis d o k l i n u, d o k l i n e j u — „koptlos, verstandlos umhergehen".

43] slg. „Varpas" 1887 pag. 85. — 44] V e c k e n s t e d t Die Mythen, Sagen und Legenden der Žamaiten. Bd.I, 141 – 6, 166.

Tuom tarpu vardan kaimo D a k n i s z k i a i (Etnol. smulk, pag. 27) asz dabar szituomi nuo Dakun vardo atskiriu; atradens, jog jis nuo pravardes D a k n y s 46) paeina, kurio szaknis d a k randasi gr. *δάκνω*, liet. daknuoju (G e i t l e r. Lit. Stud. 80), sanskr. d a k s z y a m i, d a s a m i — „beissen, zerreissen".

Isz priežasties paminetun pas manen Dakun ir tokiun vardun, kaip D o c z y s, D o c z i s z k i a i, D o c z i u n a i, p. Obelaicziui iszrodo, kad tuos vardus „ne pažeidus kalbun mokslo, ne galima suartinti ir vienoj' eileje sustatyti" su žodžiu D a k a i, butent — anot jo — to delei, kad litera „k nepereina musun kalboje in cz". Tiesa, lietuv. kalboje isz literos k yra daugiause paejusi sz (slg. lot. p o r c u s = liet. parszas, *κύνες* = szunes, *κυανός* = szvinas, *ἄκρος* = aszrus, asztrus, puszis: *πεύκη*, *δέκα* = lot. d e c e m = deszimts etc.), bet, nors retokai, randasi pavirtimas lit. k, ir tik in s (slg. lot. c u m = liet. su ,san, *κλέπτω* = slepiu,-tie, *βώκαρος*, *τὸ ἔαρ ὑπο Τροιζηνίων* 47) = vásarą, Senprus. kêrdas = lydiszk. sardis etc.), o — kas dar akyviau — ir in ž, latviszkoje — z. Teip visiems žinomosios „žemes" szaknis yra ne g e m-, kaip manytie butu reikejen, bet k a m ir liekti kreteniszkoje glossoje: *Καμάν.τὸν ἀγρόν. Κρῆτες* (Hesychius s. v.). Susiminksztinant48) literai k, apturime gr.

45] I m h o o f-B l u m e r. Portraetköpfe auf antiken Muenzen hellenischer u. hellenisierter Völker. Leipzig 1885. S.16; T o m a s c h e k Die alt. Thrak. II. 2. S. 6. — 46] Alfav. spisok. zeml. Kov. gub. N. 1738. — 47] Etymol. Magn. s. v. — 48] slg. H e y De dialecto cretica. Dessaviae 1869. p. 35; H e l b i g. Questiones de dial. cretica. Numburgi 1869 p. 26. —

χάμα, χαμαὶ = żemai. Lietuviszkai, kaip matoma, szendienykszte forma turetu but s z e m e, ant ko nurodo senprusisz. s a m e, s e m e ir aukszcziau paminetasis trakiszkas vardas Σεμέλη, o vienok klaidżiai mes jan isztariame ż e m e, ż e m e l e., o tai del to, kad differenciacija tarpe sibillantun sz, s ir ż, z kalboje musun — kaip senoveje 49) teip ir dabar — regis, n'era dar tvirta. Todelei mes randam' vienam' arba kitame kraszte ivairiai raszomus ir isztariamus tuos paczius żodżius: żaurus — szeurus, żelmuo-szalmuo, żodis — szadis, żeme — szeme, żansis, — szansis, żambas — szambas, żupsnelis — szupsnelis, dunżginti — dunzginti, żemberys — sambarys, szviesus — sveisus, biszki — biski, szvietas — svietas, kumszczia — kumste, aschilas — asilas, sztraptert, — straptert, szerde — serde, szerdokas — sardokas, szalavija - zalvija ir salvija etc. Teipogi ir skirtumas cz, c nuo sz, s, regis, tulose vietose ne buvo aiszkus, teip Szirvydas vieton c z i a, c z i o n a i raszo s i a, s i o n a i; (2-as suminksztita Red.) slg. ir sidabras – cidabras, Sirtauta – Cirtauta ir k. Tokin neatskyriman sibillantun vienos nuo kitos użtinkame dar ir musun laike, ipacziai raszyboje „Saules", kurioje tankiai randame ant to paties lapo: i s z ir i ż, u s z ir uż, a s z a i, a s z ir aż ir k. Kas link pavirtimo literos k in c, latviszkoji kalba duoda mums gana paveikslun; retesnis yra persikeitimas tos literos in cz, ipacziai lietuviszkoj' kalboje, kurioje, kiek man' yra żinoma, tik żodis c z y s t a s paeina nuo senoviszko k y s t a s, ir turetu butie kaipo s z y s t a s isztariamas. Kad D o c z y s

4] Tulus trakiszkus ir prygiszkus vardus. su z ir s raszomus randame: Σμινθευς ir Ζμίνθιος [slg Δημιτσα. ἡ Μακεδονία p. 1037].

isz D o k-j i s, D o c z u n a i isz D o k-j u n a i paeina ir turetu kaip D o s z y s, D o s z u n a i iszsitartie, man rodos ne vienas t i k r a s kalbun tardytojas neabejos. Szituomi asz suteikiu atsakyman p. Obelaicziui ir ant to, kan jis ant kitos vietos raszo, buk ż ir s „żodżiuose, kurie kilen isz vieno liemens, ne gali but' vienoj' kalboje".

P. Obelaitis dar pakele ginczan ir priesz Aistus bei Venetus, bet etnologiszkos literaturos ne pażindamas, jis nieko naujo pasakytie neinstenge; paminesu tik tiek, kad jis visai klaidżiai mena, buk „nekokiu budu" ne galima esan sutvertie nuo vardo Venetun pravardżiun, paminetun „Etnol. smulkmenose", arba vel kaip jam rodesi, tos pravardes esan „ne lietuviszkai skambanczios". Apie szitan dalykan — jei reikes — kitan kart' placziau su p. Obelaicziu pasikalbesiva.

Kritikas „Etnol. smulkmenun" negalejo ne użkliudens paliktie ir akyvan klausyman apie trakiszkunjun gencziun tautystan: „Isz „Etnol. smulkmenu — sako p. Obelaitis — ne matau ne kokios prieżasties, del kurios Trakai (Θρᾷκες) ir Lydai (Λυδοί) turetu but' laikomi per Lietuvius arba Lietuviun giminias". – Mano noru ne buvo — atsakau — „Etnol. smulkmenose" p a r o d y t i e arba d a r o d y t i e tan terp Lietuviun bei Trakun giminystan; asz geidżiau — kaip ir kiekvienas skaitytojas persiliudytie gali — tik parodytie vietas, kur historijai stygavojant, Lietuvoje gyventa gencziun su trakiszkais vardais. Darodymas tos giminystos ne galejo atliktas butie tokioj' brosziuroje, kaip „Etnol. smulkmenos"; medega szitai giminystai — kalbos liekanos — savo laiku ir kitame darbe taps apgarsinti.

Jeigu p. Obelaicziui, kaip ir tuliems kitiems, pripažinimas Trakams lietuviszkos arba Lietuviams trakiszkos tautystos iszrodytu tuom' tarpu kaipo ne patvirtinta dar per moksliszkus autoritetus etnologiszka naujiena, ne reiketu per daug stebetis, atsimenant, kad sulygsziol' tokiun autoritetun, mes labai menkai turejom', ir jog isz tun pacziun trakologun (Rösler, Fligier, Tomaschek), kurie tuomi apie tautystan Trakun klausymu buvo užsiemen, ne vienas ne mokejo lietuviszkos kalbos, su kurios tiktai pagelba, kaip man rodosi, tan dalykan iszgvildentie galima. Noris lietuviszkos kalbos paminetun trakologun ir ne moketa, bet visgi rasztuose Grimm'o, Röslerio, Tomaschek'o randame vietomis nors silpnus ir ne systematiszkus nurodymus ant giminystos tarpe tun dviejun tautun. Dar reiketu paminetie czionai ir darbus Pierson'o, Keltsch'o ir k., kuriuos pažintie p. Obelaicziui ne butu užkenken.

Kaipo vienintelis szio laiko trakologas, pažinstantis maž-daug literaturan apie Trakus ir lietuviszkan kalban, kursai tardymui trakiszkos etnologijos pavede jau apie 20 metun savo amžio, kurs isz arto susipažinens ir su trakiszkomis liekanomis tautoje szios dienos Rumunun, Bulgarun 50), asz jau seniai persiliudijens asmi apie identiszkuman Trakun — placzioje prasmeje — su Lietuviais, Prusais, Latviais ir t.t. ir man — ne reik sakyti — butu labai malonu, kad atsirastu ir kiti apszviesti Lietu-

---

50] slg. B a s s a n o w i c z. Materiali za sanitarnata etnografija na Balgarija. Sofija 1891 ir Centralblatt fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, herausgeg. von Dr. Buschan. 1897. II. Jahrgang S. 36 ff.

viai, kurie, mano pedomis sekdami, użsiimtu trakiszku klausymu, nes, man ding', tik mokintiems Lietuviams, ipacziai etnologams, in dalykus teks iszaiszkinimas to teip svarbaus europejiszkoje etnologijoj' klausymo apie tautystan Trakun ir Lietuviun. Tuom' tarpu priimdamas czionai tan giminystan kaipo m o k s l i s z k a n p o s t u l a t a n, asz noreczіau bent trumpai użtemytie, kad nors ir sunku, ale tik galima butu parodytie ir vietas Maż. Asijoj' ir ant Balkanun pussalio, isz kur trakiszkiejie keltai (emigrantai) Lietuvona atejen ir kuriose vietose jie czion apsigyvenen, atneszdami geografiszkus (*Καῦνος*, *Πριήνη*, *Βαλβοῦρα* etc. etc. Maż. Asijoj' = Kaunas, Prienai, Balbieriszkis ir k. Lietuvoje) ir kitus vardus isz senoves teviszkes int naujan, tuomet dar ne apgyventan, żemen, teip lyginai, kaip kur kas veliaus europejiszkosios tautos, kolonisuodamos Amerikan, Australijan ir k. apsejo jas geografiszkais vardais, isz Europos isznesztais.

Ne gana to — su laiku galima bus dar aiszkiau pażenklintie ir atejimo laikan trakiszkunjun kolonistun Lietuvona, o ir szeme dalyke vel tie, tiek kartun pamineti, Getai bus del mus' labai svarbus. Teip mes żinom, kad Getai dar V szimtmetije, Kristui ne gimus' gyvenen ant viso ploto terp Balkano ir up. Dunojaus, szios dienos rytinej' Bulgarijoj'. Kada apie 29 m., Kr. ne gimus, Trakija — isz dalies ir Mysun bei Getun krasztas — per karias rankosna Rymenun teko, regis Getai ir k. gentes begte–bego isz po Rymenun jungo, ir bego szeures link per Dunoju, in szios dienos Rumunijan teip kad jau Kaisaro Augusto laike Rymenun karvadas Aelius Catus

turėjens net 50,000 Getun isz anapus Dunojaus atgalios in Mysijan (szend. Bulgarija), o Nerono laike Tiberius Plautus Silvanus Aelianus dar 100,000 Getun, drauge su jun karalukais, isz anapus Dunojaus, regis varu apgyvendinens Mysijos (Moesia) provincijoj'. Kada vel Vespasiano laike, apie 73 m., gimus Kristui, Rymenai paverte Trakijan in savo „provincijan" pragaiszo savistovyste Trakun tautos, o nuo szio laiko — dingsta Padunojije, regis, drauge su emigracija tautos, ir patsai Getun vardas. „Das Volk — sako Muellenhoff'as — verschwindet seitdem vollständig aus der Geschichte". Dingsta su Getais ir vardas Kryvicziun (*Κριβοζοί, Κροβίζοι*), kurie dar II szimtmetije, Kr. ne gimus, apie szios dienos Varnan gyvenen. Tuomet', kada Getun vardas sziosdien. padunojineje Bulgarijoj' isznyksta, atsiranda galinga Getun — Dakun vieszpatysta sziosdien. Rumunijoj' ir Transylvanijoj', — bet ir czion galybe Getun ne ilgai duruoja: jau 107 m., Kr. użgimus, politiszkos jun gyvybes siulas vel nutrauktas tapo smarkia ranka tun pacziun Rymenun. Likusiejie gyvais nuo rymeniszko kardo, smukdami isz svetimos verguves, Getai vel bega ir isz Dakijos ir persikelia szeures lik nuo Karpotun kalnun, regis, in szios dienos Galicijan, Lenkijan, isz kur jie dar per ilgas metun ailias nedave ramumo rubežiams rymeniszkosios „provincia Dacia", minias ivairiun tautun priesz Rymenus vesdami, po jun valdžia asanczias provincijas apipustydami ir, tokiu budu, savo iszeivysta, kaip man rodos, duodami pradžian tam tautun ermideriui („Völkerwanderung"), kursai pasibaige persikelimu Sarmatun (Slovenun), Guotun Bulgarun ir k. vidun rymeniszkosios

imperijos ir sunaikinimu Rymenun vieszpatystos pietun Europoje 51). Keturiems — nuo to laiko — szimtmecziams praejus, Getus mes vel randame paminetus, bet dar toliaus szeureje (slg. „Etnol. smulk." p. 13), ir po szituomi vardu užtinkame tan tautan, kuri szendien Lietuviais vadinas'. Apie 1150 m. raszens Arabun geographas Edrisi visan tan žemes plotan terp Karpotun kalnun ir up. Dniepro — kur link isz Dakijos, Trakijos buvo persikelen Getai — anot, senos, regis tradicijos vadina dar G e t u l i a: ant szito ploto szeureje gyvenantieji Getviai arba Getvingi, Kadlubkai liudijent, buven teipogi „Getharum seu Prussorum genus."

Apie gyveniman Getun szitame kraszte mums liko labai aiszkus dokumentai geografiszkuos' varduose. Jau Norbutas 52) buvo seniaus nurodens kelis tyrai lietuviszkus geografiszkus vardus Ukrainoje, kuriun atsiradiman teip tolymoje szendien nuo Lietuvos szalije sunku buvo iszreiksztie, nors pats Norbutas jau buvo sakens jog „byl lud litewski mieszkający na Ukrainie nad rzeką Rosie", o kan dabar galima bus suprastie, pripažinstant Getams, tenai gyvenusiems, lietuviszkan tautystan.

Dar akyvesniu yra del mus daiktu, ant kurio ne vienas mokintesnis Lietuvis akies ne atkreipe, jog ir paczioj' Galicijoj', kuri tur lietuviszkan vardan, teipogi ir

51] slg. R o e s l e r Romaen. Studien. Leipzig. 1871 S. 66 ff: J u n g Die romanischen Landschaften des roem. Reiches, Innsbruck 1881. S. 398 ff; T a mm. Ueber den Ursprung der Rumaenen. Bonn 1891. S. 84 ff.

52] Dzieje starożytne narodu litewskiego. II. 160, 404 — 406

Kongressinej' Lenkijoj', yra daugybe lietuviszkun geografiszkun vardun, identiszkun su tais, kurie ir Lietuvoje randasi. Neturedamas tuom tarpu parankiui „Generaliszkos kartos" lenkiszkunjun gubernijun, asz paduodu czionai tik tuos lietuviszkus vardus, kurie yra ant nedideles Nipanicz'o „Karta król. polskiego" atrandami. Ir teip K i e l e c k o j e gub.: Kielce, Olkusz, Troks, Imbramowicze, Tarnawa, Lary, Bemblo, Narama, Morgi, Ulima, Jaksice, Karwin, Igolomija, Gewdow, Leukszice, Gabultów, Rudawa, Pinczow, upes Nida ir Nidica; L u b l i n o gub. Pikule, Rataj, Kawenczyn, Derylaki, Kulna, Kapronie, Margole, Nisklaki, Kolno, Plusy, Telekaly, Senderki, Mazily, Korgine, Tarnawa, Gany, Rakolupy, Żmudz, Ruby, Parypsie, Kurybutów, Puszno, Rury, Amelin, Grondy ir upes Lada, Sopot, Tanew, Labunka, Por; gub. S i e d l e c: Dekudów (= Dakijoj' *Δακουδάυα*!), Koden, Suchry, Żerocin, Sokule, Lawki, Jakusze, Rossy, Soldy, Dziewule, Rogale (?), Sobicze, Klimonty, Turna, Miedzna, Iartypory, Szaruty, Bojmie, Mingosy. Gub. R a d o m: Dziebaltów (= *Λεουέλτυς* Trakijoj'), Wissy, Kaliga; gub. Piotrków: Punik, Bargly, Bendyn (slg.trak. dieve *Βένδις*),Celiny, Ujejscie, Blendów, Dandówka, Pinczice, Lagisza, Reden, Bendusz, Kabisse (slg. *Καβασσός* Kappadokijoj') ir upes Oksa (up. *'Οξεινας* Bitynijoj',) ir Kacynka; gub. K a l i s z: Kalisz (= *Καλισία*), Wielun Szarki, Gana (= *Γᾶνος* Trakijoj'), Nieluszyna, Naramice, Ossowo (?), Galewice, Dziwinscy, Radziwily, Lututów, Charlupia, Sokolene, Sikucyn, Prusinowice, Szadek, Lobudzin, Jawonie, Zygry, Ralewi-

ce, Sieradz ir up. Ner; P l o c k o gub: Bartniki, Karwacz, Rembelin, Szumsk, Lomija, Polomija, Żuromin, Ratowo, Rumoka, Kenczewo, Konopaty, Bondzy, Bendzomin, Ksente, (= up. *Ξάνθος* ir pyl. *Ξάνθος* Lukijoj'), Skiwilno, Ruda, Grondy, Pinino, Prenczki, Żale, Trombin, Radomin, Gulbiny, Kawno (= *Καῦνος* Karijoj'), Smogorsewice, Sumin, Lonkie, Kikol, Rokice ir up. Lydynia (= up. *Λυδίας* Makedonijoj'), Wkra. L u m s z o s (lenk. Lomża), ir V a r s z a v o s gub., kuriose teipogi yra labai daug liet. vardun, czionais apleidżiu; noru tik użtemytie, kad ir „Varszavos" vardas, kaip ir tuli kiti aukszcziau parodyti vardai, in szios dienos Lenkijan atgabentas isz pietun szalies, butent isz senoves Trakijos, kur mes jin, kaipo vardan tulo kuningaikszczio *Βαρσάβας* 53), randame. Ant „generaliszkos mapos" — asz ne abejoju — atsiras kur kas daugiau tokiun vardun, neng asz pas Nipanicz'an użtikau, ir — ne reik daug kalbetie — jog butu labai malonu, kad tulas Lietuvis — o czion ir p. Jono Obelaiczio paszelpa butu pageidauta — użsiimtu surinkimu visun geografiszkun vardun Lenkijos, Ukrainos ir t.t., juos sulygindamas su Lietuvoje, Trakijoj', Maż. Asijoj' randamaisiais ir priduodamas jun lietuviszkas etymologijas. Ṣzitokio darbo atlikimu, man rodos, J. Obelaitis ir k. daug didesnen naudan lietuviszkai etnologijai suteiktu, neng kritikuodamas „Etnol. smulkmenas" ir raszinedamas apie dalykus, gulinczius, man ding, labai toli nuog jojo specialitystos.

53] T o m a s c h e k, Die alt. Thrak. II. 2. S. 12. ——

Priimant tokiu budu — o tai bus vel e t n o l o-giszkas p o s t u l a t a s — kad Lenkijoje, kaip isz augszcziau paduotun vardun matoma, b u t a l i e t u-v i s z k u n g y v e n t o j u n, tai, man rodos, kad jie ne bus kas kiti buven, kaip t r a k i s z k i e j i e G e t a i, apie kuriun sziaures link persikeliman mes turim tulas, nors menkas, žinias ir pas sloveniszkus chronistus. Teip Kądlubkai 54), seniausiam Lenkun rasztininkui, pasakojent, Lenkijos gyventojai isz pietun szalies atejen; jojo reminescencijos apie karias „Polonun" su Bastarnais, su Aleksandru Didžiuoju, jog Polonun kuning. Leszkas vieszpatavens ant Getun, Partun ir k., man rodos, atsirastie pas Kadlubkan galejo tik isz pasakun vietiniun,jo laike slovenisuotun,getiszkun gyventojun. Tan pat' patvirtina ir Nestoro (apie 1100–1115 m.) pasaka 55) apie persikeliman isz Padunojo gyventojun, kuriuos jis klaidžiai per slovenus laiko, in szios dienos Lenkijan, kur jie gaven vardan „Liachi". Szitas vardas pas mus dabar lituanisuotoj' formoje (nuo szakn. l e n k i u, - ktie) „Lenkai" isztariamas, anot pasterojo laiko isztyrinejimun Dr. W. Milkowicz'iaus 56) yra identiszkas —

54] M a g i s t e r i V i n c e n t i j episcopi Cracovien. chronica polonorum ed. Przezdziecki. Cracoviae 1862. lib. I, pag. 14 seq. 24.; slg. S z a f a r i k. Sebr. spisy. I. 271.: II. 370. seq. — 55] S z a f a r i k I. 260. — 56] M i l k o w i c z. Ueber die Volksnamen: Waelsche (Italiener), Walach, Wlach [Rumaene] und Lach [Pole]. Beilage zur „Allgem. Zeitung" Muenchen 1897 N. 124 - 125; slg. ir T o m a s c h e k. Zur Kunde der Haemus - Halbinsel. Wien 1882. I. 46 ff. ir M a n g i u c a. Dacoromanische Sprach-und Geschichtsforschung. Oravicza 1891 S. 205 ff. —

tik literan *ν* pradžioje žodžio pametens — su vardu W l a c h W l o c h, W a l a c h, W o l o c h, wok. W a l a c h. W ä l s c h etc., kuriuomi szendien Slovenai ir Vokiecziai romanisuotuosius Trakus, arba Rumunus, isz dalies ir Italius tevadina. Paeinans jis ir per Slovenus paimtas tapens, regis nuo vokiszkosios Guotun gentes, Padunojije ir parubežese su Getais gyvenusiun, kurie trakiszkasias gentias nuo vok. b l a k, b l ö k — „juodas" praminen, ar tai nuo plaukun barvos, ar, rasi, nuo juodo drabužio, kokin ir szendien t. v. Kucovlakai arba Cincarai neszioja, nuo ko ir jun vardas *Μαυροβλάχοι* (= „nigri Latini") kilens. — Priimant tad', kad po szituomi guotiszku vardu B l a k = W l a c h reik suprastie trakiszkasias gentias dar ir tame laike, kada jos ne buvo romanisuotos, mes rasime, jog jos ir senoves Lenkijoj' gyveno, nes dar ir velesniame laike Lenkun karalius Kazimierius Didysis saven karaliumi *τῆς Βλαχίας*, teipogi ir Byzantinai viduramžio „Lenkus" *Βλάχοι* vadino.

Jeigu mes, tokiu budu, pripažinsim Getams, sziaureje Karpotun kalnun gyvenusiems senoveje, lietuviszkan tautystan, bus mums lengviaus suprantama ne tik priežastis atsiradimo lietuviszkun geografiszkun vardun Lenkijoje, bet ir tai, kodel insteigtojas Krokavos pylies Krakus tur' tyrai lietuviszkan vardan (= prav. Krakaitis ir vardai vietun Krakiszkiai, Krakeninkai, Krakoniszkiai, Kroklaukis ir k. Lietuvoje); kodel jo dukters V a n d o s (nuo liet. v a n d u o) vardas randasi senoves Trakijoj'

(*ΒΑΝΔΟΣ*) 57) ir pas szios dienos Bulgarus (viriszk. V a n d o, moter. V a n d a), savo kulturoje teip daug trakiszkun etnologiszkun elementun turinczius 58); kodel velesnio laiko viens Krokavos vyskupas G e t k o vadinosi ir t. l.

Ne gana to — mes turim' ir kitus darodymus apie lietuviszkan tautystan senoves gyventojun szios dienos Lenkijos dar Sarmatams — Lenkai ir szendien savo „Krwią sarmacką" giriasi — szitos żemes ne apemus. Teip reik czion, terp kitun, paminetie, kad Dlugosz'iui stygavojent 59), pas seńoves Lenkijos gyventojus medżiokles dieven, rymiszkan Dianan, meiles dieven Veneran vadinta D z i e w a n n a ir D z i d z i e l i a, taigi–lietuviszkais vardais („Dievona" ir „Didele") dzukiszkoje formoje su persikeitimu dj in dz. Kad szituodu vardu tik nuo getiszkun gyventojun, su laiku in slovenus pavirtusiun, paimti tapen, vargiai kas abejotie atsidransis. Kad szendien ant szito Lenkijos ploto getiszka kalba pragaiszus, Getams su Sarmatais susimaiszius, ne reiketu stebetis, bet ir nę galima butu, kaip tai p. Obelaitis dare, *à* priori ginczitis, jog nuo tos jun kalbos ne butu liken tulun żenklun, tulos intekmes ant tos kalbos, kuri dabar ant to paties żemes ploto vieszpa-

---

57] Žiurek D a n i e l' i a n s „'*Αρχαιολογικά*" graik. laikrasztije *Εὐξεῖνος*. 1895 N. 82. — 58] slg. B a s s a n o w i c z Materiali za sanit. etnogr. na Bulgaria str. 23 seq.; F l i g i e r Ethnologische Eutdeckungen in Rhodope Gebirge. Wien 1879; Neuere ethnol. Eutdeckungen auf der Balkanhalbinsel, Wien 1880; Thraciae res. Mittheilungen d. Anthrop. Gessel. in Wien. 1882. XII 128 ff.; G e i t l e r Poeticki tradice Thrakuo i Bulharuo. Praha 1878 etc. — 59] slg. Z e u s s Die Deutschen S. 39. —

tauja, — butent lenkiszkos. Jau patsai faktas, kad, kaip bulgariszkoj', serbiszkoj', rumaniszkoj', slovakiszkoj' ir k., teip ir lenkiszkoje randasi daugybe lietuviszkos paeigos żodżiun, rodo mums aiszkiai, jog mes isz trakjszkos kalbos turim' dar apszcziai palaikun. Trakiszkos kalbos dialektuose, apie kuriuos ant kitos vietos placziau bus kalbeta; randame vienan tarmen, kurioje dj in ζ (= dz) paverczіama buvo: szitas dialektas yr', kaip rodos identiszkas su musun dzukiszku, kuriame dj in dz ir tj in c persikeiczia. Szitokios, regis, dzukiszkos tarmes żmones turejo senoveje ant viso ploto Lenkijos gyventie; nuog jun liken czion geografiszkiejie ir pamineti aukszcziau dieviun „Dziewanna" bei „Dzidzielia" vardai; nuog jun paein' ir szios dienos lenkiszkunjun Slovenun kalboje suminksztintas isztarimas literun dz ir c, kuomi — kaip ir nosiniais garsmais ą, ę — lenkiszkoji kalba atsiskiria beveik nuo visun kitun sloveniszkun tarmiun. Prof. Petriceicu-Hasdeu, nurodydamas 60) ant to, jog kaip Hiszpanai paeinan nuo senoves Iberun, nuo kuriun liekti gyvi Baskai, kaip Prancuzai — nuo Galliun, nuo kuriun liekti Bretonai, sako, kad ir Lenkai atsiraden isz susimaiszymo su Lietuviais, ir davestie nor', jog nosiniai garsmai (vocala nasala) ą (= on) ir ę (= en) jun kalboje, kaip ir senbulgariszkoje, su intekme lietuviszkosios atsiraden.

60] Stratu si substratu. Geneologia poporeloru balcanice. Bucuresci 1892: pag. 18 jis, terp kitun, sako: „cu mai multa siguranta se pote crede ca substratulu Poloniloru a fostu anume litvanu" etc.

Nuo szito lingvistiszkai–etnologiszko klausymo grinžkime dar kartan atgalios prie — historiszkai–lingvistiszkun mažmožiun, apie kurias p. Obelaitis teikesi paduoti savo „nuomonias". Czion jisai rugoja, buk pas mańen tuli — kaip jam rodos — „Svetimi vardai", ipacziai vietun, turin tokias formas, „kuriose lygsziolei nebuvo žinomi" ir priduoda: V i s z t u l e, D u n a, B e r ž i n e, N a r a s, V i l i j a, G a r t y n a s ir t.t., kuriuos, jam manant, reiken raszytie: V i s l a, D a u g a v a, B e r e z i n a, N a r e w, G a r d i n a s, N e r y s, ir t.t. Gaila man, kad ir szeme dalyke p, Obelaiczio, „nuomonei" pritartie ne galima: asz guldausi isztarime ir raszyboje ant tun vardun historijos ir kaip jie senoveje (klassiszk. rasztai, vokiszk. kronikos) užraszyti buvo, rasdamas juos tyrai lietuviszkai skambanczius. Teip szios dienos, „Wisla", vok. „Weichsel", klasiszkuose rasztuose vadinasi V i s t u l a, V i s t i l l u s, *Οὐιστοῦλα*, kaip rodos diminut. formoje V i s z t u l e nuo liet. v i s z t a; analogiszkai padirbtus vardus (slg. V i s z t– u p i s, ažer. V i s z t i t i s) turim' ir dabar Lietuvoje. Upes D u n o s (vok. D u e n a, nuo ko slov. D v i n a) vardas yr' tikrai lietuviszkas ir jau pas seniausius lietuviun kronistus minetas; jis paeina nuo pražuvusio musun kalboje žodžio d u n a s ar d a n a s (zend. d a n u = upe, vanduo, latv. d u n a w a s — kleine Gewaesser, die nicht zufrieren. U l l m a n n), nuo kurio paein ir „Dunojus" „Dunojelis" dainose teip tankiai minetas ir, suprantama, nieko netur' drauge su Guotais, kaip Bie-

lensteinui rodesi 61). Nuo tos pat szaknies d u n turime ir vardus kaimun D u n a i (num. pluralis): vienas kaimas Ilos parak., Radaszkovicziun dekanato, kitas — Jieviun par., Raduno dek. (Z i e n k o w i c z); Prusuose žinomos yr' vietos: D u n o ir D u n a u 62). Kada tan upen D a u g a v a vadintie pradeta — nežinau; gal' butie, kad ji nuo senoves buvo upe dvivarde, kaip ir N e r y s bei V i l i j a (vardas, regis, isz Bitynijos atgabentas: *Βιλαῖος*). Gardino vardas kronikose — pagal ano meto lietuviszkan isztariman -- yra raszomas G a r t e n, G a r t i n, G a r d e n; apie Serijus asz asmi girdejens isztarent G a r t i n a s ir G a r d i n a s. Upen „Berezinan", kuri Lietuvoje prasideda, Ed. Wolter'iui liudijant 63), Lietuviai Aszmenes pav., Vilniaus gub., vadinan B e r ž u n a („Biaržuna"). Upe N a r a s („Narew") tur anologiszkan upes vardan N a r o (*ὁ Νάρων*) senov. Illyrijoj'.

Isz priežasties szitokiun vardun p. Obelaitis toliaus paduoda savo „nuomonen apie szitan dalykan", kad, esan, reiken „su svetimun tautun vardais teip elgtis, kaip noretume, kad jos, t. y svetimos tautos elgtusi su musun pacziun vardais". Apie „szitan dalykan" ir asz pats daug pirmiau ir placziau buvau „Vienybeje" raszens ir szendien gailestaujau, kad mano žodžiai pro ausis p. J. Obelaiczio kaip vejas nuējo: jis ir dabar dar „Grekai" raszo,

---

61] Die Grenzen d. let. Volksstammes. S. Petersburg 1892. S. 463; ant kitos vietos jam rodos [pag. 32], kad „der Name Duno — ist hinsichtlich seiner Herkunft dunkel." — 62], W e b e r. Preussen S. 527. — 63] Mittheilungen der lit. litterar. Gessel 1895 Bd. IV. S 180. —

noris tie, kurie ant mano „autoriteto" pasitikejo jau seniai prieme tikran to vardo raszyban: G r a i k a i (gr. Γραικοί, lot. G r a e c i) ir k. Jaigu p. Obelaitis ir vēl manytu, buk „teisinti naujus vardus" jun lietuviszkumu musun „mokslinįkams visiszkai ne prideretu", nes, esan teip daran „tiktai politikai, kuriems rupins ne tiek mokslas, kiek egoistiszki siekiai", tai, man rodos, jam galima butu atsakytie, kad tuos ir kitus tyrai lietuviszkus vardus, arba vel senoje lietuv. formoje, ipacziai krasztun senoveje per Lietuvius apgyventun, mes galime ir turime su didesne tiesa vartotie, neng – ant paveikslo – Lenkai tokius vardus kaip M o n a c h i u m, A k w i z g r a n, Moguncya, Kolonia etc. arba vel Vokiecziai — M a i l a n d, V e n e d i g etc., kurie, ar szeip ar teip juos isztarsi, visgi yra svetimi jun kalbai.

Su szitoms, daugiausia „filologiszko charakterio", mażmożemis, rasi, galima buvo vienam kitam nusibostie; reik baigtie pasikalbejiman su p. Obelaicziu.... — Kas dar kartan perskaitis „Etnol. smulkmenas" bei szitan mano prie jun prieden, sulygindamas jas su p. Obelaiczio recensija, kożnas, man rodos, pasakis, jog p. kriti kas b e p r i d e r e n c z i o s p a ż i n t i e s t r a k i s z k o s i o s e t n o l o g i j o s uż kritikos stveresi.... Teipogi kiekvienas, objektiviszkai żiurintis ant szito dalyko, viliuos, man pritars, jog ir del iszreiszkimo jo „noro" żodżiuose: „norejau kad p. B–us raszydamas daugiaus visokiun „smulkmenun" butu atsargesnis su savo skaitytojais ir jun reikalavimais nuo moksliszkun darbun", arba vel del apkaltinimo, „juog p. B–us su savo szaltiniais ne visur pasielgia teip, kaip tai prideretu

rimtam ir atsargiam mokslininkui, jieszkancziam vienat teisybes" — p. Jonui Obelaicziui p r i t r u k s t a r e i k a l i n g o a n t t r a k i s z k o s i o s d i r v o s p a s z a u k i m o i r m o k s l o.

II. Lietuviai szeures Vokietijoj'.

Ne per seniai „Varpe" (1895 pag. 177–8) 1) asz nors trumpai, ale, man ding', użtektinai parodżiau, juog visame tame kraszte, kur szendien Lenkai gyvena, taigi — pietunlink nuo etnographiszko Lietuvos rubeżiaus, net sulyg' Karpotun kalnyno, randasi daugybe lietuviszkun geographiszkun vardun, isz ko, kaip asz sakiau, reiketu manytie, kad tenai senoveje, dar lenkiszkiemsiems Slovenams neatsibasczius, Lietuviun gyventa. Dar akyvesnis dalykas, kad, jaigu mes ant lietuviszkai–geographiszkun vardun tardymus musun remsime, ir dideleje dalije szios dienos szeur–Vokietijos, kaip rodos, Lietuviun senoveje gyventa.

Teip pirmucziause nuo vakarun rubeżiaus senoves Prusijos pradedant, butent nuo Visztules upes, mes jau nuo Aeniaus Sylviaus żinome, kad dar, rasi, XIV szimtmetije abu tos upes krantu, taigi ir szios dienos Pamareliun kampas, Prusun apgyventu buven. („Pruteni.... ripos utrosque Wiscele amnis accolunt") 2), kan ir etnologiszki tardymai d-ro Mannhardt'o patvirtina 3). Użtemytina, kad ant viso didelio żemes ploto terp up. Visztules, up. Odros ir Elbos arba Labos, ipacziai tenais, kur dar IX-XI szimtmetije teip vadinamieji Slovenai Polabiniai gyveno, użtinkame diden daugyben lietuviszkun vardun kaimun, pyliun. upiun, ażerun, ir t. l. Teip upes O d r a, vok. O d e r vardan jau Szafarik'as, nors

1] slg. ir szitan veikalan. — 2] Scriptores rer. prussicarum IV, 231. — 3] slg. „Auszran" 1884. pag. 193. —

klaidžiai, buvo bandens isz liet. a u d r a iszvesti, bet kurin vardan, kaip man kožnas žinovas lietuviszkos kalbos pritars, teisiau bus nuo liet. u d r a (vck. F i s c h o t t e r, lenk. w y d r a) iszvedus. (slg. up. U d r u p i s, ažer. U d r i j a Lietuvoje); upe L a b a (vok. Elbe) tur' teipogi tyrai liet. vardan nuo l a b a s = geras. Dar XI-XII szimtmetije vokiszkieji rasztininkai, apraszydami placziai to laiko gentias 4), palei szitas upias gyvenusias, vadin' jas daugiause lietuviszkais vardais, nors, regis, jos tuomet jau buvo, isz dalies, apislavisuotos. Teip ant salos Rugija (vok. Ruegen) gyvenen R u g i a n i; V e l e t i ar V e l t a i, kuriuos jau Ptolomaius minejo (Οὐέλται), gyvenen ant salos Wollin, ties intaka up. Udros; toliau palei maren gyvenen M o r i s e n i; tarpe mares, up. Traves ir Labos gyvenen B o d r i c i; apie pylin R a c i s b u r g (R a c e b u r g) gyvenen P o l a b i n g i; apie pylin C o n n o b u r g — S m e l d i n g i, palei upen Ukran — U k r e n i; Misnos apygardoje — B e t h e n i c i arba V e t h e n i c i (Ditmar); palei up. V a r n a w — V a r n a b i a. V a r n a v i; toliaus L i n o n e s, B r i z i, V a i g r i a. V a g r i, R h e t a r i, T o l e n s a n i ir k. Szitos lietuviszkun vardun gentes tuomet stovejusios ant aukszto dabos bei apszvietimo laipsnio; ipacziai tikybe buvusi jun gyvenime auksztan inemusi vietan. Žinoma, kad jun pylije A r k o n a buvusi di-

---

4] slg. S z a f a r i k. Sebrane spisy. Díl II. str 518 — 645; Z e u s s Die Deutschen S. 645 ff.; H i l f e r d i n g Istorija baltijskich slavian [Sobranie soczinenij, tom IV].

dei garsi žinyczia visoje szeureje. Veltun pylin Julian arb. Venetan Adomas isz Bremos apraszo kaipo puikiausen tuomet visoje Europoje, kur buvusios dailios žinyczios; pylije gyvenen Slovenai, Graikai ir k. ivairios gentes. Adomas isz Bremos jun szventenyczioje mini „olla Vulcani, graecus ignis et Neptunus triplicis naturae". Po vardu „Graikun" reiketu, man rodos, suprasti senoves Lietuvius ar Prusus su jun panaszia in graikiszkan kalba; po „graecus ignis" — Lietuviun „gabijan" (szventan ugnin). Jog czion lietuviszka tikybe vieszpatavus, aiszkiai mums rodo vardai dievun: P o d a g a ir P r o v e, kuriuos jau Szafarikas su lietuviszkais: d a n g u s (= padange) ir p r o v a identifikavo. Akyva teipogi žinotie, jog szitame kraszte atrastos tapusios statuvos Perkuno su runiszkais paraszais lietuviszkoje kalboje. „Ipacziai dievmaldyste polabingunjun Serbun — sako Szafarik'as, — vardai vietun Veltun kampe ir Budryczíun daug daugiaus, neng kitun Slovenun, lietuviszkumu atsiduoda", Serbiszkos gentes M i l z a e, M i l z i e n i vardan Szafarik'as iszveda nuo lietuviszko m i l ž i n a s, sakydamas, buk jie senoveje turejen kur parubežeje su Lietuviais gyventi. Serbun kampe jis atrado Ž i r m u n t i, to paties vardo vietan jis nurodo ir Lietuvoje: kitas serbiszkas kampas S z k u d i c i teipogi turins identiszkan vardan (Szkuodas) ir Lietuvoje; pravardias vel žmoniun tokias lygiai jisai atradens pas Serbus ir Lietuvius. Ir kalbos serbiszkos su lietuviszka panaszuman užtemijo Szafarikas: serb. v o r n a = liet. v a r n a, v o r t a = v a r t a i, p o r s a = p a r s z a s, = v o r b l i k = ž v i r b l i s, k o r v ó

= karve, bordja = barzda, breza = beržas ir t.t.

Noredamas priežastin atsiradimo lietuviszkun elementun polabingunjun Slovenun kalboje dasektie, Szafarik'as mane, buk Veltun ir k. gencziun su lietuviais kaiminystoje gyventa. „Man ding — raszo Szafarik'as — juog tie Venetai ir Veltai jau gadyneje Ptolomiaus palei Jurias,žemeje Lietuviun, Kurun ir Latviun gyveno; laike savo tenai gyvenimo ne tik daugelin keremonijun (obrzady) ir paprocziun anun tautun pasisavino; isz ten iszejen ir persikelen in kampan palei up. Odran, jie daugelin lietuviszkun familijun, kurioms namie, rasi, ankszta o svetur laimes jieszkotie malonu buvo, su savim in naujan teviszken iszsivede''. Musun laike, man rodos, ne bus reikalinga Szatarik'o budu atsiradiman lietuviszkun elementun kalboje Serbun, kuriuos Vokiecziai ir szendien Vendais (Wenden) vadina, iszaiszkintie; lengviaus ir logiszkiaus yra tan faktan iszreiksztie, priimant, kad Veltai, Venetai, Vietininkai („Vethenici''), Varnaviai, Rugiai, Smeltingi ir k. buvo lietuviszkos gentes, kurios veliaus, Sarmatams isz rytun kraszto užplaukent, su jais susimaiszydamos in teip vadinamus Slovenus pavirto, o dar veliaus daugiur vietose tarpe Vokiecziun isznyko. Analogiszkun paveizdun pragaiszimo lietuviszkun gencziun Slovenun tarpe mes turime gana ant viso ploto Lenkijos ir Gudijos (Bialorusijos): kaip kitur, taip ir czionais, szeures Vokietijoj', isz kalbos seniausiun lietuviszkun gyventojun liko tik geographiszki vardai, kurie,kaip kokie palaiontologiszkai-etnologiszki hieroglyphai, laukia dar tulo Champollion'o,

kurs galetu juos perskaitytie, jun ženkliniman apreiksztie ir priskyrtie juos tai tautai, kuriai jie priguli.

Szeures Vokietija yra apseta daugybe geographiszkun vardun, kuriuos ne slaviszkos, ne vokiszkos etymologijos ne gal' iszreiksztie; ne reik' abejotie, kad tie visi vardai prigules kalbai, kuri czion, dar Slovenams ir Vokiecziams ne atsiradus, vieszpatavo. Generaliszkos mapos szio viso didžio Vokietijos ploto parankiui ne turedamas, asz czion paduosu tik tuos vardus, kurie Meyer'o „Handatlas'e" randasi visame kraszte tarp up. Visztules, Labos ir Juriun, o kuriuos, viliuos, žinovai lietuviszkos kalbos ir onomatologijos, be abejojimo, kaipo lietuviszkus pripažins, pertaisius tik sloveniszkus ir vokiszkus suffiksus.

Pradedant nuo Pamarenun kampo (szend. vok. Pommern), czion mes randame sekanczius liet. vardus: up. Persante ir Tollense, pyl. Klempenow, Krien, Penkun, Balin, Gellin, Bakulent, Budow, Pyritz, Massow, Manow, Gollnow, Pileborg, Gabbert, Labes, Lupow, Klötzin, Kallies, Karow, Maldewin, Sabes, Bubatz, Leba, Stripow, Zanow, Virchow (= liet. „Virkava"), Schlawe, Daber, Buetow, Rienow, Viezen, Treptow, Leppin, Starkow, Jarmin, Pustamin, Rumelsberg ir k.; ant salos Ruegen: Rambin, Plönesee, Jasmund, Wittow, Silenz, Tromper, Trent, Putbus, Garz, (= gard's); ant salos Swinemuende: Margenitz, Pudagla, Goba. Provincijoj' Brandenburg'o: up. Elde, pyl. Puttlitz, Guehlitz, Teltow, Berlin, Wetschau, Baruth, Kehmlitz, Krossen, Triebel, Sorau, up. Pleiske ir Schlippe, pyl. Kienitz, Bossen, Storkow, Lebus, Pinow, Tamsel, Soldin, Lukkau, Golssen ir k. Terp up.

Labos ir Jurium kuningaiksztysteje M e c k l e nb u r g-S c h w e r i n ir M e c k l e n b u r g-S t r el i t z: azeras Kalpinsee ir Krakowersee, up. Warnow ir Maurin, pyl. Thulendorf, Sanitz, Suelze, Basse, Dargun, N. Kalden, Remlin, Rambow, Basedow, Gielow, Dockow, Briggow, Rosenow, Dolgen, Bredenfelde (= Briedlaukis), Dewitz, Gehren, Badrisch, Kambs, Kiewe, Buetow, Poppentin, Dobbin, Paarsch, Bernitt, Warin, Witzin, Criwitz, Pinow, Tollaw, Gâgelow, Bibow, Zurow, Satow, Doberan, Meteln, Warlitz, Eldena, Kaliss, Werte, Seddin, kalnas Schmoksberg (= „smakokalnas") ir k. Provincijoje H o l s t e i n: Schulau, Berkenthin, Sarau, Linau, Barnitz, Genin, Dissau, Kletkamp, Clamp, Giekan, Perdôl, Rethwisch, Marne, Timaspe, Jewenstedt, Kiel, Selenter, up. Trave, Bille, Brame, Kruekau, Pinnau, Wekrau, ir k. S c h l e s w i g' o provincijoj' randasi daugybe vardun, sudurtun, kaip rodos, su liet u p e, prus. a p e: Rastrup, Nustrup, Jagerup, Bastrup, Stenderup, Maltrup, Grarup, Wilstrup, Skrydstrup, Hoirup, Jerup, Kandrup, Hostrup, Buelderup, Ahrup, Ulderup, Olderup, Sterup, Sôrup, Satrup, Baustrup, Wanderup, ir daug kitun; teipogi ir sekanti vardai galetu isz lietuviszko iszaiszkinti tapti: Nipsau, Reisby, Kirkeby, Gjelsau, Taps, Tyrstrupk, Thyrashul, Luegum, Arnau, Wirlau, Kieding, Ulkebull, Oxbuell, Rinkenis, Klixbuell, Niebuell, Karrharde, Karlum, Bordelum, Breklum, Okebro, Siller, Morast (= szylo pelke), Ruellschau, Rimmelsberg, Maldenit, Kahleby, Ulsnis, Rieseby, Armis, Olpenitz, Cappeln, Karby, Sieseby, Waabs, Borby, Norby, Warleberg, Treia, Poppenbuell, Tetenbuell, Ulvesbuell,

Garding, Tating, ir k. Teipogi ir J u e t l a n d i j oj' randasi liet, vardai: Weien, Gjellballe, Braminge, up. Seest, Koldingerau, Skanderup, Warndrup, Hjarup, Wandrup ir k.

Apie laikan isznykimo lietuviszkos tautos szeureje Vokietijos mes ne turim' jokios žinios; liekanos liet. kalbos yra ir dabar užtemytinos ne tik sloveniszkoje (Kaszubun, Serbun polabiniun), bet ir vokiszkoje („platt-deutsch") kalboje. Dar 1637 m. Jonas Cedrowski's, drauge su Bogusl. Radviliumi, per Mecklenburgijan keliavens, raszo, jog tuomet jiedviem girdeti tekus arti Hamburgo prusiszkan kalban. Cedrowski's, terp kitun, sako: „Ten apie Bitwich'an radome ukininkus, kalbanczius vokiszkan tarmen isz lietuviszko („dialektem niemieckim z litewska"); jie paeina nuo Geruliun („Erulow"), proseniun Lietuviun; ant kitos vietos jisai vel raszo: „Ir už Hamburgo yra kalbancziun geruliszkai" („po Erulsku") 5).

5] Pamiątniki historyczne......w dziennikach Obuchowiczow i Cedrowk iego. Wydal M. Balinski Wilno 1859, str. 142. 144. —

III. Burai — Guogai — Vangiai.

Rasi ne viena kita tauta ne tur' ant teip, sulygintinai, mažo žemes ploto tiek daug etniszkun vardun (slg. „Etnol. smulk." pag. 31), kaip musun Lietuviai. Vieni tun vardun paein' isz gilios senoves, kiti — isz naujasnio laiko.* Vieni isz jun pramanyti nuo gyvenimo budo (slg. „Getai", „Getvingi", Muižininkai"), kiti nuo vietun („Kopininkai", „Girininkai", „Laukininkai", „Szylininkai", Žemaicziai", „Auksztiecziai" etc.); kiti nuo apredalo („Vyžuocziai", „Kailinuocziai",); kiti, regimai, nuo borvos uodos ar plaukun („Burai"); kiti nuo ipatybiun dialekto („Cikai", „Kapsai", „Dartininkai"), kiti pagalios — nuo tulun dvasios ipatybiun („Dakai", „Vangiai").

* * *

Burus, apie kuriuos czionais kalbama, — kiek žinau — mini Lietuvoje tik historiszkoji pasaka apie atejiman Palemono („Auszra" 1884 p. 58). Anot tos pasakos, pirm' atejimo Žemaitijon Lietuviun, czionais gyvenen B u r a i, didžiai paiki žmones ir nieko nenuvokianti. Laukun arimo, javun jie nepažinojen ir maitinensis tik pupomis, giriniais obuoliais, aržuolun gilemis, rieszutais, žuvimis ir mesa giriniun gyvuliun; javus czion Palemonas atgabenens. Palemonas žemen apimdamas isz lankun szaudens, o Burai, gindamiesi, akmenimis meten. Jie turejen kitoken, ne lietuviszkan, kalban ir prigulejen, regis, prie atskyrtinos tautos, kuren pasaka, — kaip rodos — nuo maitinimosi žuvimis, „Žuvedais" (slg. *'Ιχθυοφάγοι* senoves Aithiopijoj', Arabijoj', etc.) ir nuo burnos

paviedalo — „Platburniais" vadina; jie veliaus in Lietuvius, kalban priimdami, pavirten. Burai — priduria pasaka — buven augaloti žmones, juodplaukiai, linksmos noturos; kuno uoda jun buvusi ruda, barzda labai reta ir rusva, staczios ausys ir rudos akys.

Jeigu mes, ant szitun etnologiszknn žiniun apie Burus atsiremdami, pripažintume seniausius Žemaitijos gyventojus prie svetimos tautos prigulejusius, tai ir tos akyvos žinios apie jun primitiviszkan kulturan labai pritiktu suomiszkai — butent Finnun — genczJai, kaip jan C. Tacitus 1) apraszo: „Fennis mira feritas, foeda paupertas: non arma, non equi, non penates; victui herba, vestitui pelles, cubili humus: solae in sagittis opes, quas inopia ferri ossibus asperant, idemque venatus viros pariter ac feminas alit; passim enim comitantur partemque praedae petunt, nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur: huc redent iuvenes, hoc senum receptaculum" etc. Szendien szeureslink pravarytos suomiszkosios gentes, resp. Finnai, gal' butie, kad Lietuviun proseniams czion insikurent, szios dienos Žemaitijoj' gyvenen." Ir ant epiteto „platburniai" atsižvelgent, reiketu pripažinti, kad musun kraszto Burai prigulejen prie suomiszkos rasos, kuri, szendien szeuren Europos ir Asijos apgyvenusi, gilioje senoveje visan plotan szios dienines Rusijos apemusi turejo. Pastebetina, kad atminimas pragaiszusiun — lituanisuotun — Burun sulygsziol' Lietuvoje likens: Ruhig'ui 2), Mielcke'i 3), Nesselmann'ui ir k. liudijent, Pru-

1] Germania, ed. Halm, cap. 46. — 2] Lit.-deutsch. Lexicon I. 19. — 3] Lit.-deut. Woerterbuch S. 35. —

sijos Lietuviai ukininkus „burais" vadinen, kurin tai vardan ne reiketu su vokiszkuoju „Bauer" identifikuoti. Kr. Donelaitis 4) teipogi vadina „Burais" prastus Lietuvius; Kurszacziui 5), Bezzenberger'iui 6) sakant, Klaipedos apygardoje, kuri senoveje prie Żemaitijos prigulejus, Lietuviai patys saven tuomi vardu vadinan; ir lietuv. laikraszcziai 7) tankiai suteikia tan vardan prastiems żmonems del skyrimo jun nuo „dvarponiun". Pasterojoj' prasmeje „buras", regis, ir Did. Lietuvoje pażinstamas 8). Be to dar randama Lietuvoje pravardias żmoniun ir vardus vietun nuo to żodżio pramintus: Kauno gub., Aukmerg. pav. yr' kaimas Burai; tulas Buras gyvena k. Liliszkiuos, to paties pavieto 9), kk. Buriszkiai randasi Kauno gub. 10) ir Suvalkun gub., Kalvarijos pav.; tulas Buratis gyvena Peczkiemiuose, Gumbines pav. 11); żinoma teipogi pravarde Burow, buvusio gaudingo vaistytojo Karaliaucziuje.

Jaigu tad' Burun vardas — kaip matome — teip gerai Lietuviams pażinstamas, tai ar gi ne butu żingeidu jojo etymologijan suradus? Etymologiszkai, kaip rodos szitos tautos vardas bus susiriszens su liet. „buras" = rusvai, palszai rainas, ir, rasi, duotas del pażenklinimo „rudos" kuno uodos ir „rusvos" Burun barzdos. Użtemytina, kad żodis „buras" kuo ne tokioje pat' prasmeje

4] Lit. Dichtungen, herausgeg. v. Nesselmann S. 229. — 5] Lit.-deutsch. Woerterbuch S. 64. — 6] Lit. Forschungen S. 103. — 7] slg. „Nauja liet. Ceitunga" 1896 N 37. — 8] slg. „Duonos jieszkocziai" „Auszroje". — 9] Alfavitnyj spisok zemlevlad. Koven. gubern. N 647. — 10] Z i e n k o w i c z. Constitut. Synod dioec. Viln. p 99. — 11] Adressbuch fuer Gumb. S. 36. —

randasi ir lotyniszkoje bei graikiszkoje kalboje; teip Festus sako 12): „burrum dicebant antiqui, quod nunc dicemus rufum", o tuloje graik. glossoje randame: (βυῤῥόν, ξανθόν καὶ πυῤῥόν.

Apie tulan tautan, Burais vadinaman, ne tik liet. pasaka, bet ir historija žino. Tiesa, historiszkieji Burai, kuriuos pirmas mini C. Tacitus (60–97 m. Kr. užgim.), gyvenen tuomet daug toliaus, pietun link, nuo lietuviszkunjun Burun, butent in rytus nuo Markomanun, szios dienos Silesijoj' 13). Ptolomaius mini juos kaiminystoje su Lugiais (Λούγιοι Βοῦροι), nepaženklindamas gyvenimo vietos; bet priimant, kad Lugiun teipogi Silesijoj' gyventa, Burun gyvenimo vietos reiks jieszkoti ant to žemes ploto, kursai tarpe Karpotun kalnyno rytuose, Sudetun ir Milžinkalniun (Riesengebirge) vakaruose, randasi, taigi parubežeje su senoves Dakija 14).

Burun, regimai, ir paczioje Dakijoj' gilioje senoveje, rasi, dar Dakams szitan krasztan neapemus, gyventa. Ptolomaius 15) Dakijoj', tarp kitun trakiszkun gencziun, mini ir tulus Βουριδήνσιοι arba Βουριδεήνσιοι; czion buvusi ir pylis Βουρίδαυα; vienas karalius Dakun vadinosi Βυρεβίστης arba Burobostes, Burvista. Senoves Makedonijoj' randame žmoniun vardus: *BOΥPEIΛΑ*, *BΥ*RR*ENA*, *BΥ*RR*ENO*, *BΥ*RR*ENΥ*S 16), o Trakijoje — *BΥ*R-

12] slg. Diefenbach. Orig. europ. p. 261.— 13] Germania cap. 43.— 14] slg. Zeuss, Die Deutschen S. 126,458 seq: Ukert. Germania S. 407 - 8 - Forbiger, Handbuch d. alt. Geogr. III. [2 aufl.] S. 298–9; Muehlenhof. Altertumskunde II, 325, 337. — 15] Geogr. III. 8. 5. ——

16] Δημίτσα. 'Η Μακεδονία. 'Αθήνησιν 1896. pag. 666, 771. 821

R*Y*S ir *BY*R*Y*S *TH*R*A*X 17), kuris vardas nuo Trakun ir pas Bulgarus Buro, Burov, sulygsziol' liekti 18).

Ir apie szitun historiszkun Burun tautystan mes beveik' nieko ne žinome. Rods Tacitus 19) sako: „Buri sermone cultuque Suebos referunt", bet ar jie priguléjo prie vokiszkunjun Szvabun (lot. Suebi, gr. *Σουηβοι*), to mes tikrai ne žinome; žinom' tik tiek, kad Burun kaimynai Kotiniai (Cotini) kalbejen galliszkai, o Osiai (Osi) — pannoniszkai, kuri tai kalba (pannonica lingua), regis, buvo labai artyma dakiszkai. Nors mes ir neturime tvirto pamato etnologiszkai identifikacijai historiszkunjun Burun su Burais liet. pasakos, bet priimant identiszkuman etymologijos vienun ir kitun vardo, kaip aukszcziaus paduota 20), galima butu dasiproteti, kad ir pati priežastis užvadinimo — butent ipatingas kuniszkas tun genczius iszžvilgis — kaip Dakijos Burun, taip ir tun Žemaitijos Burun turejo ta pati buti. Ne gana to, — ir tas patsai kulturos laipsnis szeureje gyvenusiun Burun dar laike Tacito — kaip rodos — turetu priskyrtas tapti ir tiems Burams, kurie kaiminystoje Dakun, o, rasi, ir visoje Dunojaus szeureje dar seniaus gyvenen. Isz trakiszkunjun tradicijun, bulgariszkai–sloveniszkoje kalboje 21) iki musun laiko daejusiun, yra szendien žinoma, kad gilioje

— 17] Corpus inscript. latinarum IV. n. 2732; V. n. 5564. — 18] slg. bulg. laikraszczius „Mir." 1896 N 302 ir „Zakonnost" N 6. — 19] Germania cap. 43. — 20] W. Tomaschek [Die alt. Thrak. II. 2. S. 17] Burun vardan klaidžiai iszvesti bande nuo sanskr. bhuri, zend buiri [viel, reichlich; Fuelle, Menge], liet. buris, latv. bura [Haufe, Herde]. — 21] Verkovicz. Veda slovena. Beograd 1874., kn. I, str. 2 — 57; Geitler. Poeticke tradice Thrakuo i Bulharuo. v Praze 1878.

senoveje szeureje Dunojaus esantis żemes plotas buvens tyra pustyne, apgyventa tulos dikos żmogedżiun (anthropophagun) gentes, ne mokejusios ne laukus artie, ne javus setie, ne namus statytie, ne turejusios ginklun, vieton kuriun akmenimis metydami ginensis. Tokia buvusi kultura tos, neżinomo vardo, gentes, kuri szeureslink nuo Dunojaus gulinczias żemias apgyvenusi buvo tame laike, kada Getun 22) karalius Sadas — vardai trakiszkunjun karaliun: *Σάδοκος, Σαδάλας* ir isz velesnio laiko żinomi — per Dunojun persikeldinens su miniomis getiszkosios jaunumenes, tan dikan żmogedżiun genten nuodingomis szaudyklemis isznaikinens, in verguczius paversdinens, ir czionai naminius gyvulius, laukun ariman, javun (sorun) sejiman invesdindamas, getiszkan kolonisacijan intaisens. Ar ne vadinosi jau ir tuomet dikieji gyventojai szito kraszto Burais, ir ar tię Burai, kuriuos Tacitus ir k. klasssiszki autoriai Dakun susiedystoje mini, ne bus tik liekana tos dikos gentes, kuri ir Dakijoje, Getams czion dar ne apsigyvenus, buvo basczиusis gilesneje senoveje?

Artymoje su trakiszkaisiais Dakais kaiminystoje gyvendami, Burai ir velesneme laike, regis, ne kartan su jais susineszimus turejo, tapdami tai Dakun talkiais, tai vel jun prieszininkais. Teip mums yra żinoma, kad 101 m., Kr. gim., pirmame Rymenun kare su Dakais, szitie Burai Rymenams talkininkaven 23); antrame kare (105–6 m.) jie vel buven Dakun talkiais priesz Rymenus 24).

Apie tolymesnin Burun likuman menkai kan żinome. Tik isz rasztun Diono Cassiaus 25) patyrtie gauname,kad

---

22] Verkovicziaus „Vedoje“ suambrintinai vadinasi „Czitska krale“ etc 23] Dionis Cassii Cocceiani. Histor rom LXVIII. 8 — 24] Mommsen, Roem. Gesch. V, 204. — 25) Op. cit. LXXI. 18; LXXII. 2–3; slg. ir J. Jung Roemer und Romanen in den Donaulaendern, 2 Aufl. S. 128.——

Rymenams laike Marko Antonino (86–161 m.) ir L. Mar. Commodo (161–192) ne kartan dar teko su jais vidoniszkus ir nevidoniszkus susineszimus turetie. Pastarasis juos mini Ptolomaius (175–283 m.); veliaus jie visiszkai isz historijos pragaiszta. K a i p ir k a d a Burai isz nyko — tik dasiprotetie galima. Slovenams butent, o gal' jau ir Vokiecziams, użplaukent, kaip jau K. Zeuss'ui 26) rodesi, Burai jun tarpe pragaisztie turejen. Priimant jun tautiszkan pragaisziman Vokiecziun tarpe, rasi, galima butu manytie, jog jun vardas da ir dabar gyvuoja suvokiszkuotame „Bauer" (= ukininkas), arba, gal' butie, kad hollandiszkieji Boers, kuriuos Vokiecziai Burais (Buren) vadina, tiesiok nuo jun vardan gaven.

* * *

B. Ginken'as savo raszte: Otczet o pojezdkie v Suvalskuju guberniju" 27), paminedamas apie vietinias Lietuviun pravardias Suvalkun gubernijos, butent apie Dartininkus, Kapsus, Guogus, sako: „Baigent użtemysu dvi pravardi: Kapsai ir Guogai, kuriomis Giżun apygardos gyventojus ir kalbanczius tan pat' su jais tarmen gyventojus vidutines ir rytines dalies Vilkaviszkio pavieto, teip vadinamus Vilkaviszkieczius, jun kaimynai isz szeures ir pietun vadina. Kapsais vadin' juos gyventojai Naumiesczio pavieto użtai, kad jie isztaria k a p, t e p azuot' k a i p, t e i p.... Pietun szalies Kapsun kaimynai, Dzukai pramine juos Guogais, uż jun sulygintinai aiszkun iszlariman uo kaip ua." — Szita, Ginken'o pa-

26] Die Deutsch. pag. 459. — 27] „Żyvaja starina" 1894 II. str. 140 — 1. —

duotoji, tautiszka etymologija Guogun vardo yr', kaip man rodos, visai klaidi ir niekam ne tikusi.

Pirmucziause užtemyti reiketu, jog 1) vardas „Guogai" yr' pažinstamas ir kitose vietose, kur Dzukun n'er ir 2) tasai vardas tuluose krasztuose yra isztariamas kaipo „Gogai" 28). Teip k. Guogai randasi Mariampoles pav., apie Panemunin; kitas–Gogai–Darsuniszkiun parakvijoj' 29); k. Gugiszkiai — Kauno gub., Zarasun pav.; tulas prus. Lietuvos Kampas (terra), kurin kuning. Keistutis 1370 m. apipustijo, vadinosi G o g e l a n k e n 30); kung. G u g i s isz Retuvos, maskol. administracijos persekiojamas, pasterame laike tankiai liet. laikraszcziuose 31) buvo minetas; tulas G u g a t i s gyvena kaime Senteinuose, Tilžes pav. 32); pravarde G o g a yr' Kauno gub. pažinstama 33). Jau dialektiszkas isztarimas vardo: Gugas, ar Gugis, Guogas ir Gogas, kaip ir patsai iszsiplatinimas to vardo ant teip dialektiszkai ivairaus ploto, nurodo ant klaidingumo Ginken'o etymologijos ir rodo, kad mes turime del jos jieszkotie tulo žodžio, tarmiszkai: g u g a s, g u o g a s, g o g a s skambanczio.

Kas link' etymologijos to vardo — lietuviszki žodynai, pradejus nuo Szirvydo ir Ruhig'o, o Bezzenberger'iu baigent, mums tinkamos paszelpos nesuteikia; tik V. Vaiczaiczio užraszuose pasakun, dainun etc. randasi žodis g u g a s, g u o g a s = mužikas, prasczrokas 34), ir,

28] „Tevynes Sargas" 1897 N 9. pag. 1. — 29] Z i e n k o w i c z. Constitut. synod. dioec. Viln. p. 103. —
30] Chronicon seu annales Wigandi Marburgensis p. 190 — 31] „Vienybe" 1895 p. 116; „Apžvalga" 1895 p. 119.: „Garsas" 1895 p. 79. — 32] Adressbuch fuer d. Landkreis Tilsit S. 53. — 33] „Žyvaja starina" 1896 str. 46. — 34] „Varpas" 1897 pag. 85

man ding, etymologijos paaiszkinimui geriause pritiktu. Tokiu budu reiketu pripažintie, kad Dzukai Kapsams „Guogun" vardan suteikdami, juos „mužikais", „prasciokais" vadina. Prie szitos etymologijos prigules ir vardas žinomojo trakiszkunjun Lydun karaliaus G u g i o (*Γύγης*), kurin aszuriszki inraszai G u g u, senasis Testamentas G o g vadina 35), ir kurio vienvardžiai — kaip aukszcziau pamineta — dar ir szendien Lietuvoje gyvena. Kaip Gugis karaliun Kandaulin (*Κανδαύλης*) nužudens, jo pâczian vede ir Lydun karaliumi pastojo, isz apraszymo Herodoto 36) ir k. žinome. Platon'ui pasakojent Gugio tevai pas Lydun karalius kaip piemenys tarnaven; patsai Gugis, Herodotui liudijent, buvens Kandaulio tarnas, *αἰχμοφόρος* = jieszmaneszis, isz ko teipogi suprastie galima, kad jis buvens žmogus žemos paeigos arba kaip G. Radet sako, „n'est egalement qu'un parvenu". 37) — Vardas G u g o ir pravarde G u g o v liko nuo senoves Trakun ir pas bulgarus 38), o Makedonijoj' — ir k. Gugovo 39).

* * *

Apie Garlevan asz — ne atsimenu nuo ko — asmi girdejens, buk gyventojus viso to kampo, nuo Garlevos szeureslink iki Nemuno ir rytunlink net iki Prienun, vadinama V a n g i a i s, regimai nuog adjektivo v a n g u s = „träge", „verdrossen". Szitame pat' kampe

— 35] S a y c e. The acient empires of the East. London 1884 p. 221. —

36] I. 8–13. — 37] La Lydie et le monde grec au temps des Mermnades. Paris 1893 p. 120. —

38] Slg. bulg. laikrasztin „Zname" 1896 N 57 ir „Sbornik za narodn. umotvorenia, nauka i knižnica" t. XIV, str. 518. — 39] G r i g o r o w i c z. Oczerk puteszestvija po evrop. Turcii str. 92. —

randasi ir kaimas V a n g i a i Pagermonio ir I l g a-v a n g i a i — Klebiszkio vaitystos, dar kitu du kaimu V a n g i a i yr' Lydos ir Darsuniszkiun parakvijoj' 40). Ne abejotina, ir szitas tautiszkas vardas turejens savo historijan, kuren susekti butu labai żingeidu.

Kiek galima isz viduramżio rasztu patyrtie, jau XIV szimtmetije szitas krasztas per Kryżiokus tankiai apipustytas, vadinensis tuomet' V a i g u v a („Waigowe", „terra Weigow", „Wygow") 41). Jeigu mes dabar nuo paminetun Vangiun jun krasztan V a n g u v a vadintumem', ne sunku butu tuodu vardu, kaipo tarmiszkos formos, identifikuotie, V a n g u v a n uż senesnen, V a i g u v a n, su pragaiszimu literos n (slg. ir K e n s t u t i s = K e i s t u t i s, żem. p a b e n g a, p a b e n g t i = p a b a i g a p a b a i g t i, ablat. d a r b u n s e = d a r b u o s e etc.) uż naujasnen forman pripażinstant. Akyva, kad ir nuo naujesniosios dialektiszkas formas turime kaimun vardas: Darsuniszkiun parakvijoj' yra du kaimu V a i g u v a („Waygow") 42), Plokszcziun vaitystoje, Naumiesczio pav. Suvalk. gub., randasi k. Vaiguviszkiai.

40] Z i e k o w i c z op.cit. pag. 61. 103.— 41] Chron.seu annales Wigandi p 196, 198, 200, 246. — 42] Z i e n k o w i c z pag. 103. ——

IV. Apie Saronan karaliun.

1852 m. professoriui dr. Aug. Schleicher'iui prusiszkoj' Lietuvoje apsilankant, mokintojas Kumutatis suteike jam sekanczian, Kaksziun kaime pas Ragainen, użraszytan dainan 1) labai svarbian ir akyvan historiszkame inżvilgije.

Ant aukszto kalnó
Żalias rutun daržas,
O czia vaikszczioja
Padabni panele:
„Paskink żalian rutelen".
— „Nei asz skinsiu rutu
Nei asz duosiu kvietkun,
O tik asz busiu
Padabni panele
Szio Sarono karaliaus.
Dar asz turiu szeszis žirgus,
Visus plienu padkavotus;
Meldžiu bernelin:
Pakinkyk žirgelius
Asz važiuosiu in miestelin".
Vieni vartai žalio vario,
Antri misingaczio,
O szie tretiejie
Isz balto sidabro
Kur martate iszvažiavo.
Tai dave gerti
Isz aukso klinyczios,
Isz karaliaus pijonyczios,
Sumuszdino bubnas,
Suskambino varpas,
Kur martáte iszvažiavo.

Dainos lietuviszka kalba kaip matome – jau ne menkai

1] Schleicher. Handbuch der lit. Sprache II, 40.

apszmeižta sloveniszkais žodžiais, bet jos turinys, kaip rodos', paeina isz gilios senoves ir isz to butent laiko, kada Lietuviun senteviams kitose dar žemese, auksu, sidabru, variu turtingose, gyvenant, tureta „žalvario" ir „sidabro" vartus ir kitus daiktus ir gerta isz aukso indun (kupkun, tauriun, skleinyczіun). Noris isz dainos mes ir negauname žinios, kur buta to „auksztо kalno" su „žaliu rutun daržu" ir kur to „miestelio" guleta, in kurin dainos „panele" invažiavo, bet patsai vardas „Sarono karaliaus" nurodo tenlink, kur, kaip man rodos, prideretu tos vietos jieszkotie.

Jau keliuose lygiai rasztuose 2) asz bandžiau parodytie tan krasztan, kur gilioje senoveje Lietuviun tautos gyventa, pirmneng' in szios dienos Lietuvan jun persikelta. Asz nurodžiau butent, jog senoves Trakai ir jun giminaicziai buven tikri senteviai arba proseniai szios dienos Lietuviun, ir jog jau tuomet — rasi in 2000 m. Kristui dar ne gimus — tie Lietuviun senteviai apgyvenen buvo visan plotan Mažosios Asijos, salas Aigios mares, visan szios dienos Graikijan ir Balkanun pussalin, o veliaus jun persikelta ir szeureslink per Dunojun in szios dienos Vengrijan, Rumenijan ir pietinen Rusijan. Ant tokio žemes ploto gyvenanti Trakun tauta, dar V szimtmetije Kr. ne gimus, buvusi skaitlingiause tauta ant žemes, ipaczіai Europoje, kurios didelen dalin ji turejo tuomet apemusi.

Seniausi Graikijos gyventojai, tankiausiai Pelesgais

2] slg. „Žirgas ir vaikas". „Žiponas bei žipone", „Etnologiszkos smulkmenos" ir k.

vadinami, anot' pasterojo laiko isztyrinejimun 3), buven artymi giminaicziai Trakun. Tulus Graikijos krasztus buven senoveje ir patys Trakai, isz szeures persikelusiejie, apgyvenen; kituose vel jos kampuose gyvenen trakiszkieji Prygai, Karai, Lelegai ir k. ateiviai isz Mažosios Asijos 4).

Del mus', tuom' tarpu, svarbiause yra tik ta Graikijos pietine dalis Peloponnesu vadinama, savo vardan gavusi nuo pirmojo isz Prygijos ateivio Pelopo (Πέλοψ), kurioje buvo Argolio (Ἀργολίς) pavietas pramintas nuo Argo (Ἄργος) pylies. Szitas, tikrai nežinomos etymologijos 5), vardas atgabentas czion tapens, regis, per prygiszkuosius ir k. keltus (emigrantus) net isz Maž. Asijos, kur panaszius vardus jau nuo senun-senoves atrandame 6). Teip Kappadokijoj' buvus pylis Ἄργος, o vienas auksztas, su amžino sniego apdengtais kraigais, kalnynas vadinosi Ἀργαῖος. Vietun vardai Ἄργεννον (Ἀργῖνον) buven Lydijoj' ir ant salos Lesvos (Λέσβος); Mysijoj' buvens kalnas Ἀργανθώνης, pylis A r g e s i s ir salutes Ἀργινοῦσαι. Prygijoj' — pyl. A r g i n u s s a, Karijoj' — pyl. Ἄργος ir Ἄργιλα, Kilikijoj' — Ἄργος veliaus Ἀργειόπολις vadinamas; sala Ἀργαίς gulejo szalije Lukijos (Λυκία); ant kitos salos, Nisuro, buvus teipogi pyl. Ἄργος. Ir Peloponneso dalin, Arkadijan, apgyvenusi buvus

3] F l i g i e r zur praehistor. Etnologie d. Balkanhalbinsel S.27. 53; slg. ir B r u c k. Quae veteres de Pelasgis tradiderint. Vratislaviae 1884 ir H e s s e l m e y e r. Die Pelasgerfrage und ihre Loesbarkeit. Tuebingen 1890. ——

4] F l i g i e r. Die Urzeit von Hellas u. Italien. S. 1–31; slg G i s e k e Thrakisch-pelasgische Staemme der Balkanhalbinsen. Leipzig 1858; D e i m l i n g Die Leleger. Leipzig 1862.

5] slg. A b e l. Makedonien vor Koenig Philipp. S. 32; A n g e r m a n n. Geograph. Namen Altgriechenlands Meissen 1883 S. 26; F o r c h h a m m e r. Die Kyanen und die Argonauten. Kiel 1891. S. 7; F i c k. Altgriech Ortsnamen. B e z z e n b e r g e r' s Beitraege zur Kunde der indogerm. Sprachen. XXII 223.— 6] slg. S t e p h. B y z a n t. s. v 'Αργ.., S t r a b o n i s geogr., P a u s a n i a s etc. —

gente vardu Ἀργεάδαι. Regis isz Argo 7) Peloponnese, o, rasi, ir isz Maž. Asijos gyventojams szeures-link persikelent ir pats szis vardas in kitas vietas nugabentas tatapo, nes randame: Teszalijoj' pyl. Ἀργίσσα ir Πελασγικὸν Ἄργος, Epeire — Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικόν ir A r g i t h e a, Makedonijoj' — Ἄργος Ὀρεστικόν ir Ἀργιλος ir net szeureje Dunojaus, Dakijoj' — Ἀργίδαυα *) (Ptolom.) ir szios dienos Rumunijoj' — Argesz. Ant viso ploto, kur prygiszkun genczium gyventa, randame ne tik vietun, bet ir žmoniun vardus, nuo nežinomos szendien szaknies arg – paeinanczius. Teip Prygun karaliaus Tantalio dukte Niove (Νιόβη) turejusi sunun vardu Ἀργεῖος; to paties vardo sunun turejens ir karalius Pelopas; paminetan aukszcziau pylin Argan Peloponnese insteigens tulas Ἄργος; pirman laivan nuo kurio Argonautai praminti tapen, padarens teipogi tulas Ἄργος; laike trojaniszkosios kares per Patroklan užmusztasis Ἀργεάδης πολύμηλος buvens isz Lukijos 8); dynastija Makedonijos karaliun vadinusis Ἀργεάδαι, vienas jun buvo vardu Ἀργέας, kitas — Ἀργεῖος; Mysun karaliaus Teutro dukte ir Trakun dainiaus Tamurio (Θάμυρις = liet. prav. T a m u l i s!) motina turejusios vardan Ἀργιόπη. — Jaigu tad' paduotiejie czion vardai isz prygiszkai–trakiszkosios kalbos paeina, tai tuom' dar instabiaus bus žinotie, kad toki jau vardai ir pas mus Lietuvoje, randasi: up. A r g e, k. A r g e l i a i, A r g i a i (vok. A r g e n t h a l), A r-

7] H e r o d o t o s VIII 137–8. slg. ir F l a t h e. Geschichte Mocedoniens I, 17; A b e l Makedonien S. 95 ff..

8] Homeros. Ilias XVI, 417–18.

*] Sziandien. Rumunijoj yr' upe ir gardas Argesz.

g e n i n k a i, A r g e l i o t i prus. Lietuvoje, A r g a i t e („Argoiti"), A r g l a i t i s z k e — Zemaitijoj' 9). Ne menkiaus instabu, juog ir tuli kiti Argolio paviete geographiszki vardai kaip: Σκυλλαῖον (szakn. s k y l–), Κλεωναί (Klevonai nuo k l e v a s – geras, grażus), Λύρκεια (Lurkeia), Μυκῆναι (Mukenai ar Mykenai nuo m u k i u – t i), Λαρίσσα (Larisza), Τίρυνς (Tirun's ar Tiryn's), Μιδεία (Mideia), Ἀσίνη (Asine) Λῆσσα (Lesza), Μάσης arba Μάσσης (Maszes), Δίδυμοι (Didumai), Τροιζήν arba Τροιζήνη galetu su pagelba lietuviszkos ir latviszkos kalbos iszaiszkinti tapti. Inkurtoju pasterosios pylies regis buvens Pelopo sunus Τροιζήν (gen. Τροιζῆνος) 10) = Traidzenas, dzukiszkai isztarent — taigi to paties vardo, kaip ir Lietuvos kuningaikszts Traidenas. — Gyventojai Argolio pavieto Ἀργεῖοι, veliaus Rymenun A r g i v i vadinami, klassiszkiems autoriams liudijent 11), buven tikrai trakiszkai–prygiszkos paeigos: Prygai, Karai, Lelegai, Lukai ir kiti ateiviai isz Maż. Asijos, kan ir naujausio laiko etnologiszki tardymai patvirtina 12). Vieta, kur Traidzeno pylis gulejus, dar seniau

9] S p r o g i s. Geograficzeskij slovar drevnej żomoitskoj zemli XVI stolietia. str. 14. — 10] P a u s a n i a e. Descriptio Graeciae ed. Schubart II. 30. 8. — 11] F o r b i g e r Handbuch d. alten Geographie III [2 Aufl.] S. 661.

12] C h r i s t. Correspondenz-Blatt d. Deutsch. Gesell. f. Anthropologie 1879 N 2 S. 14; H o s t m a n n. Die Metallarbeiten von Mykenae. Archiv. fuer Anthropologie 1880. II. 432, 445. H e l b i g. Das homerische Epos aus d. Denkmaelern erlaeutert Leipzig. 1887 S. 50 51. 60. 70-71; H o e r n e s raikrasztije Mittheilungen d. anthropol. Gesellsch. in Wien 1885 Bd XV, 90 ff, K o e h l e r, Mittheilungen d. Deutsch. arch. Instituts zu Athen Bd. III. S. 1 ff.; T h r a e m e r. Pergamos. Leipzig 1888 S. 358; D u e m m l e r Reste vorgriech. Bevoelkerung auf den Cykladen. Mittheil. d. Deutsch. arch. Instituts 1886, Bd. XI. 15–46; H o e r n e s. Mittheilungen d. anthropol. Gesell. in Wien 1886 Bd. XVI. 54–55; M i l c h h o e f e r, Die Anfaenge d. Kunst in Griechenland. S. 5, 7, 27 ff. 112 ff,; S t u d n i c z k a. Mittheilungen d. anthropol. Gesell. Bd. XIV. 68 ff; S t u d n i c z k a. Kyrene. eine altgriech Goettin. S. 58, 156; S c h u c h h a r d t. Schliemann's Ausgraschaft. S. 349–364; F l i g i e r. Die Urzeit S. 17–18; slg. ir B e n l o e w. La Grece avant les Grecs. Paris 1877.

vadinusis 'Ὡραῖα; panaszus vietun vardai (O r i j a, P a-o r i j a, O r e n a) ir Lietuvoje randasi. Seniausis szito kampo karalius, nuo kurio ir pati vieta vardan apturejusi, vadinensis 'Ὧρος, regis, nuo liet. ó r u s = gražus 13) (slg. ir liet. prav. G r a ž u l i s nuo gražus) Dukte szito karaliaus Leida (Αηΐς, gen. Αηΐδος; slg. luk. l a d e = moteriszke) 14) turejusi sunun Altepan (Ἄλθηπος), kurio inpediniu tapens karalius Saronas (Σάρων, gen. Σάρωνος).

Kaip apie kitus Traidzenun valdonus, teip lygiai ir apie szitan karaliun Saronan — identiszko vardo su Saronu liet. dainos — tulas, nors menkas, žinias suteikia mums Pausanius 15), gyvenens ir raszens antrame szimtmetije Kristui užgimus. Jisai Traidzenuose girdejens pasakojent, buk karalius Saronas iszbudavojens medžiokles deivei Artemitei (Ἄρτεμις) szventenyczian (τὸ ἱερὸν) pamareje, ant pelketo ir vandenimi užplukdomo kranto. Saronas — pasakoja toliaus Pausanius — labai medžioklen milejens ir vienan alnin persekiodamas, kursai in maren bego, drauge su juomi vandenyn inszokens. Alnis plaukens nuo kranto vis tolyn, o Saronas narsiai jin persekiojens iki aitrume savo in giluman dakakens, kur, pailsens ir vilniun apiplauktas, gavens sau galan. Jo lavonan, kuris ant kranto Vaivos mares (Φοιβαία λίμνη) Artemites giraiteje iszmestas tapens, palaidota tenai gi szventoje vietoje, o Vaivoji mare nuog jo vardo Saronisz-

— 13] G e i t l e r Lit Studien S, 99. — 14] S a v e l s b e r g. Beitraege zur Entzifferung der lykischen S p r a c h d e n k m a e l e r. Bonn. 1874 I. 28. — 15] P a u s a n i a e. Descriptio Graeciae. II 30, 6–8. ——

ka praminta tapus. Vardan karaliaus Oro pats Pausanius pripażinsta ne graikiszku esant 16); tan pat' reiketu sakytie ir apie Sarono vardan. Prie iszreiszkimo szito vardo pritiktu, man rodos, labai gerai lietuviszka etymologija nuo s a r o t i e, s a r i o t i — herumstreifen 17); S a r o n a s tokiu budu żenklintu żmogun, megstantin po medżioklias sarotie ir sutartu labai grażiai su karakterio ipatybemis to Traidzenun karaliaus. Paminetie reiketu, juog vardas „Saronas" ne tik isz aukszcziaus priduotos dainos ir Lietuvoje yra żinomas; tulas dar Ant. Saronis, lietuvis, gyvena ir szendien Elizabeth-Porth'e, Amerikoje 18).

Dabar galetu but' klausiama: ar-gi mes turime tiesan lietuviszkos dainos „Saronan karaliun" identifikuotie su Traidzenun karaliumi Saronu? Ant szitokio klausymo, suprantama, positiviszkan atsakiman duotie nieks ne apsiims; bet vis-gi, atsiżiurint ant żemiau iszguldintun prieżasczium, ne lengva butu visiszkai atmestie idejan apie jun identiszkuman.

Pirmucziause lietuv. dainan reikes — kaip jau ir augszcziau kad patemijau — pripażintie uż labai senan ir in jos atsiradiman paczioje Lietuvoje vargu butu galima tiketie. Apie gilian tos dainos senatven ipatingai stygavoja pamineti joje, kaip ir tulose kitose musun dainose, szulnus metalai, kuriun n'er szios dienos Lietuvoje, sidabras, auksas, żalvaris, butent: „żalio vario", „balto sidabro" vartai ir „aukso klinyczios" (= kupkos). Isz

16] **Pausaniae** II 30. 6: *ἐμοι μὲν οὖν Αἰγύπτιον φαίνεται καί οὐδαμῶς* Ἑλληνικὸν *ὄνομα* Ὦρος *εἶναι*. — 17] G e i t l e r Lit. Stud. 107. — 18] „Tevyne" 1896 N 2. pag. 30. —

dainun Homero, „Vedos" Verkovicz'iaus 19), tardymun W. Helbig'o 20), Curtiaus 21) ir k. mums szendien yra žinoma, jog pas trakiszkasias gentias Maž. Asijoj' ir ant Balkanun pussalio tureta senoveje ne tik „vartus" (= duris) vario, žalvario, sidabro bei aukso skardomis apkaltus, tureta dar namun sienas, stalus, skrinias ir k. daiktus brangiun metalun skardomis apvilktus ir dabintus, tureta teipogi daugyben visokiun rykun (kupkun, vasun ir t. l.) auksiniun, žalvariniun, apie kan galima persiliudytie ir isz archaiologiszkun iszkasenun Trakun žemese 22).

Paminejimas tokiun žalvariu ir sidabru kaustytun „vartun" lietuviszkoje dainoje galejo atsirastie Lietuviun senteviams tik pietun kraszte gyvenant, butent Maž Asijoj' ir Trakijoje, teipogi Argolio kampe, Peloponnese, kur tun metalun apstingai tureta. Teip yra žinoma 23), kad karalius Pelopas, ateivis isz auksu turtingos Prygijos, atgabenens in Argan Argolije, labai didžius skarbus isz Maž. Asijos, teip kad dar Homero 24) dainose argoliszkoji pylis Mukenai ar Mykenai tur' visados epitetan πολύχρυσος = auksinga, kan patvirtina ir Schliemann'o 25) radiniai daugybes visokiun daiktun isz aukso, sidabro, žalvario kapuose mykeniszkun karaliun isz gadynes, rasi, XV-XIV szimtmeczio dar Kr. ne gimus 26).

19] Veda Slovena. La veda slave. Chants populaires des Bulgares de Thrace et de Macedoine de l'epoque prehistorique et prechretienne. Belgrad. 1874. 2 tomu. — 20] Das homerische Epos S. 433–448. — 21] Das arhaische Bronzerelief aus Olympia. Berlin 1880. S. 6 ff. — 22] slg. Schliemann Ilios. Leipzig 1881; Troja Leipzig 1884; Schuchhardt Schliemann's Ausgrabungen etc. — 23] Thucydides I. 9; Strabo XIV. 5. 28. — 24] Ilias VII. 180; XI. 46; Odyss. II. 305. — 25] Mykenae. Leipzig 1878. — 26] Hoernes. Die Urgeschichte des Menschen. Wien 1892. S. 514; Furtwaengler u. Loeschcke. Mykenische Thongefaesse. Berlin 1879. S. XIII; Cecil Torr. Memphis and Mycenae. Cambridge 1896, pag. 61. seq. -

Be to ir lietuviszkai–latviszkos etymologijos tulun Argolio ir kitun Graikijos geographiszkun vardun, patvirtindamos gyveniman tenai trakiszkai–prygiszkunjun gencziun galetu mums suteikti ipatingan progan identifikuotie vardan Traidzeniszkojo Sarono, rasi, savo turtais ir myriu gaudingo senoveje, su „Saronu karalium" lietuviszkos dainos. Prie patvirtinimo tapatystos (identifikacijos) tarp tun dviejun karaliun galetu prisidetie ir tulos, nors menkos, liekanos kalbos Argolio gyventojun. — Żinoma yra 27), kad apie 1100–1000 metun dar Kr. ne gimus Dorams Graikijan apimant, jiems su laiku ir Peloponnese apsigyventie teko; Argolio tvirtas pylis inimdami Dorai ir Traidzenuose insikure 28). Regimai tik isz palengvo Dorams su vietiniais gyventojais susimaiszant, atsirado ir ipatingas graikiszkosios kalbos dialektas „doriszku" vadinamas. Argolio „argeiszkai" — doriszkas dialektas yra labai menkai pażinstamas 29), nes nuog jo liko tik kelios, del mus' labai svarbios, glossos, kurias asz czionai paduodmi 30):

ἄβουτον· τὴν δουλείαν. 'Αργεῖοι (Hesychius. s. v. ed. M. Schmidto klaidżiai raszoma *τὴν οὐλίαν*) nuo latviszko a h w e t e e s — lux treiben (Ulm.).

αἶσα, ἡ μοῖρα ir *'Αργεῖοι — τὴν μερίδα (καλοῦσιν) αἶσαν.* (Athenaei Deipnosoph. VIII. 68) nuo latv. a i -

---

27] H e r z b e r g Griechenland. E r s c h u. G r u b e r's Allgem. Encykl. der Wissenschaften I. Sect. 80 Th. S. 227–230; M u e l l e n h o f. Deutsche Altertumskunde I. 58. 60. — 28] P a u s a n i a e II. 30. 10; K a r l O t f r. M u e l l e r. Die Dorier I. 78 ff. — 29] A h r e n s. De dialecto dorica. p. 404. 407. — 30] slg. M a i t t a i r e. Graecae linguae dialecti. Lipsiae 1808 p. 372. —

s a h t — Risse, Spalten bekommen, a i s a — Spalte im Eise (Ulm.), liet. a i ż y t i, aiżytis — rozpadac się, a i ż a rozpadlina, pęknięcie, szpara (Mieżinis).

δοῦπος, ὁ κτύπος nuo latv. d u m p o h t — Lärm machen, Aufruhr beginnen, d u m p i s — der Aufruhr, die Empörung, der Lärm; slg ir d u b e n i s — — ein Pruegel (Ulm.)

Κέστερ· νεανίας. Ἀργεῖοι (Hesych.), regis, nuo latv. k e s t e e s, liet. k i s z t i s — sich einem aufdrängen, sich mengen, sich mischen in etwas; latv. k e s a k l i s — der sich in fremde Händel mischt, ein Händelmacher; slg. ir liet. kesuos, — stis die Hand zum Schlage aufheben, drohen. Żodis *κέστερ*, rodos, analogiszkai nuo k e s s t e e s paeinans, kaip ir *νεανίας* nuo *νεανιεύομαι* – jugendlich, muthwillig, leichtsinnig, uebermuethig handeln.

μῆλα, τα πρόβατα; priimant *τὰ πρόβατα* = „aviun banda" galima bus żodin *μῆλα* su latv. m i l s e — „eine Haufe" sulygintie.

Jau jaigu ant szitun keliun „argeiszkun" glossun atsirement manyti galima butu, jog Argolio gyventojun tarme buvusi labai artyma szios dienos liet.–latviszkai, tai del mus tures buti dar labjau akyvos ir kalbiszkos liekanos pacziun Traidzenun, taigi to dialekto, kurin ir karalius Saronas vartojo.

Isz Traidzenun kalbos – kiek żinau – tik dvi glossi turime: *εὐώπιον· πυρὰ παρθενική ἐν Τροιζῆνι* (Hesych.) — żodis, regis, sudurtas isz gr. *ευ* ir latv. u h p e h t, u h p o h t — lallen, liet. u l b e t — girren, winseln, ächzen; slg. ir liet. u p a s — Laune, Zustand des Gemuethes (Geitler. Lit. Stud. 118). Antran glossan randame

žodyne „Etymologicum Magnum": *βώκαρος, τὸ ἔαρ ὑπό Τροιζηνίων* = liet. ir lat. vásara — der Sommer 31). Užtemytina, kad autoriui to paties „Etymol. Magn." liudijent, tasai žodis jau ir senoveje kaipo *Βώχαρος* iszsitarens, literai k in *χ*, lietuviszkoj' kalboje tik in s ažuot š — pavirstant. — Ir isz szitun dviejun glossun matoma, kad ir Traidzenai, o, žinoma, draugę su jais ir jun karalius Saronas, vartojen kalban, jai ne identiszkan, tai visgi labai artyman su lietuviszkai-latviszka.

Priimant persikeliman trakiszkunjun genczïun isz pietun szalies in szios dienos Lietuvan, galima butu mano tardymui pritarti, kad ir vardai: up. Arge, Argeninkai ir k., iszgabenti gilioje senoveje per emigrantus isz Argolio pavieto Peloponnese, ir Lietuvona atneszti tapen. Tokiu tad' budu lengvai galima butu suprastie, kodel ir liet. daina, tradicijiszkai minavojanti „Saronan karaliun", atrasta tapo Lietuvoje, ir tame butent kraszte, kursai ne toli nuog up. Arges randasi.

Gadynen, kada Saronas, Traidzenun karalius, gyvenens sunku paženklintie. Isz Pausaniaus liudijimo 32) tik tiek galima suprastie, juog jisai gyvenens daug ankszcziau trojaniszkun kariun ir iszgriovimo pylies Ilionos, kas, gal', laike terp XV-XII szimtmeczio, Kr. ne gimus, atsitiko 33). Jaigu tolymesniems tardymams pasisektu patvirtintie tapatystan „Sarono karaliaus" lietuviszkos dainos su Saronu, vieszpatavusiu Traidzenuose, mes, ne abejojent, turetumem toje dainoje seniausen historiszkan reminiscencijan isz praeigos musun.

31] Ne žinomas autorius „Etym. Magni" [ed. Fr. Sylburgii. Lipsiae 1816 pag. 197] paduodamas ne suprantaman jam žodin, klaidžiai jin isz graikiszko *παρὰ τὸ τῷ βίῳ χαράν* iszveda. — 32] Pausaniae II. 30. 10. — 33] slg. Maunert. Geographie der Grich. u. Roemer Bd. VI. 3. S. 351; Forbiger Handbuch. d. alt. Geogr. II. 148; Helbig. Das homer. Epos S. 71; Hoernes Urgeschichte S. 479; Dumont et Chaplain Les ceramiques de la Grece propre. Paris 1881. pag. 75; Alfred Heinrich. Troja bei Homer und in der Wirklichkeit. Graz 1895. S. 31. ——

(„D-os" redaktoriui, kad szitas straipsnys buvo po spauda, su nuosteba teko per tulą veseliją Shenandoa'rije Amerikoje iszgirsti kelis punktus sekanczios dainos.

Sarono karaliaus žirgelį derėjau
Nuo bajoro mergelę viliojau.
Žvengs žirgelis nuo karaliaus bėgdamas
Verks mergelė nuo bajoro eida.na.
Žvengs žirgelis gryno abrakėlio,
Verks mergelė rutų vainikėlio.
Kai asz jojau per žalią girelę,
Nusilaužiau putino szakelę.
Nusilaužiau putino szakelę,
Ir sukirtau žirgą per galvelę.
Ir nupuolė putino vuogelė.
O ir pamynė žirgas po kojelių.
Ir pamynė žirgas po kojelių,
Oi palauk sustok beras žirgeli.
Palauk sustok beras žirgeli,
Oi asz pasimsiu putino vuogelę.
Prakalbejo berasis žirgelis,
„Buvo nekirsti mane per galvelę etc.

Tą dainą pradējo dainuoti tulas Rameikis nuo Seirijų, o isz ginczių, kurios senos moters pakēlē apie tai, kad dainuotojas perkeicziąs žodžius, pasirodē, jog szios dainos varjantai yra žinomi ir kituose Dzukijos krasztuotuose, o net ir apie Senapilę, pas kapsus, guogus. Isz priežasties veseilinio trukszmo ir linksmumo czēsnije esanczių, kurie įsismaginę jau kožnas savo daina ir tai vis navatnesne gyrēsi, negalima buvo užraszyti visų varijantų paminētos dainos. Red. prieraszas).

V. Apie „Szalabanan" ir kitus Trakun ir Lietuviun geralus.

Isz Juszkos surinktun dainun mes dasiżinojom' ne tik daugelin ivairiun, szeip kalboje prażuvusiun, żodżiun, bet ir apie tulus kitus daiktus, isz gilios senoves paeinanczius, musun laike visiszkai użmirsztus.

Teip — terp kitun — tik isz Juszkos dainun gavome żinen apie tulan geralan „szalabanu" vadinaman, kurio ir pats vardas paprastoje kalboje, regis, jau seniai vilnije użmirszties pragaiszens. Apie alun, skinkin, giran, midun, virytan, vinan visí żinome; szalabanas vel, tarytum kokia palaiontologiszka petrefakcija, tik neiszpasakytai senose dainose liekti.

Vienoje dainoj' pati sako savo virui 1):

„Ar asz tau nesakiau,
Ne gerk' szalabano,
Szalabans tvirtas daikts
Apsuks tavo galvan".

Kitose dainose 2) szalabanas jau isz lenkiszko „macnus daikts" vadinasi. Ar k u r n o r s ir k a d a n o r s szalabanan. s z i o s d i e n o s Lietuvoje gerta — ne żinoma; tik tiek suprastie galima, jog szisai lietuviszkun dainun geralas narkotiszkas butie turejo, nes kitaip „apsuktie" galvan jis nebutu galejens.

Pirm' negu mes dasiżinosim', k u r ir isz k o buvo senoveje szalabanas daromas, akyva, rasi, butu czionai skaitytojui ant tulun historiszkun żiniun nurodżius,

---

1] Lietuviszkos dainos, t. I. n. 59. — 2] Liet. d. I. n. 112; II. n. 960.

anot kuriun nusprenstie galima butu ir apie senyben to vardo.

Asz jau ne kartan sakiau ir dabar vel ne pirman syk' atkartoju, jog senoves Trakai buven ta pati tauta, kaip ir Lietuviai, ir jog mes asame tik menka liekana nuo tos didei senos kulturiszkos tautos.

Mażojoj' Asijoj' ir isz czion ant Balkanun pussalio persikelent ir apsigyvenant, senoves Trakams atrastie teko neinżengemas, nuog amżiun suaugusias germias, kuriomis dar ir viduramżije didis pussalio plotas apdengtas buvens; szeur-vakarine Maż. Asijos dalis dar ir szendien yra labai giretas krasztas. Czionais ant gyvatos insikurent ir t r a k u s bei l y d a s germese javun sejimui intaisant, tiems musun Trakams teko tuomet rastie ir didelias bicziun daugybias, nesa dar Herodoto laike — V-me szimtm. Kr. ne gimus — germese Balkanun pussalio ir szeureje up. Dunojaus buvusi tokia bicziun daugybe, jog per bitias ir girios neineinamos buvusios.

Jau seniausiame laike pietineje Trakijoj', pagarsejusioj' ir isż savo bicziun 3), palei upen Stryman gyventojai Bitynais (*Βιθυνοί*) vadinosi; *Βίθυαι ἔθνος Θράκης* mini dar ir velesniame laike Stephanus Byzantinus sakydamas, ta gente vardan gavusi nuo tulo Biczio. Dalis trakiszkunjun Bitynun, in Maż. Asijan persikelusi, vadinosi *Βιθυνοὶ Θρᾷκες* ir *Μαιδοβιθυνοί*, o kaiminystoje su jais gyvenantiejie — *Τυνὶ* = Tunai nuo liet. t u n o = vaszko praminti; synonimiszkan vardan (k. V a s z k i a i) turime Kauno gubernijoj'. Kaip pas mus Lietuvoje nuo „bi-

3] slg. E u s t a t h i i. Commentarii cap. 327. ——

tes" turime pramintas žmoniun pravardias (B i t y s, B i t i n a s, B i t a i t i s) ir vardus kaimun (B i t e n a i Prus. Lietuvoje, B i t y n a i Niemenczyno parakv. 4), teip lygiai ir Trakijoj, Dakijoj' randame tankiai minetus tokius trakiszkus vardus, kaip *Βίθυς*, Bithus, Bitus *Βίθα* Bituvas, Bithicentus, Bithitrales, Traibithus ir k., 5) kuriun tuli (Biczo, Biczev) ir pas Bulgarus liekti. Bitynijoje buvo teipogi pylis *Βιθύνιων* ir *Βιθυόπολις* arba *Βιθυνόπολις*, anot to paties Steph. Byzantino, nuo vardo tulo Biczio ar Bityno praminta. Bites jau tuomet, kaip regis, b a r t i s e prilaikomos buvo, nes szitas žodis ir naujagraikiszkoj' kalboje gyventojun salos Samothrakes dar szendien randasi, kaipo *τὸ βαρδάδι* iszsitaria 6) ir, ne abejojent, yr likens isz kalbos Trakun.

Prie bicziun daugybes, nuo kuriun Trakai ir aukszcziaus paminetus vardus nesziojo, suprantame, kad giriose turejo butie ir m e d a u s apstingai. Nuo medaus pramintus ir vardus tureta: teip yra žinomas tulas *Μῆδος σῶμα ἀνδρεῖον, Θρᾷξ γένος*; vienas pasiuntinys karaliaus Seuczio II vadinosi *Μηδοσάδης*; *Μήδοχος* buvens trakiszkunjun *Ὀδρυσῶν βασιλεύς*; Getun karaliaus Katelos (*Κοθήλας*) dukte vardu *Μήδα* arba *Μηδόπα* buvo isztekejusi už Pilipo Makedonun karaliaus 7). Tureta dar ir tulan, rasi, medaus ar bicziun dievaitin Meduzin (Deo *Μηδυ-*

4] Constitut. synod. dioeces. Viln. p. 40 — 5] D u m o n t. Inscriptions et monuments figures de la Thrace. pag. 84; A c k n e r. Die roem. Inschriften in Dacien. S. 185; G o o s s. Archiv. d. Vereines fuer Siebenbuerg. Landeskunde XII, 126, 128; T o m a s c h e k Die alten Thrak. II. 2. S. 13-14. — 6] C o n z e Reise auf den Inseln des Thrakischen Meeres. Hannover 1860. S. 51. — 7] T o m a s c h e k Die alten. Thrak. II. 2. S. 23.——

ζεῖ) 8) kuris, gal, bus identiszkas su senlietuviszku bicziu dievaicziu (— Biczbirbiu arba Bicziuu birbuliu 9)? Patsai liet. żodis k o ř y s, Honigscheibe, Wabe) demin. k o r u k a s, latv. k a r e, k a r i t e s, randamas trakiszkunjun Kappadokun (k o r ó k k o) ir Graikun (κηρίον, κηρός, slg. lotin. c e r a) kalboje rodo, kad ir Trakai, szalije tun gencziun gyvendami, medaus korius k o r i a i s vadinti turejo.

Teip apstingai medaus turedami, senoves Trakai prisimanen dar giliausioje senoveje isz jo m i d u n darytie, kurin, kaip rodos, geralan Makedonijoj' nuo latv. k a h l i t e s (= korys su medumi) κάλιθος vadinta (Hesychius. s. v.). Aristotelis, gimens ir ilgus Makedonijoje metus gyvenens, aiszkiai butent sako, trakiszkiejie Taulancziai (Ταυλάντιοι), kurie vakarun link nuo Bitynun, szios dienos Makedonijoj' gyvenen 10), p i r m i pradejen isz medaus „vinan" varytie; midun dar ir dabar senosios musun dainos „żaliuoju vineliu" vadina. Trakiszkasis midus (μέθυ) turejo żiloje seneveje placziai żinomas butie, kaip veliaus ir lietuviszkasis, isz savo gardumo, nes jau laike trojaniszkosios kares — Homerui stygavovojent 12) — jis buvens isz Trakijos, ipacziai isz Trakun apgyventos Lemno salos, net int Maż. Asijan iszgabenamas. – Kaip pas mus Lietuvoje nuo geralo m i s o s ar

8] D u m o n t. Inscriptions et monuments figures de la Thrace p. 15 n. 28. — 9] P r a e t o r i u s Deliciae pruss. pag. 17. 26. U s e n e r Goetternamen. Bonn 1896. S. 88. — 10] F o r b i g e r. Handbuch d. alt. Geogr. III. 563. — 11] A r i s t o t e l i s De mirabil. auscult. 22 [21]; S t e p h a n i B y z a n t i i Ethnicon. ed. Westermann. s. v. Ταυλάντιοι. — 12] Ilias VII. 470 seq. —

m y s o s turime vardus žmoniun (Misius, Misiukas, Misiulis, Misiunas) bei kaimun (Misiunai, Misvieczíai ir k.), kaip nuo geralo S k i n k i o turim' pravarden S k i n k i s, nuo m e d a u s – M e d u ž i s („Lietuva" 1896 N 14), teip ir pas senoves trakiszkasias gentias nuo m i d a u s tureta vardus žmoniun (*Μίδας*) bei vietun (*Μιδάειον*), 13) ipaczíai Prygijoj', kur ne tik žinomasis karalius M i d a s vieszpatavens, ale ir szeip prasti žmones 14) megen tan vardan nesziotie.

Antras, didei svarbus kulturiszkame dalyke, Trakun iszradimas yra v i n a s. Vinmedin arba vitin bei vino daryman Trakai dar isz Maž. Asijos Europon persikeldami atsigabenen; veliaus vinmedžio kultura isz Trakijos visoje pietinej' Europoje iszsiplatinus. Patsai vardas ;„vinas" perejo regis, isz trakiszkosios kalbos, drauge su jo kultura, kaip in Graikun (*ὁ οἶνος* su atmetimu literos v ir pratensimu *ι* in *οι*), in Rymenun („vinum"), teipogi ir in kitas europejiszkas, o, rasi, ir in semitiszkas („wainu", „wain", „inu"), 16) kalbas. Trakiszkasis vinvuogiun bei vino dievaitis *Διόνυσος*, su praleidimu literos v isz *ΔιFόνυσος* paeinantis, sudetas isz: *d i e v o n y s, *d e i v o n y s, *d i v o n y s (dievaitis; slg. liet. pravarden D e i v o n y s. k. D e i v o n i s z k i a i) ir pronomen demonstrativun: senprus. sa, s' j a s, liet. s z i s, *s z a s, sanskr. sa 16a) suffikse, yra teip lygiai sudurtas vardas

13] H e r o d o t. I. 14. 35; VIII. 138; S t r a b o n. XII. 5.3; 18. 1; D i o d o r. Sicul. III. 59; P l i n i i histor natur. VII 304; XXXIII. 8. 51. — 14] S t r a b o n. VII. 3. 12; P h o t i i bibliotheca p. 532.— 15] H e h n. Kulturpflanzen und Hausthiere V aufl. S. 61. 465; slg. ir P l i n i i hist. natur. VII. 198. — 16] slg, H o m m e l. Aufsaetze und Abhandlungen arabistisch - semitologischen Inhalts. Muenchen 1892 I. S. 94. 102. — 16 a] S c h u l t z e. Grammatik. der altpreuss. Sprache. Leipzig 1897. S. 24. — 16 r] „Tevynes sargas" 1898 N 3. pag, 23; „Vienybe" 1897. N 2; „Lietuva" 1897 N 48; „Garsas" 1895 N 46; 1896. N 12.

(compositum), kaip ir lietuviszkiejie: Tumosas, Imbrasas, Moigisas, Motuzas, Taurozas, Vieviasis, Kamoszas, Vindaszus, Jovaiszas, Arnaszus, Ramoszius, Szalaszius, Miklaszius ir daugel kitun 16 r). Szitas trakiszkas D i e v o n y s a s arba D i v o n y s a s su epitetu Βάκχος = V u o g i u s, nuo liet. v u o g a, v o g a, lotin b a c c a, kaip žinoma, buvens sunus D i e v o arba dzukiszkai isztarent — D z e v o (Ζεύς) bei Ž e m e l e s (Σεμέλη, Σεμέλα), nuo Trakun paimtas senoves Graikijoj', o veliaus ir Italijoj', kaipo L i b e r P a t e r, didei garbinamas, isz graikiszkosios mytologijos yra mums szendien labai gerai pažinstamas. 17)

Ne tik midun bei vinan, ale ir a l u n iszrade Trakai senoveje ir jin isz miežiun pirmiejie varytie pradejen. Jau Archilochos, in 700 m. Kr. ne gimus gyvenens, mini pas Trakus ir Prygus tulan geralan βρῦτον vadinaman, o Hellanikas raszo: *Πίνουσι δὲ βρῦτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν* 18). Hesychiaus vel žodyne skaitome: *βρῦτον· πάν τὸ ἐκ κριθῆς ποτόν.* Szitas vardas su iszmetimu literos ι tarpe β ir ρ, ar, rasi, tik perstatymu βρυ ažuot βυρ, yr' identiszkas su liet. v i r y t a s, ar v i r t a s, kokiu vardu („viryta") szendien Lietuvoje vadina „krupnikan" isz degtines ir medaus arba cukraus taisoman, kaip ir Makedonijoje pas slavisuotuosius Mija-

---

17] Slg. L o b e c k. Aglaophamus. Regiomonti Borussorum 1829; P r e l l e r. Griech. Mythologie Berlin 1872. I. 544 ff; R a p p. Die Beziehungen der Dionysuskultus zu Thrakien und Klein - Asien. Stuttgart 1883. — 18] A t h e n a e i. Deipnosophistae lib.X. 65; slg ir A e s c h y l i et S o p h o c l i s tragoediae et fragmenta ed. Firm. Didot. I. 181; II. 314. —

kus („topla sladka rakija 19). Trakiszkasis geralas to vardo, isz mieżiun varomas, lyginasi musun alui.

Hekataias, minedamas „virytan" ir pas trakiszkuosius Paionus, kuriun slavisuotiejie ainiai po vardu „Pijanci" dar ir szendien Makedonijoj' gyvena, ṡako kad jie geren dar tųlan p a r a v i j a n (ar p a r o v i j a n?) isz sorun ir tulo augmens *κανύζα* daroman (*παραβίην ἀπ' κέγχρου και κανύζης*) 20). Szitas geralas yr' tas pats, kaip ir tas, kurs szendien b o z a, b u z a vadinamas, ant viso Balkanun pussalio, pas Rumunus, Bulgarus, Serbus, Gegus ir Toskus, Graikus, Turkus ir Totorius, ir k. teipogi visoje Maż. Asijoje visur geriamas yra, kuone visur Gegun isz Albanijos daromas bei parduodamas, kurio vardas („buiza") ir net pas mus Lietuvoje żinomas; panaszun, kaip rodos, geralan daryta ir pas senoves Prusus 21). Nors trakiszkasis buizos vardas p a r a v i j a pas mus użmirsztas tapo, bet visgi jin, man ding', nuo liet. p a - r o v a, latv. r á h w a 22) iszvestie butu galima, prasmeje: „drumstas ir tirsztokas" geralas, „buiza" par excellence.

Kaip paravijan, teip jau ir g i r a n pażinojo senoves Trakai. Szitan vardan — sanskrit. ir zend. g a r a — użraszytan turime pagal jo latviszkan, literai g, persikeicziant in dz, isztariman: d z i r a, d z i r a s trakiszkoje pas Hesychiun glossoje: *ζίλαι· ὁ οἶνος παρὰ Θραξίν* ir su perkeitimu literos r in l kaip — ant paveizdo — ir

19] V e r k o v i c z. Opisanie bitat na makedonskite balgare. str. 14. — 20] A t h e n a e i l. c. – 21] slg. P r a e t o r i u s Deliciae prussicae p. 111. — 22] U l m a n n. Lettisches Woerterbuch I. 218.

sekanczіuose żodżiuose: gr. κρίβανος ir κλίβανος, κεφαλαργια ir κεφαλαλγία, ἄκαρος ir liet. á k l a s, κρίζω = liet. klykiu, θάλπω = t a r p i n u, t i r p s t u, λυπέω, λύπη = r u p i,-p e t, latv. r u p a s, liet. d u r y t' ir d u l y t', t r e p t e r t ir t r e p t e l t, e r m i d e r i s ir e r m i d e l i s, S a k a r a s ir S a k a l a s, m a r m u r a s ir m u r m u l a s, latv. d u m b r a i s = liet. d u m b l a s ir k. Photius savo żodyne turi: ζελά: τὸν οἶνον οἱ Θρᾶκες,tarytum nuo latv.*d z e i r a, o pas Herodianan randamas ὁ ζελᾶς, ζῆλας butu nuo latv. *d z e r a s paejen. Kad szitas geralas buvo g i r a o ne vinas, kaip graikiszkiejie glossographai kad iszguldo, galima ir isz to suprastie, jog jie ir kitus trakiszkus, ne isz vinvuogiun taisytus, geralus teipogi „vinu" vadina: teip Hesychius, Svidas, autorius żodyno „Etymologicon magnum" raszo: μέθυ· οἶνος, Hesychius vadina makedoniszkan κάλιθος· οἶνος, Aristotelis alun – κρίθινος οἶνος 23). Nors kiti trakologai 24) geralo vardan su sansk. h a l a, h i l u k a, gr. χάλις, φάλις palygino, man ding, szaknis visun to vardo formun veikiaus bus liet. g ę r i u, – t i, latv. d z e r t.

Giliausioje dar senoveje, kuomet javun dar ne pażinota, kaip kitur, teip ir Trakijoje ipacziai isz aviun prilaikymo: isz pieno ir jo produktun maistan ir geriman ture-

---

23 slg. A t h e n a e i l. c. — 24 B o e t t i c h e r. Arica. Halae 1851 p. 50; L a g a r d e. Gesammelte Abhandlungen. S. 279; R o e s l e r. Einiges ueber das Thrakische. ~~Zeitschrift fuer~~ oesterr. Gymnasien 1873 S. 109; F i c k. Die ehemalige Spracheinheit der Indogerm. Europas, Goettingen 1873 S. 418; T o m a s c h e k, Die alten Thraker II, 1. S. 11; H o m m e l, Aufsaetze u. Abhandlungen I. S. 102.

ta 25). Teip trakiszkuosius Getus Columella vadina piengeriais (γαλακτόποται); Mysai, terp Balkano ir up. Dunojaus gyvenusiejie, maitinensis medumi, pienu ir suriu 26). Szituos Mysus, minedamas Homeras 27), mini drauge sa jais Padunojije 28) ir tulus Aszvamelżius, arba Kumelmelżius pienvalgius (Ἱππομολγῶν γαλακτοφάγων), kurie jau tuomet pienu maitinosi, kaip ir Strabono (–25 m. Kr. użgimus) laike 29), ir tulus Avius (Ἄβιοι) 30). Teipogi ir trakiszkieji Gelonai geren kumelpienin su krauju maiszytan 31). Kaip tokin isz kumelpienio darytan geralan Trakijoje vadinta, tikrai ne żinoma, bet, regis, apsiryktie ne bus galima priimant, jog ir trakiszkasis geralas turejo identiszkas butie su szios dienos „kumisu" pietrytineme Rusijos kraszte, ipacziai tyruose Kirgizun, isz kumelpienio daromu ir, rasi, jau Trakijoje po sziuomi vardu żinomas buvo. Kumys, geralo vardas, kaip rodos, nuo liet. *k u m e, demin. k u m e l e (vok. Stute) paeinantis, ne gal' kan kitan iszreiksztie, kaip fermentuotan kumelpienin, kureme in 1–3 proc. alkoholio, liuosa angleruksztis, pienruksztis, cukrus ir k. randasi. Kaip kit ilietuviszki żodżiai 32), teip ir „kumys" turaniszkunjun

25] slg. E t y m o l o g i c o n m a g n u m ed. Sylburgii s. v. οἶνος. — 26] S t r a b o n i s VII. 3. 3. — 27] Ilias. XIII. 5 seq. S t r a b o n i s VII. 3. 2; Etym. magn. s. v. Γλακτοφάγος.— 28] M e y e r Geschichte d. Alterthums. Bd. II. S. 367.— 29] Strab. VII. 3. 7. — 30] Apie szitan vardan slg: Strabono VII. 3. 3. graik. etymologijan ir Steph. Byzant. s. v. Ἄβιοι. — 31] V e r g i l i i Georgic. III. 461: acerque Gelonus, cum fugit in Rhodopen atque in deserta Getarum et lac concretum cum sanguine potat equino. — 32] D i e f e n b a c h. Voelkerkunde Osteuropas. II. 2. S. 221 ff. 237.; T o m a s c h e k. Kritik der aeltesten Nachrichten ueber den Skythischen Norden. Wien 1888. II. S. 11 —

Rusijos gyventojun kalbose bus likens isz to senoves laiko, kada pietinin Rusijos krasztan apgyvenusios buvo trakiszkos gentes, isz kuriun patys Skutai, Hesiodui liudijent 33), buven aszvemelžiai (*Σκύθαι ἱππημολγοί*) ir, ne abejojent, turejo isz kumelpienio „kumin" darytie. Priimant giminystan terp Lietuviun ir Trakun, ne reikes stebetis, jai mes tokin jau isz kumelpienio geralan ir pas senoves Lietuvius atrasim: ir tikrai dar IX szimtmetije pas senoves prusus, kuriuos viduramžije Getais vadinta, prasti žmones geren midun, kuningaikisztis ir bajorai, pagal senan, isz Trakijos isznesztan, paprotin, geren kumelpienin 34). Veliaus, apie 1073 m. raszens, Adomas isz Bremos, sako, kad ir Prusai, kaip ir aukszcziau pamineti Gelonai, „jumentorum lacte vel cruore utuntur in potu" 35); teipogi dar XVII szimtmetije, Praetoriui pasakojent 35), prusai daren isz keuliun bei galvijun kraujo su pienu tulan viralan (jukan? — „eine Blutsuppe mit Milch"), kuren jie kaipo geralan vartojen.

Kaip pas senoves Lietuvius, isz tulun vuogun, daryta geralus, beržun bei klevun saldžian teipogi ir fermentuotan sulan gerta 37), teip ir pas Trakus skaitliop kitun vino surrogatun prigulejo dar tulas narkotiszkas geralas, kurin jie isz raugintos szermuksznvuogiun (lot. s o r b u m) sunkos varen 38). Kaip szitan szermuksznvuogiun „vinan" trakiszkai vadinta, tikrai nežinoma; ar ne bus tiktai tas pats geralas, kurin Lietuviai „szalabanu" vadina? Szitokin klausyman asz czionai pastatytie atsidransinu,

---

33] S t r a b o n. VII. 3. 7. — 34 W u l f s t a n pas V o i g t. Geschichte Preussens I.222. — 35] P e r t z. Monum. Germaniae historica. IX. 374. 377. — 36] Delic. pruss. S 111. 37] D a u k a n t o Budas 43; P r a e t o r i u s Delic. prus.111, 115. K r a s z e w s k i Litva I. 231. — 38] Vergilius. Georgic. III. 379 seq; slg. ir R o e s l e r. Romaen. Stud. S. 56. —

atsiremdamas ant sekancziun glossun: 1) *οἱ μέθυσοι σανάπαι λέγονται παρὰ Θρᾳζὶν (ᾗ διαλέκτῳ χρῶνται καὶ Ἀμαζόνες)*, bei *πίνουσαν δὲ οἶνον ὀνομασθῆναι Σανάπην* (Scholia in Apoll. Rhodii Argonautica) 39); ir 2) *σάναπτιν· τὴν οἰνιώτιν. Σκύθαι* (Hesychius).

Prie Analysos paduotun czion glossun kreipentis, pirmucziause użtemytie reikes klaidinguman Tomaschek'o nuomones, buk żodis **σάναπα* ne trakiszkas esans, kadangi jisai ir pas Skutus (*Σκύθαι*) pażinstamas buvens 40). Tomaschek'as, regis, użmirszo, kad, senoves rasztininkams stygavojent 41), pietinen Rusijan, kur, Skutun gyventa, o ipacziai pusiausalin Kriman, buvo trakiszkosios gentes apgyvenusios; paczius Skutus Stephanus Byzantinus *ἔθνος Θρᾴκικον* vadina, o Eusthatius sako 42): *ἦσαν δὲ Σκύθαι καὶ Θρᾴκιον ἔθνος.* Amazonos vel, kurios szeures link nuo Kaukasun kalnyno gyveno, anot neżinomo autoriaus aukszcziaus cituotun „Scholia in Apollonis Rhodii Argonautica", kalbejusios trakiszkan tarmen; Strabonas mini Amazonun kraszte ir tulus Trakus 43).

Priemus tokiu budu, kad **σαναπα* buvo trakiszkas vardas, pażinstamas ir Skutams, galima bus klaustie, argi *σανάπαι* żenklino „girtuoklius" placzioje prasmej', ar, rasi, tik tulas geralas **σαναπα* vadinosi?

29] Scholia in Apoll. Rhod Arg.ed.Brunckii. tom. II. p. 198. 513. — 40] Die alt. Thraker l. c. S. 19. — 41] Orpheus Argonaut. v. 1062; Strabonis I. 2 21; VII 2, 17; XIII. 1. 8; XIV. 1. 40; slg. Herodoti IV. 10. 17. 76–8. 80. 100. 109; Adelung Mithridates II. 343. 351–3.; Boeckh. Corpus inscrip. graecar. vol. II. pag. 80 seq.; Neumann Die Hellenen in Skythenlande I. 115; Duncker Gesch. d.Alterthums I. 251 ff. Szafarik Sebrane Spisy. I, 43. — 42] Commentarii cap. 728 [Geographi graec. minor. ed. K. Mullerus vol II. 343]. — 43] Strab. XI. 5. 2. —

Szitokin klausyman ir abejojiman apie tikruman użraszymo to vardo peremtie galima, isz dalies, ant ne vienodumo żodżiun: *σανδάπη*, *σανδάπαι* ir *σάναπτις*, isz dalies vel — ant ivairiaus jun iszguldymo. Nors *μέθυσος* ir *οἰνώπις* yra du synonimu pażenklinimui „girtuoklio", bet pirmasis żodis lietuviszkai iszguldant „midugeris", tik ne bus identiszkas su *οἰνώπις* = „vinageris". Jaigu mes priimsim', kad nuo *μέθυ*—*μέθυσος*, nuog *οἶνος* — *οἰνώπις* girtuoklin paminetun geralun żenklina, tai ir *σάναπτις* Hesychiaus, nuo **σαναπα* paeinantis, żenklins ne midaus; ne vino, ale „sanapos" gerikan, „sanapagerin", tada formas *σανδάπη*, *σανδάπαι*, rasi, galima bus pripażintie kaipo patin geralo vardan, klaidżiai in nomen agentis paverstan.

Kad toksai tulo geralo vardas pas Trakus butie turejo, rodo mums ir tai, jog kalboje Kaukaso gyventojun (Czerkesun, Abchasun ir k.), kurie panaszun vardan nuo trakiszkunjun Amazonun, szeureje to kalnyno gyvenusiun, pasiskolytie galejo, san, sana ir dabar dar vinan żenklina, ir kad dar Boetticher'is 44) buvo seniaus iszsitarens: „*σανα* nihil potest nisi vinum designare", tik — pridurtie reiketu — vinan ne isz vinvüogiun daroman.

Dabar vel isz klausymo kitas dar akyvesnis klausymas kyla: ar mes turime tiesan lietuv. szalabanan su trak. **σανδάπα* identifikůotie? Man rodosi, kad turime. Asz butent laikau „szalabanan" kaipo naujalietuviszkan forman su suffiksu — nas nuo senesneses trakiszkos *sanapa ar *szanapa paeinantin. Tokiu budu

44] Arica. p. 52.

— man ding' — senoviszkasis *sanapanas ar *szanapanas, pritaikytas velesneme laike prie lietuviszkos szaknies nuo s z a l u – t i e, in „szalabanan" paverstas tapo, senanjan jo etymologijan ir jos ženkliniman užmirszus, su perkeitimu literos n in l, kaip ir — ant paveizdos — žodžiuose: kreten. πορτήνθον ažuot προσῆλθον,45) lot. n a v i s = liet. l a i v a s, d o s n u s = d o s l u s (Juszkos dain.) ir literos p in b kaip ir sekancziuose žodžiuose: gr. βαυκαλίς = lot. p o c u l u m, gr. πένθερος = liet. b e n d r a s (A. Fick), p e l i n a i = b e l i n a i (Juszk.), latv. z i m p u l i s = z i m b u l i s, g e h r b i n a t h = t e h r p i n a h t (Ulmann.) ir k. Analogiszkai pagal naujas lietuviszkas etymologijas perdirbtun senoves žodžiun musun kalboje turime ne vienan; teip senlietuviszkasis a u s a s (senprus. a u s i s, sabin. a u s u m, aigypt. a s e m, a s u m u, lukisak. inraszuose „o h a z a t a", lot. a u r u m) paverstas tapo, su inkiszimu literos k, in a u k s a n, tarytum nuo liet. szaknies a u g u – g t i e; P e r u n a s nuo liet. p e r i u – r t i e („schlagen") paverstas in P e r k u n a n pagal szaknin p e r k u – k t i e „kaufen"; p i r t i s, dem. p i r t e l e nuo p e r i u – r t i e („baden") randame tuluos' naujasnio laiko rasztuose in p i r k t i s, p i r k t e l e paversta, tarytum nuo szak. p e r k u – k t i, a s z r u s (gr. ἄκρος) in a s z t r u s, a l s n i s (lot. alnus) in a l k s n i n nuo szak. a l k – paversta ir t. l.

45] H e r f o r t h. De dialecto cretica [Dissertationes philolog. Holenses. 1887] pag. 232.

Peržvalgan vardun, kuone visun trakiszkunjun geralun, reikes mums užbaigtie paminejimu dar tulo geralo makedoniszko, kurio vardan Hesychiaus žodyne užraszytan randame: λακέδαμα· ὕδωρ ἁλμυρὸν ἁλσὶ πεποιημένον, ὃ πίνουσιν οἱ τῶν Μακεδόνων ἀγροῖκοι. Szitan makedoniszkan vardan, kuomet vieni 46) — ipacziai jo galuonen — nori isz graik. ἅλμη (ἅλμα) iszvestie, kiti sako 47), jin reiken in λακέδαλα pertaisytie. — Kaip liet. m i s a, m y - s a (vanduo medumi miesztas, saldus ne fermentavens alus), kuren seniau pas mus pasninko dienomis pasigardinimui vartota, teip ir λακέδαλα (= sudytas vanduo) pas Makedonus užsisrebimui valgant, regis, ažuot druskos turejo butie vartojama, ir, kaip man rodos, nuo liet. l a k u - k t i e vadinta; slg. liet. l á k a l a s („fluessiger Hundefrass").

Kuomet' Maž. Asijoj', pietineje dalij' ir ligumose Trakijos, Makedonijos, kur vinmedis gerai tarpsta ir labai szulnan vinan iszduoda, senoves Trakai daugiause vinan geren, kalnuotuose vel pussaliun krasztuose 48), kur vinmedis žiemomis szalnos iszkenteti ne gali, kur ir szeip vinvuoges vasaromis, kaip reikent, ne nunoksta ir vino darymui ne tinka, kur tulose vietose vinas visai senoveje ne buvo pažinstamas 49), ten vartota, kaip rodos, labjaus visokius kitus alkoholiszkus surrogatus: midun, alun, giran, paravijan, sanapan ar szanapan ir k. Be to dar jie,

46] M. S c h m i d t. Hesychii Alexandrini lexicon. vol. III. 7; F i c k. Zum makedonischen Dialekte. Zeitschrift fuer vergl. Sprachforschung, 1874. XXII. 211. — 47] V o s s i u s pas S t u r z. De dialecto macedonica et alexandrina liber Lipsiae 1808 p. 43. — 48] Jan P. Mela [II, 2. 1] žinojo, kad czion „nec ejus [s. c. vitis] quidem fructus maturat ac mitigat. — 49] M e l a e II. 2. 4: „vini usus quibusdam ignotus". ——

kaip ir Lietuviai 50), apkvaitinimui galvos megdaven rukintis tulun narkotiszkun augmenun semenimis 51). Szitam dalykui pas Skutus, vartota semenis kanapiun 52), o Trakijoj' palei upen Żebran (Ἕβρος, szend. Marica) augusi tula żole (βοτάνη παρόμοιος ὀριγάνῳ), kuren smilkinimui vartota puotun laike 53).

Turedami apstingai gero, gardaus vino, senoves Trakai megdaven labai gertie ir girtuokliautie, teip kad juos klassiszki rasztininkai *Θρᾷκες πολυπόται* 54) vadina. Jiè megdaven tyran, vandeniu ne atskiestan, vinan mauktie; pas juos kaip ir pas mus 54 a) drauge su virais geravusios bei linksminusios ir moterys 55). Szitokin girtuoklyston linkiman nuo Trakun turi dar isz szendien paseken ne tik tulos slavisuotos trakiszkos gentes, kaip antai Paionai (szend. „Pijanci") Makedonijoj', bet ir patys Lietuviai. Dide Trakun girtuoklyste buvusi prieżastimi, kad tulas jun kuningas Dekainius (Δεκαίνεος) bandydamas — kaip veliaus ir viskupas Valanczius Żemaitijoje — pas juos blaivysten investie, priverstas buvens geriman użdraustie ir vinmedżius isznaikintie 57).

50] „Medega musun tautiszk. vaistytojistei". s. v. „pirtis" [„Dirva" 1898 N. 2]. — 51] P. Melae II. 2. 4: „epulantibus tamen ubi super ignes, quos circumsident, quaedam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit", — 52] Herodoti IV. 73. 75. — 53] Pseudoplutarchi. De fluviorum et montium nominibus III, 3 [Geograph. graec. minores. ed. Muellerus vol. II. 641]. — 54] Athenaei Deipn. X. 60. — 54 a] Kraszewski. Litwa I. 231. — 55] Platonis de legib. I. 9: *Θρᾷκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι, γυναῖκες τε καὶ αὐτοὶ καὶ κατὰ τῶν καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκοσι*; ir Athenaei XI. 64. — 56] „Tie se otliczavat ot drugitie oszte i po bezmiernoto si pijanstvo": Verkovicz. Opisanie bitat na makedonsk. balgari. str. 24. — 57] Strabonis VII. 3. 11. ——

Kaip jau isz vislab' to, kas aukszcziau pasakyta, persiliudytie galima buvo, senoves Trakai ir Lietuviai turejen identiszkus ir to paties vardo geralus: ne menkiau akyva bus dasižinojus, jog ir indai, isz kuriun pas vienus ir kitus gerta, kaip regis, vienodi buven.

Teip žinoma yra, kad Lietuviai senoveje savo alun, midun ir t. l. — anot Daukanto 58) — geren „isz kauszun ir ragun paauksintun, vadinamun tauremis ir tauragemis". Praetorius 59) mini ir pas Prusus medinius „kauszelius", lotiniszkai p a t e r a vadinamus, ir ragus arba „taurelias". Szitos „taures", „taureles" buvo daromos isz ragun gyvulio t a u r o (senprus. t a u r i s), szendien pas mus ir visur Europoje isznykusio, nuo kurio mes turime Lietuvoje dar žmoniun pravardias (T a u r a s, T a u r i s) ir vardus vietun (T a u r u p i s; k. T a u r u p i a i, T a u r o k i e m i a i, T a u r l a u k i a i, T a u r r a g e, T a u r o s z i s z k i a i ir k.). Ant szito gyvulio, zoologijoje b o s p r i m i g e n i u s vadinamo, nuo kurio musun naminiai galvijai paeina, dar Gedimino laike ir veliaus Lietuvos giriose medžiota ir isz jojo dideliun, ilgun ragun indus gerimui, trubas ir teip vadinamas „taurias" (cucurbites) kraujo leidimui taisyta. Žinoma, jog patsai Gediminas turejens milžiniszkus taurun ragus apkaustytus auksu. Vienan tokin ragan dovanojens Vitautas vokieeziun kaisarui Sigismantui 1429 m. Szitokias taurias arba taurragius randame ir ant tulun monumentun senoves Prusun iszrožytus 60). Teip ant vie-

58] Budas p. 43. — 59] Delic. pruss. p. 111. — 60] slg. V i r c h o w. Ueber einen bei Ellernitz [Westpreussen] gefundenen Stein mit alterthueml. Sculpturen. Verhandlungen d. Berliner Gesell. fuer Anthropologie 1873. S. 10; W e i g e l Bildwerke aus altslavischer Zeit Brounschweig 1892. S. 5–13; ir H a r t m a n n Becher-Statuen in Ostpreussen. Archiv. fuer Anthropologie Bd. XXI. S, 253–303; Dr. Weigelis klaidžiai tuos monumentus per slaviszkus laiko. Kraszewski. Litwa I. 233.

nos akmenines plytos vienoje pusej' matome žinoman lietuviszkai–trakiszkan vitin („žirgavaikin"), ant kitos — dvi figuri, kuriun viena tur' rankoje didelin ragan; ant kitun pamenklun regime paviedalus virun, kuriun vieni kardus prisijuosen, deszineje rankoj' tur' didelin taurragin, kaireje — degin; kiti vel abiejose rankose laiko milžiniszkan ragan. Auksinen tauren paviedale rago atrasta teipogi Prusuose.

Taurai – kaip isz rasztiszkun liudijimun žinoma 61) — senoveje ne tik pas mus Lietuvoje, bet ir kuone visur Europos germese prisilaike, ant to nurodo ir pats jun vardas, randamas pas Graikus (*ταῦρος*), Rymenus (t a u r u s) ir net pas Avestenus (s t a o r a) Asijoje. Drauge su savo, tos gadynes, sebrais b i z a i s (gr. *βίσων* lot. b i s o n, v i s o n) arba ž i o b r i a i s (trakiszkai *ζόμβρος*), musun dainose minetais, kuriun pasterosios liekanos dar Bielovieżos pustyneje użsiliken, szitie taurai turejo butie szulniausi žveris ano laiko medžioklei, ir po tuomi pat' vardu, kaip ir Lietuvoje, regis, ir Trakijoje pažinstami buven, nes ir Trakun apgyventose žemese kaip ir Lietuvoje randama nuo tun gyvuliun pramintus žmoniun vardus (*Ταῦρος*, *TAVRYS*, *Ταυροσθήνης*) 62) ir vardus vietun (Maž. Asijoj' ir Krime kalnynas *Ταῦρος*, Karijoj' — *Ταυρόπολις*, Trakijoj' — *Ταυρήσιον*, Pannonijoj' — T a u r u n u m ir t. t.); paczius taurus mato-

61] Slg. S c h r a d e r Sprachvergleichung u. Urgeschichte. Jena 1890 S. 378; K e l l e r. Thiere des classischen Alterthums. Innsbruck 1887 S. 53–65. — 62] D u m o n t Inscriptions et mon. fig. de la Thrace. p. 42. 43; *Δημίτσα*; *ἡ Μακεδονία*. p. 1028, 1032. 1043. ——.

me ant piningun, Trakun żemese kaldintun, iszreiksztus 63).

Taurun ir kitun gyvuliun ragai — kaip jau ir Athenaios kad żinojo 64) — turejo butie seniausi ir primitiviszkiausi, nuo pat' gamtos żmogui duoti, indai ir, rasi, nuo to dar laiko, kada żmones tik isz medżiokles maitintis pradejo, vartojimon investi. Ir pas senoves Trakus tokius ragus gerimui vartota, veliaus, ant jun paviedalo, ir isz szulniun metalun indelius daryta, kuriuos isz graikiszko (?) *ῥυτόν* vadinta. — Teip apie 292 m. Kristui ne gimus, Getun karalius Dromikaitis vaiszinens karaliun Lysimakan ant sidabriniun stalun, girdens jin ir jo tuntan isz sidabriniun bei auksiniun kupkun, bet patys ant tos pat' puotos Getai geren isz kauszun ir tauro ragun 95). Isz ragun vinan gerens ir Ksenophontas su savo karumene pas Trakun karaliun Seutin 66). Perraiviai geren isz sidabriniun, su auksine breuna, ragun; Paionun karaliai — isz pasidabruotun ir paauksuotun labai dideliun ragun; 67) Makedonun karaliai — isz auksiniun kupkun 68). Ir Dakijoj' tureta ne tik sidabro ir aukso indus, bet ir didżius ragus paauksintus (*κέρας βοός παμμέγεθες κεχρυσωμένον*) 69). Asijoje trakiszkiejie Paphlagonai isz ragun geren 70).

63] Sestini Descriptio numor. veter Macedonia. N 23. 28.38. 45–7, 54–58; Koenigl. museen zu Berlin. Beschreibung d. antik. Muenzen Register I. 355; II. 205. — 64] Athen. XI. 51: Κέρας. Τοὺς πρώτους λέγεται τοῖς κέρασι τῶν βοῶν πίνειν. — 65] Roesler. Die Geten und ihre Nachbarn. Sitzungsberichte d. K. Akademie d. Wissensch in Wien. 1863. Bd. XLIV. S. 173. — 66] Xenophontis. Anabasis VII. 3.24. 26. — 67] Athen. Deipn, XI. 51. — 68] Athen. IV. 42, VI. 19. — 69] vid. Suidae lexicon. s. v. Κάσιον ὄρος. — 70] Athen. XI. 51. —

Kaip iszveizejo Trakun taurages (κέρας), menkai mes te žinome, nes trakiszkieji kapai, kuriuose tiketis galima atrastie tokius indus, dar ne isztardyti; tik Skutun, kaip rodos, tauragias matome iszrožytas ant tulun monumentun 71). Geriaus mums pažinstamos tos taures isz metalun — daugiause isz sidabro — darytos, kaipo immitacijos primitiviszkun raginiun tauriun. Szitos kategorijos taures — kaip jau pamineta — isz graikiszko (?) ruton ar „ryton" (ῥυτόν) vadinamos, daugiause tur paviedalan galvun: vilko, meszkos, avino, kuilio, keules, grypo, žirgo, szuns, žalczio, alnio, ir k. gyvuliun; jos yra žinomos ne tik isz Graikijos 72), ale ir Trakijoj' atrastos tapo, kur jas szendien musejuose Sofijos, Pilipopylies matytie galima. Tokie jau indai atrasti tapo ir kapuose trakiszkunjun karaliun ant pussalio Krimo: vieni isz jun trumpi paviedale galvijo galvos, kiti — ilgi bei riesti ir tik ant smailgalio galvomis avino, arba szeip ornamentais dabinti 73).

Po intekme vino ir girtuoklystos pas Trakus atsirastie turejo ir aukszcziau paminetasis dievaitis arba „Dievonysas Vuogius", kurin jie, o drauge su jais ir velesnio laiko Graikai, su tokiu uolumu garbinen. Szitan dievaitin senoves Trakai symboliszkai paviedale viro su ragais iszrožijen, regis, nuo to kad nuo seniausio laiko isz ragun vinan gerta; to delei Vuogiui tuli graikiszki raszti-

71] Antiquites du Bosphore Cimmerien, reeditees par S. Reinach. Paris 1892. pag. 83. planche XXXII. n. 10. — 72] Panofka. Die griech. Trinkhoerner und ihre Vezzierungen. Abhandlungen. d. Berliner Akademie d. Wissensch. 1850 S. 1–28. Taf. 1-III. — 73] Antiquites du Bosphore Cimmerien. p. 87. pl. XXXVI. ——

ninkai ir epitetus: *βουκέρως* (buleragis), *ταυροκέρως* (taurragis) suteikia, o kiti jin *βουγενής* ir *ταυρόμορφος* vadina 74). Szitan dievaitin turejo ir senoves Lietuviai isz Trakijos iszsigabenti, ir tokeme lygiai paviedale, kaip ir Trakai, garbintie, tiktai jo trakiszkanjin vardan su laiku užmirszen, jie jin tiesiok **R a g u c z i u**, neabejotinai nuog jo raguotos galvos, vadinen 75).

74] **A t h e n a e u s XI. 51:** *Τοὺς πρώτους λέγεται ταῖς κέρασι τῶν βόων πίνειν. 'Αφ' οὐ τόν Διόνυσον κερατοφυῆ πλάττεσθαι, ἔτι δὲ ταῦρον καλεῖσθαι ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν. 'Εν δὲ Κυζίκῳ καὶ ταυρόμορφος ἵδρυται.* slg. ir **P r e l l e r. Gr. Mythol. I. 589** — 75] **K r a s z e w s k i. Litwa I. 119** apie Ragutin „bostwo opiekuncze biesiady i rozpusty" raszydamas, iszveda jo vardan klaidžiai nuo **r o g e s**, **r o g o t e s**. ant kuriun, anot jo, „posąg nieforemny bostwa wożono z domu do domu".

VI. Ar sena yr' musun „tauta"

Pirm' kokiun keliun metun, dar tik prasidedant tuomet tautiszkamjam musun atsigaiveliavimui, teko man — atsimenu — viename lietuviszkam' to laiko laikrasztije skaityt' tulan „philologiszkan" straipsnin, kuriame ne pažinstamas man autorius vaidan buvo pakelens priesz „tautan" ir kitus menkai jam žinomus senoviszkus žodžius, užmanydamas tan žodin, kaipo „svetiman" mums, isz lietuviszkos kalbos iszmestie ir t. l. Toksai paikas užmanymas gerai kad niekur ir jokio pritarimo ne laimejo, ir mes szendien, kaip lygiai ir musun broliai Latviai savo kalboje isz to žodžio ir isz jo senumo tik geretis galime.

Ar žodis „tauta" tikrai „svetimas" butu musun kalbai, paminetasis „philologas" jau jai ne isz ko kito, tai isz daugybes labai senun lietuviszkun — žmoniun bei kaimun — vardun nuo „tautos" paeinancziun, persiliudytie butu galejens, jai tik jis butu pasirupinens su jais pasipažintie. Tokie vardai — anot latvio Jul. Kalvio, buvusio Vilkaviszkije tiesdariu — esan apstingiausiai szendien vartojami Žemaitijoje 1). Jie randasi kaip p r a s t o j e formoje: T a u c z i u s, T a u t k u s, T a u t i l a su lenkiszkuotaisiais: T a u t – o w i c z, T a u t – k e w i c z, teip ir s u d u r t o j e su kitais ivairiais žodžiais. Szitie sudurtvardžiai (nomina composita) dalinasi vel in du skyriu: 1) sudetus pirmoje dalije isz „tauta",

---

1) slg. K a l v i o [„Kuznecow"]: „drevnija dvuosnovnyja licznyja imena u Litovcev. „Žyvaja starina" 1896 str. 38. —

antroje isz: — vilas, – vidas, – ginas, – vaiszis, – rimas, – minas ir t. l.: Tautvilas, Tautvidas, Tautginas 2), Tautvaisis 3), Tautrimas 4); 2) prie antrojo skyriaus priguli vardai sudurti paskutinej' dalije isz „tautos", pirmutineje vel isz tulun żodżiun, kuriuos ne kartan sunku yra priderencziai iszaiszkintie: Bitautas, Butautas, Cirtautas ir Sirtautas, Gatautas, Gustautas, Gasztautas, Gintautas, Jotautas, Kantautas, Knystautas, Mintautas, Misztautas, Montautas, Żutautas. Prie szitos kategorijos prigul' ir vardas żinomojo did. kun. Vitauto. Pas senoves Prusus teipogi randasi analogiszkai padyrbti vardai, nors barbariszkai użraszyti: Tautewil, Tautegal, Tauteuulde, Bitout, Beutaw, Boutau, Letaude, Mantot, Gynthaute, Wiltaute ir k. Geographiszki vardai nuo „tautos" praminti buvo pas mus kaip senoveje (Tauteginiai, Tauteniszkiai) 5), taip ir velesniame laike, ipacziai Żemaitijoje 6): Tautaite, Tautusze, Tautkaicziai, Tautkiszkiai, Tautusziai, Tauczinai, Tautikuncziai; prie kategorijos sudurtunjun: Tautiginiai, Tautginaicziai, Tauginiszkiai, Tautviliszkiai, Tautminaicziai, Sintautai ir Suntautai, Viltautai, Vitautiszkiai, Getautiszkiai, Giesztautai ir k.

2] Alfavit. spis.zeml. Kovensk.gub. str. 316.— 3] „Lietuva" 1898 N 4. — 4] Schleicher. Handbuch d. lit. Sprache I. S. VII. — 5] Scriptores rer. prussic. II. 684. 694. — 6] Sprogis, Geogr. slovar. dr Žemoit. zemli. str. 305. 310. —

Kad musun kalboje randasi daugybe žodžiun, kuriun senatven tukstancziais metun ženklintie galima butu, ne reik abejotie, tik ne visiems žodžiams lemta buvo ingytie historiszkus liudijimus, kaip musun „tautai", apie jos senatven.

Jau jaigu asz ne vienan kartan, kaip kitur, teip ir szitamė veikale, asmi kalbejens apie artymen giminystan Lietuviun su garsia senoveje Trakun tauta, Maž. Asijan ir pietinin Europos krasztan apgyvenusia, tai, man ding, ir patsai žodis „tauta" prisides prie patvirtinimo tos giminystos. Pas Trakus butent jau mes randam' tan žodin, kaip ir pas szios dienos Lietuvius, žmoniun varduose: *TOVTO* ir *TOVTVS* 7). Szituodu inraszuose atrastu trakiszku vardu paein' isz laiko Rymenun vieszpatavimo Trakijoje, rasi, isz I–II szimtmeczio Kristui užgimus; szitame pat' laike ir viena dalis trakiszkai–rymiszkosios karumenes, butent „tautiszkoji" kavalerija kurioje kaip rodos, tik Trakai tarnaven, vadinosi *ALA TAVTOR* (um) 8). Žodis tauta dialektiszkai ir „teuta" turejo butie, nes trakiszkunjun Dardanun, szios dienos Serbijoj' gyvenusiun karaliaus Agrono pati, apie kurios veikalus mes platokas žinias turime, vadinosi *Τεῦτα* 9). Makedonijoj', kuren buvo apgyvenusios trakiszkos gentes, teipogi pažinota „tautan", kaip regima isz vardo Teutamo (*Τεύταμος*), vado dalies makedoniszkosios karumenes (*Ἀργυρασπίδων ἡγεμών*) Aleksandro Didžiojo laike Maž Asijoje 10).

7] Corpus inscript. latinarum vol. III. n. 3619, 4906. — 8] Corp. inscrip. latin. n. 2984; slg. ir Er. Keil. De Thracum auxiliis. Berolini 1885. pag. 21; Tomaschek Die alten Thraker II. 2. S. 34. — 9] slg. Polybii histor. reliquiae. II. 4 6 seq; Dionis Cassii Cocceiani Ex libr. XXXIV. prioribus fragm. 46 et 151. — 10] Diodori Siculi biblioth. histor. XVIII. 59. ——

Ir pas seniausius Graikijos gyventojus tas żodis pażinstamas butie turejo, nes dar trojaniszkosios kares laike (1500–1200 m. Kristui ne gimus) trakiszkiemsiems Trojanams talkon Pelasgus vede, terp kitun, tulas Pylajus (*Πύλαιος*) sunus Leto Teutamaiczio (*Λήθοιο Τευταμίδαο*) isz Lariszos Teszalijoje 11); kitan Teutaman, kaipo karaliun Lariszos Argolije, mini Apollodoras 12). Dar gilesneje gadyneje su Aioliais ir Pelasgais persikeldinens ant salos Kretos tulas Teutamas, sunus Dóro ir tenais vieszpatavens 13). Szitas vardas, kaip ir kiti su suffiksu — m a s trakiszki vardai: *Ῥῆγμος*, *Ἀκάμας*, *Πέραμος* Iliadoje in *Πρίαμος* paverstas, *Κρίσσιμος*, *SOTIMVS Ζώσιμος* etc yra tokiu lygiai budu padyrbtas, kaip ir lietuviszki: Raszimas, Kantrimas, Tyrimas, Maiszrimas ir k. Pelasgun ir trakiszkunjun Kuretun apgyventoje Arkadijoj', teipogi dar pirm' trojaniszkun kariun, buvusi pylis Teutis (*Τεῦθις*), veliaus in kaiman pavirtusi, isz kur kareivius priesz Ilionan norejens vestie tulas Teutis, bet, su Agamemnonu susibarens, isz Aulio namon gryżens 14); Akajos (*Ἀχαΐα*) provincijoj' buvusi teipogi pylis Teutea (*Τευθέα*) 15).

Ir Maż. Asijoj', trakiszkai–prygiszkoms gentems tenais gyvenant, „tauta" pażinstama butie turejo. Jau giliausioje gadynej', pirm' trojaniszkun kariun, Asijoj' vieszpatavens tulas Teutamas, kurin Diodoras Siculos,

---

11] H o m e r i Ilias II.842–4.— 13] A p o l l o d o r i A t h e n i e n s i s bibliotheces, sive de deorum origine. Antverpiae 1565 p. 33, 2. — 13] D i o d o r i S i c u l i IV. 60, V. 80. — 14] P a u s a n i a e. Graec. descript. VIII. 27. 4. 7; 28. 4–6. — 15] S t r a b o n i s. Geographica VIII. 3. 11.——

kaip rodos, klaidžiai per Aszurun karaliun ir Semiramidos sunun laiko 16); Prygijoj' buvusi vieta Τευτηνός vadinama 17). Regis nuo „tautos" paein' ir vardas Teutro (Τεύθρας), gyvenusio apie gadynen trojaniszkun kariun; jis buvens Kilikun bei Mysun karalius, turejens paczian vardu Augen (Αὔγη) isz Arkadijos, o jo dukte vadinusis Agriope (Ἀγριόπη) 18); Mysijos dalis palei upen Kaikan (Καΐκος nuo senprus. k a i k a s = žirgas; slg. liet. ž i r g u p i s ir k. ž i r g u p e n a i), kur Teutro vieszpatauta, vadinosi dar ir velesniame laike Teutranija.

Jai dabar persikeltumem' pietinen Italijon, kur seniausiame laike teipogi Trakai, Prygai ir Pelasgai gyvenen, tai ir czion musun „tautan" atrasime. Pelasgiszkunjun Sikanun tulas karalius vadinosi Teutos; sikiliszkoje vel pylije Kora atrasta tapo inraszuose vardan tulo TOVTIVS, o Prainestes pylije — TVTIVS 19). Pelasgun insteigtoji pylis Pisai, vadinusis ir Teuta, o jos gygyventojai — Teutones 20). Ir kalbos liekanose gyventojun pietines Italijos, isz gadynes VI–V szimtmeczio Kristui ne gimus, randame tan žodin nors ne retai jau dialektiszkai – sutrauktoje (isz a u in o ir u) formoje: umbriszkoje — t u t a s, saveliszkoje (sabeliszkoj') — t o u t a i, t o t a i, oskiszkoje — t o u t a d, t a u t o m, etruskiszkoje arba raseniszkoje — t u t a s 21).

16] D i o d o r. S i c u l. II. 23. — 17] H i r s c h. Phrygiae de nominibus oppidorum. Regimonti Borussorum 1884. p. 22. — 18] S t r a b o XII. 8. 2: XIII. 1. 8. 69. D i o d o r u s S i c u l. IV. 33; P a u s a n. VIII. 4. 9. — 19] Mittheilungen d. anthropol. Gesellsch. in Wien. Bd. XII. S. 136. — 20] F l i g i e r. Die Urzeit von Hellas u. Italien. S. 43; D i e f e n b a c h. Origin. europ. p. 138. — 21] C o r r s e n Ueber die Sprache der Etrusker, Bd. II, S. 274, —

Hispanijoj', kur tuli geographiszki vardai buven identiszki su trakiszkaisiais 22), teipogi „tauta" pažinstama butie turejo, nes Lusitanijoje karaliaus Viriato pasekejas vadinosi Ταύταμος 23).

Gallijoje, kur link dar pirm' trojaniszkun kariun trakiszkiejie Venetai isz Maž. Asijos buvo persikelen, randame „tautan" daugiause žmoniun varduose. Teip inraszuose isz laiko Rymenun vieszpatavimo atrasta czionais tapo sekanczius vardus, drauge su daugybe kitun lietuviszkai skambanczíun 24): TOVTVS, TOVTELA, TOVTILVS, TOVTONIA, TOVTIVS, TOVTISSIA, TOVTOBOCIO, TOVTISSICNOS, be to dar dievo vardan TOVTIORIX = tautos rikis arba karalius. Lukanas 25) mini pas Gallus tulan dievan Teutates, kuriam žmonias aukauta, o kurio vardas viename inrasze (in dativo) TOVTATI stovi 25). Viena dalis Galatun, isz Europos in Maž.Asijan persikelusiun, Kappadokijoj' apsigyvenusi, Teutobodiaci vadinosi 27). — Reiketu dar czionai pridurtie del tun, kurie noretu Gallun tautystos tardymu užsiimtie, kad jau seniau Ksav. Baguszis savo veikale „o początku narodu i języka litewskiego" (Warszawa 1810) pirmas buvo nurodens ant keleto lietuviszkai geographiszkun vardun senoves Gallijoj', kur tokiun vardun tikrai labai daug randasi.

22] Sig. Fligier Zur praehistor. Ethnologie der Balkanhalbinsel. S. 2. — 23] Diodoros: Photii bibliotheca ex recens. Im. Bekkeri, Tomus II.p.384.— 24] Kuhn u. Schleicher. Beitraege zur vergl. Sprachforschung 1863. Bd. III. S. 188-192. — 25] Lucanus I. 444. — 26] Corpus inscript. latin. vol. III. n. 5320. — 27] Zeuss Die Deutschen. S. 182. —

Senoves Pannonijoj', kur — terp kitun — trakiszkiejie Dakai ir „Latovikai" gyvenen, „tautan" teiposgi pažinota, kaip liudija vardas pylies Teutoburgium. Nuo Pannonijos szeureje, szios dienos Vokietijoj' mini tulus Teutonus pirmas Pomp. Mela 28), raszens apie 50 m. Kr. užgimus: jie tuomet gyvenen szeures Vokietijoj' in rytus nuog up. Labos. Nuo Putejo 29) gauname žinen, kad jie buven artymi kaimynai lietuviszkunjun Aistun, isz ko suprastie galima, kad jie gyvenen terp up. Labos ir Visztules, ant kurio ploto dar ir dabar — kaip asz ant kitos vietos 30) kad asmi parodens — daugybe lietuviszkun geographiszkun vardun randasi. Ar szitie Teutonai buven lietuviszka gente, tik tolymesniems etnologiszkiems tardymams, rasi, pasiseks iszreiksztie; tuom tarpu musun laiko moksle jie yra per Vokieczius laikomi ir nuog jun vardc vokiszkieji: t e u t s c h, t u t s c h, d e u t s c h, T e u t s c h e n, T e u t s c h l a n d, D e u t s c h e n, D e u t s c h l a n d iszvedami.

28] P. M e l a. De situ orbis. III. 3. 4; III. 6. 7; slg. Z e u s s 148 ff; Ukert. Germania. 326 ff; F o r b i g e r. Handbuch. d. alt. Geogr. III. 281 — 29] Plinii Histor. naturalis XXXVII, 2. 35.

VII. Senatve lapines kepures.

Tulose Lietuvos vietose sulyg' musun' dienun yra liken szioki-toki daiktai, paprocziai ir t. t. isz didžiai gilios senoves. Ne minint jau musun dailios kalbos, kurios senatven ant daugybes tukstancziun metun nusprenstie galima, musun ne viena daina, pasaka yra senesne už 2–3 ir daugiaus tukstancziun metun! Tan patin galima butu sakytie ir apie tulus drabužius viename ar kitame kampe užsilikusius. Bet pastarame laike teip vadinamoji „sloveniszka" kultura, synonimas tautiszkos demoralisacijos, — kuri drauge su degtine isz karcziamun teip placziai Lietuvoje papludo, eme jau iszpalengvo naikintie kaip padoruman pacziun Lietuviun, jun budan, daban ir paproczius senoviszkus, teip ir patin drabužin. Žinoma, jog drauge su platinimu svetimo isztvirkimo, kada Lietuviun kalba, o kartu ir pati tauta naikinama tapsta, nyksta palengva ir Lietuviun tautiszkos ipatybes. Teip ant paveizdo — ne per seniai pragaisztie pagavo — o, regis, ir-visai jau pragaiszo — moterun galvos paredas k i k a s, isznyko k i k l i k a i ir ž i p o n a i, nyksta p a k a l k e s su sidabro ir aukso galionais ir t. l. senoviszkai–tautiszki paredai.

Lapine kepure, kurios senatven czionai parodytie norime, teipogi palengva nyksta. Dar pirm' kokios 20–30 metun antai Vilkaviszkio ir Kalvarijos pavietuose (Suvalk. gub.) lapines, su didelemis ausimis, kepures buvo labai dideleje garbeje laikomos, ir to kraszto seni bei jauni žmones žieman visados lapinias devejo. Dabar ta-

cziau jos liekti tik pas senesniuosius jau virus, kurie, prie jun pripraten, nuo jun ir nesiskiria: drauge, sako, augom', drauge pasenom'! Seniaus — kaip man teko ne kartan Bartninkun apygardoje matytie — ir numireliams, laidojent, ant galvos budavo lapine, kaipo tautiszkas paredas, użmaujama; musun dienose ir szitas paprotis pragaiszta: „civilisacija" su svetimtautiszkais rubais ir czion, mat, ima virszun. — Tacziau noris musun lapines su laiku isznyktu, jos, kaipo ipatingas galvos paredas, jau seniai nemirysten laimejo, ir iki ne isznyks historijos tevo, Herodoto, rasztai, ne isznyks isz historijos ir lapines kepures paminėjimas. Ne kartan, kaip jau ant kitos vietos 1), taip ir szitame veikalelije kalbeta apie giminysten terp Lietuviun ir senoves Trakun. Szitie Lietuviun senteviai apgyvendami teip didelin Asijos ir Europos plotan, pasidalinen vienur ir kitur in daugyben gencziun, ivairiais dialektais, kaip ir szios dienos Slovenai, kalbedami, ivairiais vardais vadinami, buvo, gal', viena isz nelaimingiausiun tautun ant żemes. Isz prieżasties, kad dar tame laike, kada, rasi, visos kitos tautos buvo dar diki barbarai, Trakai jau buvo ingijen auksztokan apszvietiman ir pavirten in labai dievobaimingus żmonias, bet gyvendami terp savens be sandoros ir politikiszkos vienybes, jie ne galejo stengtis priesz dikus kankintojus ir lupikus, isz visun szaliun atsibastanczius. Aigyptenai, Aszurai, Persai, Graikai, Rymenai, pagalios Guotai (vokiecziai) ir Sarmatai (Slovenai) paailiumi vien's po kitam trakiszkasias gentias naikino, żude ir pragaiszino.

1] Slg. „Žiponas bei žipone", „Žirgas ir vaikas" ir k.

Aplenkent tuom tarpu kitus isz gyvenimo Trakun nusidavimus, czion paminet' reikes tik tan akyvan del mus' kareiviszkan kelionen, kuren Persun karalius Kserksas (Kszayarsza) per Trakijan atliko.

480 m., Kr. ne gimus, Kserksas su didžia karumene persikeldinens isz Asijos per maren, užplauke ant Trakun žemes, pakeliu aidamas Graikijos linkon. Kadangi jau Kserkso tevas Darius (*Δαρεῖος*, Daryavus) buvo seniaus (508 m.) didin Trakijos kampan po valdžia savo paemens, todelei dabar jo sunaus karumeneje randame ir Trakus paminetus, nors ir ne žinom', ar didis buvo tuntas trakiszkunjun drauge su Persais kareiviun.

Kada karumene atkako iki ligumos pas Doriszko (*Δορίσκος*) pylin Trakijoje, Kserksas kareivius apstabdinens, liepens juos suskaitytie, — ir szitan tai valandan kareiviszkosios keliones apraszydamas, Herodotas (484—408 m. Kr. ne gimus) mini — terp kitun dalykun — ir musun senteviun lapinias kepurias. „Trakai — sako jis — ejo karumeneje ant galvun l a p i n i a s (*ἀλωπεκέας*) devedami, vilkedami kitelius (*κιθῶνας*), isz virszaus margoms skraistemis apsisupen, ant kojun ir apie blauzdas isz alnio skuros czebatais avedami, prieg' tam turedami szaudyklias ir skydas (*πέλτας*) ir mažus diegius (*ἐγχειρίδια*) 2).

Isz szito trumpo apraszymo Trakun drabužio matoma, kad musun senteviai jau teip gilioje senoveje avejo ilgaauliais czebatais, devejo l a p i n i a s kepures, nesziojo kitelius kaip ir musun laike, kada tik skraistes mar-

2) H e r o d o t. VII. 75. —

gos isznyken drauge su szarvais ir ginklais. Artesniai pažintie Trakun lapinias gauname nuo Ksenophonto, graikiszko rasztininko ir karvado, kursai apie 400 m. Kr. ne gimus Trakijoj' apsilanke, per Trakun karaliun Seutin ant talkos ir pagelbos pakviestas. Isz jo apraszymo dasiprotetie galima, kad tos lapines kepuras turejo su ausimis butie (*οἱ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσὶ*) 3), taigi tokios lygiai, kaip kad' Lietuviai dar ir szendien devi.

Kaip, Herodotui bei Ksenophontui liudijant, lapine, regis, buvus tik Trakun ipatinga kepure, teip ir szios dienos lapinen tik Lietuvoje nesziojent randame. Tiesa kad ir ant Balkanun pussalio, kur terp Bulgarun bei Rumunun dar tokia daugybe trakiszkunjun tradicijun nuo senoves liekti, vietomis užtemijam', panaszias in liet. lapinen, su ausimis kepurias, bet czion jos ne isz lapes, tik isz juodo avikailio siuvamos asti. Kiek atsimenu, man teko dar tokias ausuotas kepurias, tankiaus žiemos laike, pietineje Bulgarijoj' — taigi senoves Trakijoj' — vienur kitur matytie.

3] Cyri expedit. VII. 4. 4.

VIII. Kultie — tryptie.

Lietuvoje — czion kalbu apie Suvalkun redyban, geriausiai man pažinstaman — žmones szendien javus „kulia" kluonuose ant klojimun su spragilais. Seniaus, rasztams stygavojent, o ir dar žmonems atsimenant, prie kluonun tureta ipatingas „jaujas", kuriose ant intaisytun karcziun, arkilais vadinamun, javai budaven sukraunami ir džiovinami, kad lengviaus kultusi. Javun kulimas su spragilais pas Lietuvius yra labai jau senas, nes kluonus musun kraszte, Aistun apgyventame, minavoja IV-me szimtmetije, Kristui ne gimus, keliauninkas Putejas (Πυθέας) sakydamas: „kadangi ne tur' jie skaidrios padanges (saules), javus kulia dideliuose kluonuose (ἐν οἴκοις μεγάλοις), suneszdami juosna pedus („varpas"), nes klojimai ant plyno lauko ne tinka isz priežasties nesauleto ir lytingo oro" 1).

Seniau Suvalkun redybos Lietuviai pažinojen dar ir kitan javun valymo budan. Dar mano a. a. tevas pasakojo, „senoveje" ne visus javus kulen, bet ipacziai tik tuos, isz kuriun kulius darydaven — taigi rugius bei purus — ir tai tik tiek, kiek del kuliun stogo dengimui reikejen. Miežius, sako, „trypen", t. e. kojomis mindžiojen. Ant kiemo ar laukuose intaisydaven ipatingan „tryptan", t. e. iszlygintan apskricziai plotan žemes iszmuszdaven ir iszdžiovindaven ant saules. Ant trypto (klojimo) suklojen javus, paeiliumi sukinkytus arklius

---

1] Strabonis Geogr. IV. 5. 5; slg. ir „Auszran" 1885. pag. 108. ——

ant jun użleizdaven ir tie, aplink varomi, kojomis javus trypen. Turejen dar ir ipatingan trypimui padaran — tulas rogias su inkinkomais arkliais; ant tun rogiun dedaven akmenis, ir, jomis aplinkui valkiodami, sumaldaven sziaudus.

Ar toks trypimo budas kur nors Suvalkun red. ir Nemuno szeureje iki sziol' użsilaike, ne żinau; tik pas Latvius, kiek numanau, rasi, ir szendien javus dar trypia, nesa D-r Fr. Kruse, 1846 m. iszleistoje kningoje 2), użtemydamas tulan orientaliszkuman moteriszko Latviun paredo, terp kitun, sako, kad Latvijoj' ir „javai orientaliszku (ryteniszku) budu, arkliams mindżiojent, isztrypiami tapsta, priegtam arkliai uodegomis vienas su kitu suriszami, ir sziaudai suvis in pelus sumindżiojami, teip jog żieman juos kaipo paszaran suvartotie galima. To delei — priduria jisai — Kurun kampe (Kurland) randame mażai sziaudiniun stogun".

Didei akyvu daiktu del mus' galetu but' dasekus ir iszgvildenus klausyman, isz kur gi atsirado ir atsirastie turejo pas Lietuvius ir Latvius szitas ryteniszkas javun trypimo budas?

Tokiam klausymui ne sunku bus atsakyman suteiktie ir sziam pritariman skaitytojaus laimetie, jai mes ne użmirszim', jog Lietuviun proseniai in szios dienos żemias, isz rytun ir pietun szalies persikeldami, atejen. Mażojoj' Asijoj' ir ant viso Balkanun pussalio,

2] Kruse Ur-Geschichte des estnischen Volksstammes und der Kaiserlich russischen Ostseeprovinzen Liv. - Est - und Curland Moskau 1846. S. 54. —

— isz kur, kaip asz sakau, musun proseniai iszsikrausten — dar ir szendien visur ir perdem' tik vienun-vienan javun trypiman randame. Turkai, Graikai, Szkipetarai, Serbai, Bulgarai, Rumunai, apgyvendami senoves prygiszkai–trakiszkunjun genczium żemias, visus javus su arkliais, bubaliais, galvijais trypia, kluonun ir kulimo ne pażindami. O kad ir Lietuviun senteviai, Trakai, Maż. Asijoj' ir ant Balkanun pussalio gyvendami senoveje, savo javus tuomet' trypen, mes turim' gana svarbun dokumentan, nurodantin ir ant gilios trypimo senatves.

Homero dainose apie iszgrioviman Ilionos pylies (*Ἴλιον* gen. *Ἰλιόνος*) 3), apraszyme kovun p a d u k u s i o Akiliaus (*ποδώκης Ἀχιλλεύς*) 4) su trąkiszkaisiais Trojenais, terp kuriun ir vienas Trakas, vardu Rigmas (*Ῥίγμος*) jo ranka nużudintas tapens, terp kitun dalykun randame paminetan ir javun trypiman:

3] Pylis gavusi vardan nuog Iliaus [Ἶλος]; szendien Lietuvoje turime pravardias I l a k i s, I l a i t i s. Isz Ilionos [Asijoje] ateiviai ir Lietuvoje pramine vietas tuomi pat' vardu: Żyzmariun valst. Kauno red. yra I l i o n u n kaim.; XIV. szimtm. vokiszk. rasztai mini I l i o n d o r f, regis netoli nuo Druskeninkun [Scriptor. rer. pruss. II. 701]; I l o s kaimas yra pas Raduszkeviczius, Minsk. gub.; K. I l i s z k i a i — Velavos pav. Karal. red.; I l i n i n k a i - Samo kampe [Samland]; I l i n g i — Vero pav. Livlandijoj'. — 4] Ποδώκης yra iszguldomas: „greitas“ neva nuo ποῦς - ποδὸς — peda, koja; kad szitas żodis regis, suambrytas isz liet. p a d u k e n s, aiszkiai mums rodo veikalai Akiliaus, kaip juos randame apraszytus Iliadoje [I.146.178;XXI. 1 seq. 308. 549]. Pats vardas 'Αχιλλής, teip tankiai velesneme laike Graikijoj' vartojamas [sig. F i c k Die griech Personennamen. 2te Aufl. S. 29. 308;], paein, regis, nuo liet. a k i l a s — vorsichtig. umsichtig, behutsam,erfa ihren; klaidżian etymologijan paduoda Fick. Die griech. person. S. 425.

ant jun užleizdaven ir tie, aplink varomi, kojomis javus trypen. Turejen dar ir ipatingan trypimui padaran — tulas rogias su inkinkomais arkliais; ant tun rogiun dedaven akmenis, ir, jomis aplinkui valkiodami, sumaldaven sziaudus.

Ar toks trypimo budas kur nors Suvalkun red. ir Nemuno szeureje iki sziol' užsilaike, ne žinau; tik pas Latvius, kiek numanau, rasi, ir szendien javus dar trypia, nesa D-r Fr. Kruse, 1846 m. iszleistoje kningoje 2), užtemydamas tulan orientaliszkuman moteriszko Latviun paredo, terp kitun, sako, kad Latvijoj' ir „javai orientaliszku (ryteniszku) budu, arkliams mindžiojent, isztrypiami tapsta, priegtam arkliai uodegomis vienas su kitu suriszami, ir sziaudai suvis in pelus sumindžiojami, teip jog žieman juos kaipo paszaran suvartotie galima. To delei — priduria jisai — Kurun kampe (Kurland) randame mažai sziaudiniun stogun".

Didei akyvu daiktu del mus' galetu but' dasekus ir iszgvildenus klausyman, isz kur gi atsirado ir atsirastie turejo pas Lietuvius ir Latvius szitas ryteniszkas javun trypimo budas?

Tokiam klausymui ne sunku bus atsakyman suteiktie ir sziam pritariman skaitytojaus laimetie, jai mes ne užmirszim', jog Lietuviun proseniai in szios dienos žemias, isz rytun ir pietun szalies persikeldami, atejen. Mažojoj' Asijoj' ir ant viso Balkanun pussalio,

2] Kruse Ur-Geschichte des estnischen Volksstammes und der Kaiserlich russischen Ostseeprovinzen Liv. - Est - und Curland Moskau 1846. S. 54.

— isz kur, kaip asz sakau, musun proseniai iszsikrausten — dar ir szendien visur ir perdem' tik vienun-vienan javun trypiman randame. Turkai, Graikai, Szkipetarai, Serbai, Bulgarai, Rumunai, apgyvendami senoves prygiszkai–trakiszkunjun genczian žemias, visus javus su arkliais, bubaliais, galvijais trypia, kluonun ir kulimo ne pažindami. O kad ir Lietuviun senteviai, Trakai, Maž. Asijoj' ir ant Balkanun pussalio gyvendami senoveje, savo javus tuomet' trypen, mes turim' gana svarbun dokumentan, nurodantin ir ant gilios trypimo senatves.

Homero dainose apie iszgrioviman Ilionos pylies (Ἴλιον gen. Ἰλιόνος) 3), apraszyme kovun p a d u k u s i o Akiliaus (ποδώκης Ἀχιλλεύς) 4) su trakiszkaisiais Trojenais, terp kuriun ir vienas Trakas, vardu Rigmas (Ῥίγμος) jo ranka nužudintas tapens, terp kitun dalykun randame paminetan ir javun trypiman:

3] Pylis gavusi vardan nuog Iliaus [Ἶλος]; szendien Lietuvoje turime pravardias I l a k i s, I l a i t i s. Isz Ilionos [Asijoje] ateiviai ir Lietuvoje pramine vietas tuomi pat' vardu: Žyzmariun valst. Kauno red. yra Ï l i o n u n kaim.; XIV. szimtm. vokiszk. rasztai mini I l i o n d o r f, regis netoli nuo Druskeninkun [Scriptor. rer. pruss. II. 701]; I l o s kaimas yra pas Raduszkeviczius, Minsk. gub.; K. I l i s z k i a i — Velavos pav. Karal. red.; I l i n i n k a i – Samo kampe [Samland]; I l i n g i — Vero pav. Livlandijoj'. — 4] Ποδώκης yra iszguldomas: „greitas“ neva nuo πούς – ποδὸς — peda, koja; kad szitas žodis regis, suambrytas isz liet. p a d u k e n s, aiszkiai mums rodo veikalai Akiliaus, kaip juos randame apraszytus Iliadoje [I. 146. 178; XXI. 1 seq. 308. 549]. Pats vardas 'Αχιλλύς, teip tankiai velesneme laike Graikijoj' vartojamas [slg. F i c k Die griech Personennamen. 2te Aufl. S. 29. 308;], paein, regis, nuo liet. a k i l a s — vorsichtig, umsichtig, behutsam, erfahren; klaidžian etymologijan paduoda Fick. Die griech. person. S. 425.

ὡς δ' ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋκτιμένῃ ἐν ἀλωῇ
ῥίμφα τε λέπτ' ἐγένοντο βοῶν ὑπὸ πόσσ' ἐριμύκων 5).

Dar akyvesnis del mus' vardas to labdario, kursai, sako, iszmokinens pirmus żmonias javus trypti, ir tos apie javun sejimo invediman pasakos, kuriose ne vienan trakiszkai–lietuviszkan vardan atrandame.

Anot' senoves trakiszkun pasakun, graikiszkuose rasztuose użsilikusiun, dievas *Κρόνος* 6) su savo paczia R e j a (*Ῥέα* nuo liet. r e j u = rekiu, verkiu) 7) turejens tris dukteris: Ż e s t i a n (*Ἑστία*) 8) — dieven namun kudmento, Ż e r e n (*Ἥρη*) 9) — oro ir Ż e m e l e n (*Σεμέλη*) 10) — żemes. Szita Żemele, senprusisz-

5] Ilias XX. 495–7: „tartum jai kas jungon injungtu jauczius platkakczius del trypimo baltun miežiun ant dailiai padaryto klojimo; veik (jie) in smulkmenas pavirsta jaueziun garsiai mukenczlun trypiami". — 6] Κρόνος *], rodos, nuo liet. k o r a, k o r o t' paeina, atsižiurint' ant apraszymo Iliadoje XI. 27. 52 78 seq. XXIV. 52/ seq.; taigi vardas ženklintu: „Korones dievan". — 7) K u r t s [Allgem. Mythologie Leipzig 1869. S. 132] sako apie Rejan: „So ist Rhea ueberhaupt eine Freundin des Waldgebirges und hallender Schluchten, wo sie sich der heulenden Woelfe und bruellenden Loewen freut, wenn sie mit ihren Dienern, den Kureten, unter Paukenschlaegen und Hoernerschall hindurchzieht". Slg. ir P r e l l e r. Griech. Mythol. 3 Aufl. I. 526 ff. kur ir klaidi etymologija Rejos vardo paduota. — 8] Ἑστία paein, regis, nuo tulo žodžio ž e s t i e — szildytie, sviestie?; slg. ir ž i ž e [vaikun kalboje] — ugnis; bulg. ž e s z k i — sziltas, karsztas; jog szitame varde (spiritus asper.) tur' kalp ž iszsitarti, matoma ir isz: ὁράω — žiuriu. Apie Ž e s t i n Žemaitijoj' pasakas tur' Veckenstedt'as (Die Mythen, Sagen etc. Bd. I 167. 234. 235). — 9] Ἥρη — nuo ž e r i u, ž e r e t i e — glaenzen,schimmern; nuo tos paczios szaknies paeis ir ἥρως, gen. ἥρωος, liet. butu ž e r o r a s, ar ž e r u v i s, ir ἱερεύς - εως — ž e r e j a s (kuningas) — 10) slg. Senprus. s e m e — ž e m e. ——

*) Slg. K r a s z e w s k i Litwa I. 120; „Pojęcie czasu (Metas) może wiecznosci uosobione zostało pod nazwaniem Metha lub Kronis u Litwy; o bostwie tem mało wiemy, zaledwie imię nas doszlo".

kai S e m e l e isztariama, kuren velesneme laike graikiszkai D e m e t e r (*Δημήτηρ* nuo *γῆ μήτηρ* = žeme motina) vadinta, suteikdavusi žemei vaisius ir augmenis, maitinusi žmonias ir gyvulius. Nuo D i e v o, dzukiszkai D z i e v' s, D z e v' s isztariamo, graikiszkai *Ζεύς* raszomo, Žemele susilaukusi dukran K o r a n (*Κόρη*), kuren veliaus Graikai P e r s e p h o n e, Rymenai — P r o s e r p i n a vadino. Korai ugterejus ir kartan ant pievos bepupuoliaujent, jan, sako, pastverens pragaro dievas V a i d a s 11) (*Αΐδης*, *Ἅδης*, *'Αΐδης*). Didei nusiminusi Žemele didžiauseme liudnume su nenuramintina szirdimi per ilgan laikan jieszkojusi pragaiszusios duktes — bet veltui. Atsiskyrusi nuo dievun draugystes, alkana ir troksztanti „tik vilties gaivinama, keliauja Žemele isz szalies in szalin, tikedamosi dukran surastie. Nerimasties vejama, užeina ji ir in S a i s a r i u n pylin — veliaus E l e u s i s vadinaman — Attikoje, kuri tuomet dar M o p s o p i a vadinosi, regimai nuo vardo karaliaus Mopso (*Μόψος*), kurio vienvardžiai dar ir szendien Lietuvoje randasi 12), ir buvo Trakun apgyventa 13). Czion atvykusi ji, sako, atsisedusi pas krynin (versmen, szaltinin), ant akmens ir pasivertusi in senan

---

11) *Αΐδης*, *"Αδης*, *'Αΐδης* nuo liet. v a i d a u s — v a i d y t i s - zanken, streiten; erscheinen; szitame varde spir. asper = v; slg. ir *ἕλκω* = velku, *ἑλίσσω* = veliu, *εἷς ἑνός* = vienas, vardas szalies *ἡ 'Υρκανία* = Vehrkana (slg. liet V i l k i j a!), *ἑσπέρα* = lotin. vesper [vakaras] ir k. — 12] Vienas kaimas M o p s e n o r i s randasi ant „Reymann's Specialkarte'' Kauno gub.; ale kas tai butu m o p s a s? - žodynuose jo negalima atrastie - 13] F l i g i e r. Zur praehistor. Etymologie der Balkanhalbinsel S.37 ff; Die Urzeit von Hellas S. 7. 16. ——

ὡς δ' ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋκτιμένῃ ἐν ἀλωῇ
ῥίμφα τε λέπτ' ἐγένοντο βοῶν ὑπὸ πόσσ' ἐριμύκων 5).

Dar akyvesnis del mus' vardas to labdario, kursai, sako, iszmokinens pirmus żmonias javus trypti, ir tos apie javun sejimo invediman pasakos, kuriose ne vienan trakiszkai–lietuviszkan vardan atrandame.

Anot' senoves trakiszkun pasakun, graikiszkuose rasztuose użsilikusiun, dievas *Κρόνος* 6) su savo paczia R e j a (*Ῥέα* nuo liet. r e j u = rekiu, verkiu) 7) turejens tris dukteris: Ż e s t i a n (*Ἑστία*) 8) — dieven namun kudmento, Ż e r e n (*Ἥρη*) 9) — oro ir Ż e m e l e n (*Σεμέλη*) 10) — żemes. Szita Żemele, senprusisz-

5] Ilias XX. 495–7: „tartum jai kas jungon injungtu jauczius platkakczius del trypimo baltun mieżiun ant dailiai padaryto klojimo; veik (jie) in smulkmenas pavirsta jaucziun garsiai mukencziun trypiami". — 6] Κρόνος *], rodos, nuo liet. k o r a, k o r o t' paeina, atsiżiurint' ant apraszymo Iliadoje XI. 27. 52 78 seq. XXIV. 521 seq.; taigi vardas żenklintu: „Korones dievan". — 7) K u r t s [Allgem. Mythologie Leipzig 1869. S. 132] sako apie Rejan: „So ist Rhea ueberhaupt eine Freundin des Waldgebirges und hallender Schluchten, wo sie sich der heulenden Woelfe und bruellenden Loewen freut, wenn sie mit ihren Dienern, den Kureten, unter Paukenschlaegen und Hoernerschall hindurchzieht". Slg. ir P r e l l e r. Griech. Mythol. 3 Aufl. I. 526 ff. kur ir klaidi etymologija Rejos vardo paduota. — 8] Ἑστία paein, regis, nuo tulo żodżio ż e s t i e — szildytie, sviestie?; slg. ir ż i ż e [vaikun kalboje] — ugnis; bulg. ż e s z k i — sziltas, karsztas; jog szitame varde (spiritus asper.) tur' kaip ż iszsitarti, matoma ir isz: ὁράω — żiuriu. Apie Ż e s t i n Żemaitijoj' pasakas tur' Veckenstedt'as (Die Mythen, Sagen etc. Bd. I 167. 234. 235). — 9] Ἥρη — nuo ż e r i u, ż e r e t i e — glaenzen,schimmern; nuo tos paczios szaknies paeis ir ἥρως, gen. ἥρώος, liet. butu ż e r o r a s, ar ż e r u v i s, ir ἱερεύς - εως — ż e r e j a s (kuningas) — 10) slg. Senprus. s e m e = ż e m e. ——

*) Slg. K r a s z e w s k i Litwa I. 120; „Pojęcie czasu (Metas) może wiecznosci uosobione zostalo pod nazwaniem Metha lub Kronis u Litwy; o bostwie tem malo wiemy, zaledwie imię nas doszlo".

kai S e m e l e isztariama, kuren velesneme laike graikiszkai D e m e t e r (Δημήτηρ nuo γῆ μήτηρ = žeme motina) vadinta, suteikdavusi žemei vaisius ir augmenis, maitinusi žmonias ir gyvulius. Nuo D i e v o, dzukiszkai D z i e v' s, D z e v' s isztariamo, graikiszkai Ζεύς raszomo, Žemele susilaukusi dukran K o r a n (Κόρη), kuren veliaus Graikai P e r s e p h o n e, Rymenai — P r o s e r p i n a vadino. Korai ugterejus ir kartan ant pievos bepupuoliaujent, jan, sako, pastverens pragaro dievas V a i d a s 11) (Αΐδης, Ἅδης, Ἀΐδης). Didei nusiminusi Žemele didžiauseme liudnume su nenuramintina szirdimi per ilgan laikan jieszkojusi pragaiszusios duktes — bet veltui. Atsiskyrusi nuo dievun draugystes, alkana ir troksztanti „tik vilties gaivinama, keliauja Žemele isz szalies in szalin, tikedamosi dukran surastie. Nerimasties vejama, užeina ji ir in S a i s a r i u n pylin — veliaus E l e u s i s vadinaman — Attikoje, kuri tuomet dar M o p s o p i a vadinosi, regimai nuo vardo karaliaus Mopso (Μόψος), kurio vienvardžiai dar ir szendien Lietuvoje randasi 12), ir buvo Trakun apgyventa 13). Czion atvykusi ji, sako, atsisedusi pas krynin (versmen, szaltinin), ant akmens ir pasivertusi in senan

11) Αΐδης, Ἅδης, Ἀΐδης nuo liet. v a i d a u s — v a i d y t i s — zanken, streiten; erscheinen; szitame varde spir. asper = v; slg. ir ἕλκω = velku, ἑλίσσω = veliu, εἷς ἑνός = vienas, vardas szalies ἡ Ὑρκανία = Vehrkana (slg. liet V i l k i j a!), ἑσπέρα = lotin. vesper [vakaras] ir k. — 12] Vienas kaimas M o p s e n o r i s randasi ant „Reymann's Specialkarte" Kauno gub.; ale kas tai butu m o p s a s? - žodynuose jo negalima atrastie - 13] F l i g i e r. Zur praehistor. Etymologie der Balkanhalbinsel S. 37 ff; Die Urzeit von Hellas S. 7. 16. ——

moteriszken. Teip jan besedint, atradusios dukters karaliaus K e l e j o (Κελέος), vieszpatavusio tuomet' Saisariuose. Pasisakius, isz kur ainanti, ji pasigyrus norinti karaliaus dvarona in auklias aitie. Karaliaus dukters atsiliepusios, jog jun tevui ir motinai Metaneirai labai malonu butu del jauniausiojo kudikio geran auklen atradus. Senole, linkterejusi dar galva, prisiżadejusi tarnautie, o karaliaus dukters,neszdamos żalvariniuos' kibiruose vandenin namun link nuejusios. Metaneira iszgirdusi apie senolen, liepus jan saviepi paszauktie; senole, slenktin pakajaus perżengdama,kur karaliene ant keliun sunun Demophonan laikydama sedejo,dasilytejus lubun su galva ir tuoj' isz jos szviesybe suspindejus. Visi dabar nusiganden ir stebejensis didei; karaliene atsistojus ir pasiulius senutei savo keden, bet Żemele, paemus kitan keden, apsisupus szyru (voile) ir ilgai liudna sedejus, ne dasilytedama ne valgio ne gerimo. Paduotan vino kupkan ji ne priemus; ji tik norejus geralo isz vandens, miltun ir pelenun sumaiszyto. Tada pratarus Metaneira: „Szulnios kilmes asi tu, kaip iszsireiszkia isz tavo pobudżio; naudokiesi to del drauge su manimi visu kuomi, kan mes turime, ir jai tu mano kudikin, kurin man dievai teip velai sulauktie teikesi, iki jaunystei iszauklesi, tai asz taven dekingai apdovanosu". Jei atsakiusi Żemele: „telaimina tav dievai maloninga karaliene! Noringai priimu nuo tavens sunun, jin auklet' ir sergetie". Su tais żodżiais paeme ji kudikin ant keliun, o motina szirdingai dżiaugesi. Teip dartes dieve kudikin auklejus, jog jisai augens, kaip koks dievaitis. Ji tepus jin su ambrozija, prie krutines jin glamonejus ir savo kvapu ant jo kvepavus, o naktimis kavojus jin in

ugnin, noredama jin nuo mirtinun dalykun apvalytie, kad jis niekados ne sensdamas, dangaus gyventojams prilygtu. Vienan kartan Metaneira užžvelgus naktinin darban deives; kaip ji Demophonan liepsnose gulint pamaczius, garsiai pradejus verkt' ir raudotie. Dieve, tai dagirdusi, didei supykus; iszemus kudikin isz ugnies, paguldžius jin szalij' savens ant grindun ir suszukusi: „o kvaili žmones, visados ne sumanus, ne gero likumo, kurs jusun laukia, ne pažinstate, ne pikto! Žinok'gi, o karaliene, begalinen sopan tu sav pasidarei! Tavo sunui asz norejau dieviszkan butyben suteiktie, kad jis niekados ne senstu ir ne mirtu; dabar jis negal' myriui iszsisuktie. Asz asmi Žemele, kuri dievams ir žmonems gausingiausias dovanas duodmi. Todel gi insteigkite man krusinan (žinyczian) ir aukaran ten pas krynin (versmen). Asz pati noru jus inprocziun iszmokintie, kaip jus man aukaut' ir manen permelst' galetumete".

Tuos žodžius isztarusi, atmetus dieve senoles paveikslan; aplinkui jan apsiaupus grožybe, ir pakvipus nuog jos rubun, kaip meilus atdvesis, aukos rukinimo kvepalai; blizgejimas jos dieviszkos esybes žerejens, o geltoni plaukai apsupen jos peczius; szviesybe, tarytum žaibas, pripyldžius szvarun naman — ir ji ruman apleidus.

Tykiai, isz baimes apstabejusi, stovejus dar karaliene, negaledama ne sunun nuo žemes pakeltie; tik dukterims atvykus, pasiseken jan nuramintie ir verkiantin kudikin nutildint'. Dabar per kiauran naktin jos visos garbinusios dieven maldavimais. Dienai iszausztant apreiszkusios jos vislab' ir karaliui, kan dieve buvo insakiusi.

moteriszken. Teip jan besedint, atradusios dukters karaliaus K e l e j o (Κελέυς), vieszpatavusio tuomet' Saisariuose. Pasisakius, isz kur ainanti, ji pasigyrus norinti karaliaus dvarona in auklias aitie. Karaliaus dukters atsiliepusios, jog jun tevui ir motinai Metaneirai labai malonu butu del jauniausiojo kudikio geran auklen atradus. Senole, linkterejusi dar galva, prisiżadejusi tarnautie, o karaliaus dukters,neszdamos żalvariniuos' kibiruose vandenin namun link nuejusios. Metaneira iszgirdusi apie senolen, liepus jan saviepi paszauktie; senole, slenktin pakajaus perżengdama,kur karaliene ant keliun sunun Demophonan laikydama sedejo,dasilytejus lubun su galva ir tuoj' isz jos szviesybe suspindejus. Visi dabar nusiganden ir stebejensis didei; karaliene atsistojus ir pasiulius senutei savo keden, bet Żemele, paemus kitan keden, apsisupus szyru (voile) ir ilgai liudna sedejus, ne dasilytedama ne valgio ne gerimo. Paduotan vino kupkan ji ne priemus; ji tik norejus geralo isz vandens, miltun ir pelenun sumaiszyto. Tada pratarus Metaneira: „Szulnios kilmes asi tu, kaip iszsireiszkia isz tavo pobudżio; naudokiesi to del drauge su manimi visu kuomi, kan mes turime, ir jai tu mano kudikin, kurin man dievai teip velai sulauktie teikesi, iki jaunystei iszauklesi, tai asz taven dekingai apdovanosu". Jei atsakiusi Żemele: „telaimina tav dievai maloninga karaliene! Noringai priimu nuo tavens sunun, jin auklet' ir sergetie". Su tais żodżiais paeme ji kudikin ant keliun, o motina szirdingai dżiaugesi. Teip dartes dieve kudikin auklejus, jog jisai augens, kaip koks dievaitis. Ji tepus jin su ambrozija, prie krutines jin glamonejus ir savo kvapu ant jo kvepavus, o naktimis kavojus jin in

ugnin, noredama jin nuo mirtinun dalykun apvalytie, kad jis niekados ne sensdamas, dangaus gyventojams prilygtu. Vienan kartan Metaneira użżvelgus naktinin darban deives; kaip ji Demophonan liepsnose gulint pamaczius, garsiai pradejus verkt' ir raudotie. Dieve, tai dagirdusi, didei supykus; iszemus kudikin isz ugnies, paguldżius jin szalij' savens ant grindun ir suszukusi: „o kvaili żmones, visados ne sumanus, ne gero likumo, kurs jusun laukia, ne pażinstate, ne pikto! Żinok'gi, o karaliene, begalinen sopan tu sav pasidarei! Tavo sunui asz norejau dieviszkan butyben suteiktie, kad jis niekados ne senstu ir ne mirtu; dabar jis negal' myriui iszsisuktie. Asz asmi Żemele, kuri dievams ir żmonems gausingiausias dovanas duodmi. Todel gi insteigkite man krusinan (żinyczian) ir aukaran ten pas krynin (versmen). Asz pati noru jus inprocziun iszmokintie, kaip jus man aukaut' ir manen permelst' galetumete".

Tuos żodżius isztarusi, atmetus dieve senoles paveikslan; aplinkui jan apsiaupus grożybe, ir pakvipus nuog jos rubun, kaip meilus atdvesis, aukos rukinimo kvepalai; blizgejimas jos dieviszkos esybes żerejens, o geltoni plaukai apsupen jos peczius; szviesybe, tarytum żaibas, pripyldżius szvarun naman — ir ji ruman apleidus.

Tykiai, isz baimes apstabejusi, stovejus dar karaliene, negaledama ne sunun nuo żemes pakeltie; tik dukterims atvykus, pasiseken jan nuramintie ir verkiantin kudikin nutildint'. Dabar per kiauran naktin jos visos garbinusios dieven maldavimais. Dienai iszausztant apreiszkusios jos vislab' ir karaliui, kan dieve buvo insakiusi.

Kelejas suszaukens veik seiman ir paliepens insteigtie krusinan, kuri veik dailiai iszbudavota tapus. Czion dar Żemele per kiauran metan nuliudusi sedejus, nuo dievun atsiskyrusi, o nerimastis, dukran ne randant, apemus jos szirdin. Todel pragaiszens ir żemes derlingumas, baugingas kilens del żmoniun gimines metas,ne iszsetos seklos negrażinus atgalios dirva. Alkimas żudens żmonias; krusinos ir aukarai tuszti tapen, ir dievams jau grasinusi pragaisztis aukun bei pagarbos dovanun. Tai vislab' matens ir apmanstens D i e v a s; jisai nusiuntes I r i n pas Żemelen jan ant O l u m p o 14) atgalios kviestie. Bet pykstanti dieve ne gryżtanti. Vienan per kitan dangiszkan pasiuntinin siuntens pas jan dar Dievas: jie visi melden jan ir żadejen dailiausias dovanas, bet Żemele atmetus visus jun praszymus ir prižadejimus; ji gryszenti ne veikiaus ant Olumpo ir derlinguman żemei tik tada grażinsenti, kada atrasenti ir paregesenti savo dukran Kóran. Tik dabar Dievas iszprasze nuo Vaido, kad paleistu Żemeles dukterin pas motinan atsilankytie.

14] Οὔλυμπος, Ὄλυμπος — O u l u m p a s. U o l u m p a s, O l u m p a s nuo liet. o u l a, u o l a, o l a — Felsen, - vardas analogiszkai padyrbtas. kaip ir liet. vardai: P a t r i m p a s, A u d r u m p a s ir k. Jog tasai vardas tikrai nuo u o l o t i n g u m o kalnyno pramintas,rodo mums aiszkiai ne tik geologiszkos jo ipatybes [slg. P h i l i p p s o n. Thessalien. u. E p i r u s. Berlin 1897 S. 43. 127 ff.], bet ir apraszymas jo Iliadoje: I. 499; II. 167; III. 74; V. 754; VIII. 25. XIV. 174. 235; XIX. 114; XX. 5. XI. XX. 22. XIII. 523. C u r t i u s Grundzuege der griech. Etymologie, 4 Auf. S. 266 klaidžiai nuo λάμπω [— žitu, blizgu] vardan i-zvestie bande; slg. ir Fick'o etymologijan: B e z z e n b e r g e r's Beitraege zur Kunde d. indogerm. Sprach. XXI. 277. Ant szito kalno, tiketa, buvusi trakiszkunjun — veliaus graikiszkun — dievun gyvenimo vieta. —

Dabartes pas Žemelen vel atvykus Reja, dievun mote, kuren dar ir velesneme laike lietuviszkiejie Aistai kaipo „matrem deum" garbinen 15); ji nusileidus pas Saisarius, kur dirvos pustos ir nederlingos gulejusios. „Mano kudikio („Dievo") delei — žadino ji Žemelen, szirdingai pasisveikinusi – gryžk' atgalios tunton palaimingunjun! Ne pykie daugiaus ir suteikie žmonems maitinantinjin dirvos vaisiun". — Žemele dar iszpyldžiusi dievun motes praszyman, ir veik' dygstantiejie žaliumynai apipylden žemes plotan; žeme žiedais ir pupuolemis apsipuoszus.

Gryždama ant Olumpo, ji, sako, iszmokinusi karaliun Kelejen dirvas artie bei javus setie ir insteigusi m u s t e r i j a s (μυστερία) nuo liet. m u s t i s — vok. Gedanken, m u s t y t i e — denken, nachdenken, t. e. apmanstymus stebuklingo invedimo laukun ores ir javun sejimo, teip labai zmonems reikalingo; szitas žodis, kaipo „mysteria" isztariamas, in visas Europos kalbas parejens. Veliaus nusiuntusi Žemele pas žmonias ipatingan asaban, kuri iszmokinusi j a v u s p j a u t' ir t r y p t i e; trakiszkasis vardas tos asabos T r y p t o l e m a s (Τριπτόλεμος), paženklina, kaip rodos, žmogun, kursai t r y p t e n l e m e n, nuo liet. t r y p t a s = vok. Tenne ir l e m i u – t i = bestimmen, beschliessen 16).

15] T a c i t i German. cap. 45. — 16] Jog nuo gr. τραῖς – πτόλεμος [πόλεμος] = t r y s – k a r e s, v a i n a ne galima tan vardan iszvesti, kožnas supranta; P r e l l e r [Griech. Mythologie I. 634] raszo apie vardan Triptolemo: .„Er ist eigentlich. der dreimal-Pflueger, in demselben Simne wie Demeter mit Jasion im dreimalgepfluegten Brachfelde [νειῷ ἐνι νριπόλῳ. Odys V. 125] ruhte und in welchem in Athika drei heilige Pfluegungen Gehalten zu werden pflegten".

Kelejas suszaukens veik seiman ir paliepens insteigtie krusinan, kuri veik dailiai iszbudavota tapus. Czion dar Żemele per kiauran metan nuliudusi sedejus, nuo dievun atsiskyrusi, o nerimastis, dukran ne randant, apemus jos szirdin. Todel pragaiszens ir żemes derlingumas, baugingas kilens del żmoniun gimines metas,ne iszsetos seklos negrażinus atgalios dirva. Alkimas żudens żmonias; krusinos ir aukarai tuszti tapen, ir dievams jau grasinusi pragaisztis aukun bei pagarbos dovanun. Tai vislab' matens ir apmanstens D i e v a s; jisai nusiuntes I r i n pas Żemelen jan ant O l u m p o 14) atgalios kviestie. Bet pykstanti dieve ne gryżtanti. Vienan per kitan dangiszkan pasiuntinin siuntens pas jan dar Dievas: jie visi melden jan ir żadejen dailiausias dovanas, bet Żemele atmetus visus jun praszymus ir prižadejimus; ji gryszenti ne veikiaus ant Olumpo ir derlinguman żemei tik tada grażinsenti, kada atrasenti ir paregesenti savo dukran Kóran. Tik dabar Dievas iszprasze nuo Vaido, kad paleistu Żemeles dukterin pas motinan atsilankytie.

14] Οὔλυμπος, Ὄλυμπος — O u l u m p a s, U o l u m p a s, O l u m p a s nuo liet. o u l a, u o l a, o l a — Felsen, - vardas analogiszkai padyrbtas. kaip ir liet. vardai: P a t r i m p a s, A u d r u m p a s ir k. Jog tasai vardas tikrai nuo u o l o t i n g u m o kalnyno pramintas,rodo mums aiszkiai ne tik geologiszkos jo ipatybes [slg. P h i l i p p s o n. Thessalien. u. E p i r u s. Berlin 1897 S. 43. 127 ff.], bet ir apraszymas jo Iliadoje: I. 499; II. 167; III. 74; V. 754; VIII. 25. XIV. 174. 235; XIX. 114; XX. 5. XI. XX. 22. XIII. 523. C u r t i u s Grundzuege der griech. Etymologie, 4 Auf. S. 266 klaidžiai nuo λάμπω [— žitu, blizgu] vardan iszvestie bande; slg. ir Fick'o etymologijan: B e z z e n b e r g e r's Beitraege zur Kunde d. indogerm. Sprach. XXI. 277. Ant szito kalno, tiketa, buvusi trakiszkunjun — veliaus graikiszkun — dievun gyvenimo vieta. —

Dabartes pas Żemelen vel atvykus Reja, dievun mote, kuren dar ir velesneme laike lietuviszkiejie Aistai kaipo „matrem deum" garbinen 15); ji nusileidus pas Saisarius, kur dirvos pustos ir nederlingos gulejusios. „Mano kudikio („Dievo") delei — żadino ji Żemelen, szirdingai pasisveikinusi – gryżk' atgalios tunton palaimingunjun! Ne pykie daugiaus ir suteikie żmonems maitinantinjin dirvos vaisiun". — Żemele dar iszpyldżiusi dievun motes praszyman, ir veik' dygstantiejie żaliumynai apipylden żemes plotan; żeme żiedais ir pupuolemis apsipuoszus.

Gryżdama ant Olumpo, ji, sako, iszmokinusi karaliun Kelejen dirvas artie bei javus setie ir insteigusi m u s t e r i j a s (μυστερία) nuo liet. m u s t i s — vok. Gedanken, m u s t y t i e — denken, nachdenken, t. e. apmanstymus stebuklingo invedimo laukun ores ir javun sejimo, teip labai zmonems reikalingo; szitas żodis, kaipo „mysteria" isztariamas, in visas Europos kalbas parejens. Veliaus nusiuntusi Żemele pas żmonias ipatingan asaban, kuri iszmokinusi j a v u s p j a u t' ir t r y p t i e; trakiszkasis vardas tos asabos T r y p t o l e m a s (Τριπτόλεμος), pażenklina, kaip rodos, żmogun, kursai t r y p t e n l e m e n, nuo liet. t r y p t a s = vok. Tenne ir l e m i u – t i = bestimmen, beschliessen 16).

15] T a c i t i German. cap. 45. — 16] Jog nuo gr. τραῖς – πτόλεμος [πόλεμος] = t r y s – k a r e s, v a i n a ne galima tan vardan iszvesti, kožnas supranta; P r e l l e r [Griech. Mythologie I. 634] raszo apie vardan Triptolemo: „Er ist eigentlich. der dreimal-Pflueger, in demselben Simne wie Demeter mit Jasion im dreimalgepfluegten Brachfelde [νειῷ ἔνι τριπόλῳ. Odys V. 125] ruhte und in welchem in Athika drei heilige Pfluegungen Gehalten zu werden pflegten".

Triptoleman Żemele siuntusi in visan svietan, idant jis terp visun tautun iszplatintu dirvos apdirbiman ir javun sejiman. To delei jisai senoveje ir buvens kaipo palaimos dievaitis garbinamas ir tankiai iszreiszkiamas, kaip jis ant savo, żalcziais veżamun su gulbes sparnais, ratun važiuoja, arba vel kaip jis nuo Żemeles varpas ir padarus żemes apdirbimui priima.

Żemeles krusina ir jos musterijos labai ilgai buven Saisariuose użsilaiken, nesa Trakun kalbai aname kampe pragaisztant, tikybe jun ne isznyko, bet terp Graikun liko. Triptolemo klojimas — ἅλως καλουμένη Τριπτολέμου — su ara buvens dar per ilgus amżius ant szvento lauko pażinstamas ir deivotun żmoniun aplankomas; dar II-me szimtmetije, Kristui użgimus, Triptolemas turejens Atenuose krusinan, kur stovejusi ir jo statuva; kitoje krusinoje buvusi statuva Żemeles ir jos duktes Koros 17).

Aukszcziaus paduota pasaka apie Żemelen, man ding, yra del mus' ir szendien svari: ji mums rodo, jog Europoje jau giliausioje senoveje Lietuviun senteviai, Trakai, pirmiejie ir pirmas dabos ir apszvietimo seklas sejo, invesdami ir iszplatindami terp dikun żmoniun ariman ir javus, kuriuos senoves Trakai isz Asijos atsigabeno Europona persikeldami. Pirmus pamatus szendienyksztes kulturos Europoje Trakai patiese, to del, kaip rodos, visai teisingai v. Hellwald'as apie juos iszsitare 18): „Ne reik abejotie, kad tokiu budu Graikijos seniau-

17) Pausaniae. Gr. descrip. I. 14. 2; 38. 6. — 18] Kulturgeschichte in ihrer natuerlichen Entwickelung bis zur Gegenwart. Augsburg 1883, Bd. I. S. 314. ——

si žmones, kaip piemens, gadyneje akmenlaiko gyveno, su akmeniniais innagiais savo milžiniszkus state trobesius, maitinosi ipacziai girios vaisiais ir tuomi, kan jie nuo savo gyvuliun bandos pelne, o palaima žemdirbystes jiems tik veliaus per Trakus atgabenta tapo. Pirmucziause Trakai ir Prygai atnesze nelemtiems barbarams kulturos pradžian, abecelen dailos ir pirmuosius krutuliavimus vaisbiszkos vertelgystos."

IX. Ar sena yr' lietuviszka „duszia."

Tulas skaitytojun, persikaitens tokin klausyman, rasi, nusijuoks ir sakis: „tai tik man divinas klausymas! Kas ne žino, kad duszia yra teip lygiai sena, kaip ir atsiradimas pirmo kuno"? Teisyben tures skaitytojas, ale ir mes, statydami klausyman apie senatven „duszios", ne norejome juokus darytie: mes ne klausiame ar sena yra pas Lietuvius nuomone apie duszian, bet ar senas yra žodis „duszia".

Vienas gaudingo vardo raszytojas, kursai seniaus sakesi Lietuvis esans, o veliaus nežinojo pats kuomi saven, Lenku ar Lietuviu, vadintiesi, apraszinedamas senoves Lietuviun tikyban, budan, daban, veikalus, nemokedamas tacziaus priderencziai lietuviszkos kalbos, iszsitare, jog senoves „Lietuvis skiede kunan nuo dvasios, bet isztikro duszios nepažinojo"; jog „duszia atskyrtinai neturinti tam tikro lietuviszko vardo; duszian daven kalbai ir tautai kriksztas bei krikszczioniszkasis mokslas", o kadangi žinoma, jog krikszczioniszka tikyba per Lenkijan Lietuvon atejus, todel tas patsai raszytojas, giliaus ne padumojens, ir pasake, kad tan „duszian daven Lietuvai Lenkai" 1).

Per priežastin, kad patys apszviestesni Lietuviai mažai rupinasi apie tikran pažintin savo kalbos, tikybos senoviszkos, veikalun, o dar labjaus per tai, jog svetimi apie Lietuvan rasziusiejie virai labai blogai Lietuvius ir jun

---

1] Kraszewski. Litwa. Starożytne dzieje, ustawy. język, wiara etc, Warszawa, 1847. Tom. I. str. 13. 140. 254.

kalban pažinojo, iszplatinta tapo daugelis melagingun ir klaidžiun apie Lietuvos senoven žiniun. Taip lenkiszki raszytojai, kaip rodos, prisispyren rupinosi per savo rasztus mus perkalbintie, buk visan, teip vadinaman, kulturan ir apszvietiman Lietuviai Lenkams kalti asan. Jei daugelio lenkiszkun raszytojun akis apvilko piktas geidulys iszpeikimo viso ko, kas buta lietuviszko, tai ne reiktu stebetis, jaigu lietuviszki skaitytojai jun rasztun, rasi, ne sykin pasitikedami ant jun žodžiun, butu dumojen, kad tikrai senoves Lietuva buvusi „giliai barbariszka“, kaip tie Dlugosz'iai, Szainocha'i ir k. apskelbe — Pasitikedami vienok', jog lengva - palengva patys Lietuviai pataisis dar tai, kan svetima ranka sugadino ir iszkraipe, mes czionais tik trumpai persiliudytie ketiname, ar tiesan Kraszewski's apie tan musun „duszian“ sako.

Kaip žinoma, krikszczioniszkoji tikyba Lietuvon tik baigentiesi XIV szimtmecziui investa tapo, bet ne veik' terp Lietuviun dar iszsiplatino. Turime apscziai žiniun, kad dar XVI-XVII szimtmetije senoves Lietuviun tikyba tulose vietose terp žmoniun buvo užsilaikiusi ir jog vel daugumas Lietuviun kitose szalise tik pavirszutinai krikszczionys buvo. Jaigu tad' pritartumem', jog duszia mums dave Lenkai, tai ta „duszia“ butu Lietuvoje dar labai jauna. Bet del žemiaus iszguldytun priežasczium mes tam pritartie ne galim'.

Isz apstingun dar liekanun musun senosios tikybos, žmoniun tarpe atrandamun, mes žinom', kad musun proseniai, kaip ir kiti jun giminaicziai dalin Indijos, Persijos, Graikijos, Italijos apgyvenusiejie, tikejen tvirtai ir nuo neatmenamo laiko, dvasia žmogaus ne mirsztanti drauge

su kunu, o vel kunui mirus, ainant vieton amżinos palaimos, arba vel kankynes, pagal tai, kan żmogus per savo darbus użsipelnens. Neminedami czionai nuomones senoves Lietuviun apie rojun ir pragaran, tik tiek paminetie turime, jog dvasios mirusiun, rojun patekusiun żmoniun, buven vadinamos „velemis", teip kad mes ir szendien, senan budan sekdami, ne retai sakome: „sesti in veliun suolan", arba palaimingai mirtie. — Invedant krikszczioniszkan tikyban ne sunku buvo użtemytie, jog su vardu „vele" suvienyta buvus nuomone apie nemarystan ir rojun ne visose ipatybese sutarenti su mokslu krikszczioniszku, to delei żodis „vele" tapo krikszczioniszkose maldose ir maldun kningose prastotas, kaipo minavojentis „pagoniszkan" tikyban, ir apmainytas ant kito żodżio „duszia", żodżio, kuriuomi Slovenai vadina abelnai dvasian żmogiszkan. Tos paczios prieżasties delei ir „Veliun diena", senoveje Ilgems baigentis szvencziama, permainyta tapo in „dusziun, duszeliun dienan" (2 d. lapkriczio).

Tacziau senoves Lietuvis ir „duszian" pażinojo, bet jis jan aiszkiai atskyre nuo „veles". Abi dvi jie dvi buvo tai du vardu mirusio żmogaus dvasios, bet jai „vele" żenklino palaimingan dvasian, tai „duszia" — tokian dvasian, kuri uż nedoran gyveniman ir, nusidejimus, kunui mirus, tapdavus ant koros atlikimo pastumta. Bet kadangi nusidejimai yra sunkesni ir lengvesni, todel ir kora uż juos ne gal' butie vienuoda. Uż sunkiausius nusidejimus: atsiżadejiman nuo Dievo bei tikybes, użmusziman żmogaus ir t. l. dvasia żmogaus ejusi tiesiok pragaron, kur ji amżinai ir be galo kankinama buvus. Kaip

tokian pragaron kliuvusian dvasian senoves Lietuviun vadinta, tikrai ne žinom'.

Plegan už menkesnius nusidejimus dvasia žmogaus turejusi atliktie czion jau ant žemes ir terp žmoniun budama, ir vadinusis „duszia". Girgždantis medis, braszkanti troba, oszimas tekanczio vandens, sziauszimas medžio lapeliun ir t. l. – paženklindavo vietas, kur tokios duszios prisilaikiusios. Dar ir szendien saulei nusileidus, girdedami duzgiman lekenczios bites ir t. l. tulose vietose sako: „duszeles lekia". Kitos ant koros atlikimo pastumtos duszios, turedavusios pereitie in gyvulin, isz to in kitan, iki paženklintan koran neatlikdavusios.

Sunkiausiai buven duszioms mirusiun žmoniun, kuriun kaulai, sziokios ar tokios priežasties delei, ne buven palaidoti. Kaip szendien, teip, rodos, ir senoveje proseniai musun tikejo, kad dvasia mirusio žmogaus tris dienas liudna stovi gale galvos lavono ir atsiskiria nuog jo isz namu iszlydint kunan. Prieg'tam seniaus, kada Lietuvoje, lavonus sudegindami, tikejo, „szventa ugnele" isznaikinanti visas bjaurybias kuno ir kuniszkun geiduliun, tuomet' sakydaven, numireliun dvasia drauge su sudeginimu kuno nuog jo atstodavusi ir aidavusi tiesiok in paskyrtan jai vietan. Bet jaigu lavonas ne tapo sudegintas, nei žemeje palaidotas, tai tokio žmogaus dvasia turejusi bastytis isz vietos ing vietan, ir kankinties, iki jos kaulai taps žemeje palaidoti. Szitas intikejimas iki sziai dienai tulose vietose (Ožkabaliuos ir k.) liekti ir, kaip žinoma, niekur ant žemes atrasti žmogaus kaulai n'era teip pagodojami, kaip pas mus.

Jai abelnai sakant „duszios kenczianczios" megdavo senoveje, o ir dabar, sako, megsta apsireiksztie ir gyviems pasirodytie, tai duszios nepalaidotun kunun ne tik pasirodydavusios, bet ir „vaidindavusios", ne kartan kan pikto gyviems darydamos ir jiems ramumo neduodamos. Szendien „duszios vaidinasi" daugiausiai tokiun żmoniun, kurie su velniu, gyvi budami, bicziuliaven; senoves Lietuvos velnias nebuvo, regis, toks nelabas ir mażiaus pikto darens, kaip galima matytie isz liekanun senoviszkosios tikybos ir intikejimun, todel ir ne velnian, rasi, tuomet kaltinta, jai dusziai „vaidintis" teko.

Vaidinancziosios duszios,sako,megsta labjausiai priesz paczian gaidgystan pasirodytie, ir tulos jun, asybeje apżelusiun, barzduotun virun megsta miegtanczius slogintie, ir, kaip mums teko ne sykin skundan ant tun sloguczuin (incubus) iszgirstie, jie daugiausiai moteris slogina. Moteriszke auksztinika guli kojas ir rankas isztiesusi, pradeda migdytis; jai per pusiausapnin rodosi, kad kasżinkoks viras użgula jan ir ima slogintie. Kojos bei rankos apalpsta ir negali jas pakrutintie, ant krutines sunku ir ne gal' kvepuotie; noretu rekti ir szauktis pagelbos, bet balsas ne kyla ir liężuvis ne kliba: apszauja visan prakaitas, ir tik drauge su prakaitu lengva–palengva ir slogutis nuslenka. Graicziausiai, sakc, galima tokin slogutin pravarytie, jai pasiseka nikszt in tiesiosios kojos pakrutintie. Szendien tankiausiai sloguczio paviedale megstan, sako, pasirodytie duszios mirusiun, pirm krikszto, kudikiun, nors jun kauleliai ir palaidojami tapsta.

Tokian pat' nuomonen apie slogutin mes randam ir pas Gallius (Galli), ne per tolymus Lietuviun giminaiczius

apgyvenusius senoveje diden dalin sziosdienines Prancuzijos, Szveicarijos ir t.t.

Anot liudijimo senoves raszytojun: S. Augustino 2), Isidoriaus 3), Hinkmaro 4) slogutis (incubus) pas Gallius ne tik' tankiausiai rodensis asybeje viro, bet ir daugiausiai moteris sloginens; tokius sloguczius Galliai „dusioms" (= dusziomis, lotin. „dusii") vadinen. Negalima, rodos, abejotie, jog kaip nuomone apie tas „duszias", taip ir patsai jun vardas yra tas pats pas Lietuvius ir Gallius ir kad kaip nuomone, teip ir vardas kilens isz tos paczios tikejimo ir kalbos versmes. Kur tos kainos versmes jieszkotie, ne czion vieta placziau kalbetie; tik tiek tuom' tarpu paminetie reikes, jog pats vardas „dusii" ir Galliun kalboje ne galejo isz sloveniszkos kalbos patektie.

S. Augustino liudijimas del mus' yra didei svarus sziame dalyke. Jisai — kaip žinoma — gimens 354 m., mirens 430 m.,pirmas mini pas Gallius „duszios" vardan, taigi tame dar laike, kada ne galejo butie nei žodin kalbama apie kaiminystan Galliun su Slovenais, arba sloveniszkan intekmen ant kalbos ir tikybos Galliun, ne vien'

2] Augustinus. De civitate Dei XV. cap. 23: „Quosdam daemones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assidue immunditiam et tentare et efficere plures talesque asseverant". — 3] Isidorus. Orig. VIII. cap. 11: „Pilosi, qui Graece Panitae, latine Incubi appellantur — quos daemones Galli Dusios nuncupant quia assidue hanc peragunt immunditiam" — 4] Hincmarus. De divortio Lothari p. 654: „Quaedam etiam faeminae a Dusiis in specie virorum, quorum amore ardebant, concubitum pertullisse inventae sunt". Slg. Diefenbach. Orig. Europ. p. 328 ——

del to, kad tame laike Galliai nesulygintinai auksztesnen pasieken buvo kulturan, negu pusdikiai Slovenai, bet ir del to, jog mes žinome, kad Slovenai isz rytun szalies ateidami ir vakarun link užplaukdami, žemias apie up. Udran (Odran) apeme III–IV-me szimtmetije, ir tik terp 454–495 m. jie iszsisplete ir iki up. Labos (Elbos) 5). Szios dienos Czekijan Slovenai dar veliaus ingrieben, ir visados terp Slovenun ir Galliun liko didis plotas žemes per Vokieczius apgyventus.

Kad ir pas Lietuvius žodis „duszia" ne gal' butie isz sloveniszkos kalbos innesztas, rodo mums ne tik szaknis paties žodžio ne menkai liet. kalboje iszsipletusi 7), bet ir pats žodis „duszia" pas senoves Prusus del paženklinimo to teip vadinamo szendien' sloguczio 8).

Priimdami tad', kad žodis „duszia" pas Lietuvius ir senoves Gallius, etymologiszkai imant, yra tas pats žodis, jog tuomi pat' vardu ir senoves Prusai vaidinancziasias duszias, kaip ir szios dienos Lietuviai, vadino, mes pripažintie turime, kad ir Lietuviszkoji „duszia", jau per S. Augustinan pamineta, yra didei sena ir, rasi, teip lygiai sena, kaip atsiradimas pas Lietuvius pirmun nuomoniun apie nuopelus rojuje ir plegan už nusidejimus. Todel turime sakyti, kad ne tik Kraszewski's, bet ir Schleicher'is 9), A. Brueckner'is 10) ir k. labai suklydo many-

5] Szafarik. Sebrane spisy. II str. 9 52. 423. — 6] slg. A. Bachmann. Die Kelten im. Norden der Donau. Zeitschrift fuer d. oester. Gymnasien 1879. S. 84. — 7] slg. dukas, duktie, padukti, duksaut, dukset, dusaut, duksauninkas, duseti dusinti, dusulis, dusti, dusuliauti, duszinti ir t.t. — 8] Diefenbach. Orig. europ. S. 328–9. — 9] Handbuch d. lit. Sprache I.168; Kuhn u. Schleicher: Beitraege zur vergl. Sprachforschung 1868. Bd. V. S. 117. — 10] Brueckner Litu-slavische Studien Weimar 1877. I. 82. —

dami, kad „duszia" isz Sloveniszkos kalbos in lietuviszkan perejusi.

Bet ir to dar ne gana! Jau jei kalbetie apie tai, kas nuo ko: ar Lietuviai nuo Slovenun, ar vel Slovenai nuo Lietuviun „duszian" pasisavinen, tai greicziaus galima butu sakytie, kad tas żodis isz lietuviszkos kalbos Slovenams tekens.

Yra żinoma, jog artymiausi Lietuviun kaimynai sloveniszkieji Lenkai („Mozurai"), nors lupimu ir pleszymu Lietuvos ilgai buvo użsiemen, bet Lietuviun tikyben senoves buvo priemen ir dar VI–IX szimtmetije aukas neszen in szventenyczias Prusuose, melsdamiesi Perkunui 11). Taip lygiai ir rusiszkiejie Slovenai — Adomui isz Bremos stygavojent 12) — iszpażinojen Lietuviun tikyban ir dar XI szimtmetije Lietuvon keliaudaven, pagelbos dvasiszkos pas Lietuviun kuningus ir lietuviszkose żinycziose jieszkodami, o Lietuviun Perkunas, kaip żinoma, buvens garbinamas pas Slovenus Kijavoje ir Naugarde, kur ir turejens savo aukaras ir statuvas.

Negalima, rodos, abejotie, jog, drauge su senoves Lietuviun tikybiszkoms nuomonemis, Slovenai turejo priimtie ir pasisavintie daugyben lietuviszkun żodżiun, kaip veliaus priimdami krikszczionysten, jie prieme daugelin tikybiszkuos' reikaluose vartojemun żodżiun isz lotiniszkos bei graikiszkos kalbos. Pirm' invedimo krikszczionystes

11) Slg. Voigt Geschichte Preussens Bd. I. 167. 184. 185; Kraszewski. Litwa I. 463. — 12] De situ Daniae. Pertz Scriptores rer. Germanic. T. IX. 374; slg. Karamzin. Istorija Gosudarstva rossijskago. T. I. str. 9; Pierson. Elektron S. 88. —

czioniszkos tikybes pas Slovenus, Lietuva senoves, regis, turejo didelen intekmen ant jun dalykuose tikybes ir apszvietimo, kokin tuomet patis Lietuviai turejen, ir mes szendien' galime sakytie, kad ta daugybe sloveniszkose kalbose in lietuviszkus paviedżiun żodżiun, tikrai isz lietuviszkos kalbos paimta lygiai teip, kaip dar veliaus Slovenai, prisisavindami t. vad. „vakarun kulturan", drauge su jaje prieme szimtais ir tukstancziais graikiszkus, lotiniszkus, italiszkus, prancuziszkus, vokiszkus ir t. l. żodżius, kuriun seniaus ne pażinojen ....

Isz kur aina nepażinstama seniaus nuomone, isz ten drauge ir del jos iszreiszkimo żodis.

Turinys I. laidos.

Svarbesniu klaidu atitaisymas.

Psl.	eil.	yra		turi buti
7	paskutinė	Gessel.		Gesel.
10	15	Κεκβρηνίων	,	Κεβρηνίων
15	4	Varnijoj	..	Varmijoj
17	12	savo kalboje garsmų e	,.	garsmų ez
18	5	Vilniuszis	.,	Viliuszis
22	18	Κατα ἔχνην	.. ,,	κατα τέχνην
23	23	θνός	,, ..	θνμός
..	24	βομβλνίς	.. ,,	βομβνλίς
26	26	Σπαραδόκος		Σπαραδόκος 45)
32	1	Dunojaus atgalios	..	D-aus perkelti atgalios
37	9	barvos	,, ,,	borvos
38	13	Dzidzielia	,, .,	Dzidzielia 58)
40	40	lietuviun	,, .,	latviun

ant 50 l. prie isznaszos 5] pridėti reikia: Slg. L e l e w e l Polska t. V. str. 34 ir M a c i e j o w s k i Pierwotne dzieje Polski i Litwy Warszawa 1846, str. 6 ir toliaus, kur jis apie lietuviszkuman gyventojun szeur-Vokietijos gana placziai raszo. 54 ir 55 žodžiuose BYRRENA ir t. l. turi but V viet. graik. Υ.

Psl.	eil.	yra		turi buti
60	12	tarmiszkos formos	,, ,,	tarmiszkas formas
.,	18	dialektiszkas formas	,. ,,	d-os formos
65	priesz pask.	Ausgraschaft	.. .,	Ausgrabungen
74	26	Τυνὶ	,. .,	Θυνοὶ
112	25 (isznaszoje)	τραὶς	., ,,	τρεῖς
,,	29	Simne	,,	Sinne
..	30	τριπόλω	,,	τροπόλω
,,	31	ruhte	,,	ruht
..	32	plegten	,,	pflegten

NB. ant psl. 43 vietoje: p. Obelaicziui pritruksta ...... paszaukimo ir mokslo, turi buti — pritruksta ...... paszaukimo.